

Списовный язык як інструмент етнічної орьєнтації Русинів (3)

Розвой языка на (велико)руській основі

Старша літературна традиція між Русинами, репрезентована авторами ґраматік Лучкаєм, Фоґорашієм і поетом Духновичем в першій етапі ёго творчости, яка ся операла о теорію церковнославянської основи літературного языка, в половині 19. ст. зазнає трансформації. Властно, самы споминаны авторы в практиці од той ідеї одступили уж скоріше, підтримуючі потребу літературного языка основаного на живій, народній бісіді. Кідьже о кодифікації карпаторусинського языка як на Підкарпатській Руси, так на Пряшівщині, ани в Галічі ся не уважовало, не было тяжко вирішити за такый язык прияти (велико)руський, або як го означовали в тім часі, „общерусский“, який в другій половині 19. ст. проживав найбільшу експанзію в своїй історії і зачав бути поважований за язык цілославянський. Ідея славянської взаємности, яку на Словенську висловив Ян Коллар, спонена з обдивом к величезній силі народу і (велико)руського штату, нашла порозуміння на Підкарпатській Руси з персягом на Пряшівську Русь, чому припомогла народна, языкова і географічна близкість, як і сполочне писмо. Але (велико)руський язык підкарпатськы і галицькы Русины в практиці не ужывали в ёго кодифікованій подобі, але фонетічно собі го приспособлєвали властному языку, значіть був то (велико)руський язык з карпаторусинськов, респ. пряшівськов высловностєв ці редакціов. Односно такой ситуації карпаторусинський писатель Михаїл Котрадов у львівськім часописі *Слово* (1865 р., ч. 86) написав: „Мы пишем по русски, такъ якъ пишетъ разумнѣйшая, образованнѣйшая і большая часть русскаго свѣта, а письма свои и заграничныи читаемъ по выговору нашего народа. Оттуду происходитъ, что нашъ Русинъ селянинъ лучше порозумѣетъ нашъ пан-русскій, нежели вашъ (галицкій) областный слогъ.“ (порів. Тішчю, 1938). В подобнім духу говорить і Євменій Сабов, же в 60. і 70. роках учіла ся і говорила карпаторусинська молодеж літературним языком, „в Пряшевѣ по пряшевскому а в Ужгородѣ по ужгородскому произношению“ (порів. Сабов, 1925).

Функціонування (велико)руського літературного языка на Підкарпатській Руси мало тыж корешпондовати з аристократичным поглядом тогдышньої містської карпаторусинської

сполочности, подля котрой має бути „язык слугів“ і „язык панів“. З того погляду явить ся функція (велико)руського літературного языка як награда церковнославянського языка, який тыж служив лем верствам вышшым.

Але приятєм (велико)руського літературного языка Підкарпатська Русь ся не зрєкла своїй минулости, своїй скорішій літературній продукції, ани своїй перспективній языковой самостатности. Вызначный карпаторусинський писатель Александер Гомічков повів то ясно в передслові к ужгородському „Мѣсяцослову“ на рік 1865: „Мы имѣемъ нашу власную литературу, которая не притискается на чужину“. Александер Пыпін в своїй „Історії литератур славянскихъ“ говорив о карпаторусинській літературі самостатно в части „*Поstranni literatury jazyka ruského*“ (порів. Рупін, 1880). На хосен літературного (велико)руського языка говорила тыж підкарпатська традиція культурных контактів з Руськом. Іван Зейкан, вихователь царя Петра II., стоїть на челі вызначных підкарпатських Русинів, котры ся етаблєвали в сполоченськім животі Руська. Іван Орлай був царськым медіком в Петрограді. В Руську ся барз прославив выходословенський Русин Михаїл Балудяньскый, першый ректор петроградської універзіты. На руських універзітах діяли і далшы Русины, окрем інших, Петро Лодій, Василь Кукольник і Юрій Гуца-Венелін, автор першой ґраматікы болгарського языка і многих славистичных статей.

(Велико)руський літературный язык в тім часі ся стає тыж настроєм політики. Як славянофільскы, так і офіціалны (велико)руськы круги ся старали о то, жебы (велико)руський язык ся став общеславянськым языком, зєдіняючім вшиткых Славян. В тых зєдіняючіх снагах в Росії прикладали велику задачу Підкарпатській Руси і сусідньому Словенську. Дану языкову політику Росії порозумів вызначный сполоченський і політичний діятель Пряшівської і Підкарпатської Руси – Адолф Добрянський, родак зо северовыходного Словенська, з Рудлєва, який був автором многих проектів рішіня народностного вопросу Русинів, акцентуючі в них покровительство (велико)руського народа і языка про вшиткых выходных Славян. Про(велико)руська тенденція набєрала силы в роботах Духновичовых сучасників і на-

Важне про пропаґацію русинського языка было выступлєння перед штудентами Ужгородської універзіты 21. фебруара 2007 на тему русинського языка і ёго фунґованя в різних сферах живота на Словенську ПгД. Анны Плішковой, ПгД., котра на тому тему написала першу дізертачну роботу і першыраз у русиньскім языку. Фоткы: А. З.

слідників, окрем політичного діятеля А. Добрянського, тыж у Іоана Раковского, який так само перешов переродом од языка „карпаторуського“ як дописователь до віденьского „Вїстника“, к (велико)руському, як видаватель „Церковной Газеты“ в Будині в роках 1856 – 1858. Хоць часопис був характерістичный чістотов (велико)руського літературного языка, бо переберав статі з (велико)руських часописів, читателі, главно галицьке духовенство, з часописом з языкового боку не были спокійны. І. Раковский язык часопису обгаёвав, выступаючі проти языка говорювого: „Между нами австрийскими русинами также продолжается все еще лингвистическая борьба. Тѣ, которые, не соглашались съ нами, желаютъ для литературнаго языка избрать нѣкоторое изъ мѣстныхъ нарѣчій. Но такихъ нарѣчій у насъ почти неизчислимое множество. Наши венгерские Русины рѣшительно гнушаются Галичскаго малороссійскаго нарѣчія. У насъ въ Венгріи почти въ каждомъ комитатѣ иначе говорятъ.“

Даже нѣкоторые ученые по названію различествуютъ между угорскими Русинами нѣсколько русскихъ поднарѣчій: Такъ иные называются Лемаками, иные же Лишаками, опять инымъ нарѣчіемъ считается шарисское, инымъ кошицкое, инымъ же сотацкое. Сверхъ сего Русскіе, живущіе посреди Мадьяровъ, то же болѣе или менѣе составляютъ особое нарѣчіе. По нашему мнѣнію, при такомъ замѣшательствѣ нарѣчій, не остается иное, какъ, если при благопріятствованіи высочайше соизволеннаго національнаго равноправія, желаемъ способствовать народному образованію соплеменниковъ, нашихъ, принять Великороссійскій языкъ для распространенія народнаго просвѣщенія“ (порів. Францев, 1931).

Но наперекъ такій обгаёбі, поносы на язык новинок не переставали, аж новинки стратили підпору свого донора – Общества св. Стефана в Будапешті, а по кроках влади Раковского од 10. юла 1858 зачатіи видавати новий часопис „Церковный Вїстник, для Русиновъ австрийской державы“, але уж з наблизінєм до містного русиньского языка і в кіріліці, або як сам говорить „на нашемъ областномъ языкѣ“ ці „на такомъ языкѣ, какой у насъ въ употребленіи“ (порів. Францев, 1931).

У 1866 р. Добрянський з Раковским в Ужгороді заложили Общество св. Василия Великого, цілєм якого мало быти видаваня і росшырєваня школьскихъ учебників, освітних публікацій, часописів і под. Уж в 1867 р. общество зачало видавати літературный часопис „Свѣтъ“, першый славянський часопис, який зачав виходити в Ужгороді і був адресований виключно підкарпатським Русинам. „Свѣтъ“ спробовав продовжувати у традиції публікованя статей з языкового боку наближаючих ся к „общерусскому“ літературному языку. Але з языком часопису была велика неспокійность, поступно зачав страчати читателів і передплатителів; зачатком 1868 року їх не было ані 200, причім редакція на своє прожытія потребовала мати мінімально 410 передплатителів. В такій ситуації редакція была мушена уж в першій числі другого річника опубліковати „Отвертый листъ до редакціи „Свѣта“, в котрім автор, підписаний псевдонімом „Верховинець“, критікує: „Первою причиною паденія „Свѣта“ въ очахъ публики нашей кажется быти: письменный его языкъ. Кажется, что „Свѣтъ“ пишетъ языкомъ неразумѣлимъ, непонятнымъ публікѣ, писатели его самоохотно выбираютъ слова, изреченія, слоги изъ словарей, и не употребляютъ языки, которыми говоримъ, или слова, которыя каждый читатель разумѣти можетъ безъ словаря – которого еще и не есть, чтобы въ немъ толкованіе словъ на мадыарскомъ языкѣ найти можно было. Публика наша желаетъ, чтобы писати „по нашему“, безъ „цифрованныхъ“ словъ, без „московскихъ“ словъ, безъ „новыхъ“ выражений“ (порів. Волошин, 1921).

Но тым неспокійность Русинів з урвнєв языка не переставала. В третім річнику „Свѣта“ в ч. 30 была опублікована стаття „Какъ имѣемъ писати“, підписана шифров „А“, в котрій автор нарікати над упадком часопису, котрый за недовгий час екзистенції стратив выше половины передплатителів. Автор выводить: „... то одно требовати може-

тъ русскій человекъ, чтобы – ежели кто для него пишетъ, писалъ такъ, какъ онъ разумѣетъ і порозумѣти можетъ – і когда онъ словаря не имѣетъ“. Пропонує „совокупить простонародный языкъ съ церковнымъ – въ формахъ и ераматицѣ гражданскаго языка“ (порів. „Свѣтъ“, 1869).

Но четвертым річником „Свѣтъ“ зникнув, а місто нєго Общество св. В. Великого під редакціов священника Віктора Гебея видає „Новый Свѣтъ“, який выголосив, же матеріалы буде публіковати подля ґраматіки Кіріла Сабова (1865), што значіло у (велико)руськым языку з карпаторусиньськыма впливами. Але новий часопис ся утримав лем два роки і зникнув, кідь перестало діяти общество в 1872 р. Наперек тому Сабовова ґраматіка ся ужывала довго як учебник у ґімназіях в Ужгороді, Пряшові і Мармароській Сіґоті.

Про(велико)руська орьєнтація была ясна і в словниках, котры zostавили Александер Митрак (Русско-мадыарскій словарь/Orosz-magyar szótár, Унгварь 1881) і Еміл Кубек (Ó-szlav-, Magyar-, ruthén (orosz)-, német szótár/Смарославянскій-оугорскій-руській-немецкій словарь, Ungvár 1906). З погляду русиньской лексіки є вызначный Митраків словник, котру му помагав записовати Іоан Сильвай, причім конштаує, же тота часть словника не є повна а тот недостаток бы мав быти доповнений якраз вышовшым русиньско-мадыарським словником Чопея (Русько-мадыарскій словарь./Rutén-magyar szótár. Будапешт 1883). Із позбєранных слов суть ту слова, яким Митрак говорить областны, т. з. росшырєны в карпаторусиньскій области. Слов, які суть росшырєны по цілій теріторії українській, є ту омного менше, а велике проценто є ту чісто русиньскихъ слов, з якими ся не стрічає нигде інде. В цілім, словник як в минулости, так і днес є приносом к выскуму русиньского языка.

Послїдня четверть 19. ст. ся поважує за період упадку языковой культуры міджі Русинами, што было звязане тыж з мадыарізачным напором, який зачатком 70-х років усилював о заведжіня латиніки місто кіріліки до учебників набоженства і набоженьской літературы про народ. Тот упадок характерізує і Євгеній Фенцик в статі „Путаница въ нашей письменности“ („Листокъ“, 1887), де критізує незнання (велико)руського языка карпаторусиньськыма авторами і конштатує, же вшыткы нашы літературны вытворы суть єднов языковов путаницєв, у якіх не видно ниякого языкового прогрєсу. Доводить, же прогрєс в языку є можный лем тогды, кідь писатель ся тримле даякой нормы і дотримує узнаны правила. Зато в інтересі культурного прогрєсу вызывати прияти про Русинів за літературный язык (велико)руський.

Але ситуація ся наконець розвивала інакше: Фенцик од третєго річника Листка місто (велико)руськихъ поезій зачатіи друковати народны співанкы. А од 1891 року зачатіи выдавати прилогу „Додатокъ к Листку“ про народ в народнім, карпаторусиньскім языку.

Література:

1. Волошин, А.: О письменном языкеѣ Подкарпатскихъ Русинов. Ужгород 1921.
2. Маґочій, П. Р.: Языковой вопрос. In: Magocsi, P. R. (redaktor naukowy): Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Русиньскій язык. Opole 2004
3. Pypin, A.: Historie literatur slovanských (Podle druhého zcela přepracovaného a doplněného vydání). Díl I. Praha 1880
4. Сабов, Є.: Сабов, Є.: Реч по случаю откритія памятника А. Духновіча в В. Севлюше. Ужгород 1925, с. 34.
5. Tichý, F.: Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi. Praha 1938.
6. Фенцик, Є: Путаница въ нашей письменности. In: Листокъ, III, № 5, 1887, с. 65 – 66.
7. Францев, В. А.: Изъ исторіи борьбы за русскій литературный языкъ въ Подкарпатской Руси въ половинѣ XIX ст. Прага 1931.
8. Додатокъ къ 1. № Листка съ 1891 года.

Народ нивыдкы

(Рецензія)

Під акуратно атрактивнов назвов „**Народ нивыдкы: ілюстрована історія карпаторусинів**“ вышла у 2007 році за помочі **Видавательства В. Падыка в Ужгороді**, в перекладі на русиньскый язык **Мгр. Валерія Падыка, к.ф.н.**, далша з многих публикацій, присвяченых історії карпатських Русинів. Сй автор, професор Торонтської універзити, член Канадської кралівської академії наук **Павел Роберт Магочій** ся выкумом русиньской проблематики занимає уж велё років і заслужено досяг нееден успіх. Іде о скушеного выкумника, котрого робота ся все вызначовала великов логічнов аргументаціов, конкретностів і пересвідченостів, але все приносила ай певны іновачії.

Споминана книжка не є вынятком. На тот раз із способным сполупрацівником приготував короткый перегляд історії Русинів од найстаршых часів аж по сучасность в барз выдарений подобі. Видавательство В. Падыка в Ужгороді уж на першый погляд зробило прекрасну роботу, а интересуючим ся дїстає до рук книжка, котра стоїть за то.

Монографія **Народ нивыдкы** евідентно несе вшыткы знакы научно-популярной публикації. Свідчить о тім нелем сй меншый розсяг, доступный штїл, конкретна структура, мінімалізований познамковий апарат, але главно достаток ілюстрацій. Заєдно то є і робота високо научна, ерудована, написана зо знанём діла, котра з многих боків знесе і прїснїшну научну крітику. Першов гаранціов якості книжки є уж саме мено автора, котрый ся нігда не знижив к туній пропаганді, писав і выступовав все коректно, а з крітками полемізовав лем серьёзно.

Обектївность презентованой роботи автор гарантовав главно фактом, же в ядрі выходив із выслідків властного выкуму, котрый але конфронтав із переважуючов научнов думков. Зато роботу охранив од необектївных тверджїнь, які ся часто обявляють при высвітлїваню найстаршій історії, од розлічных автохтонных теорій, од предств. од Русинів як о прямых наслідниках праславяньского, респ. выходославяньского етніка, о кельтїм етнічнїм походжіню і под. Ку чести му служить і то, же до окремых капітол не вносить ниякы барз росшырены мітї і легенды, з котрыма многы авторы наробляють як з історичными фактами.

Ясно, же автор не міг ігноровати часты увагы о можній хрістіанізації Русинів Кірілом і Мефодієм перед їх великоморавсков місієв, справу з кронікы Аноміма о смутнім осуді князя Лаборця, ани зазнамы о Руській марці, котра звыкне быти інтерпретована як окрема, квазі автономна адміністратївна форма русиньского жытельства в Угорьску. На хосен формованя народной ідентїты Русинів у країні были цалком природно хоснованы ай листины, документуючі заслужну роботу Федора Корятювіча. То саме ся тыкать і документів, які говорять о участі Русинів у протигабзбурьскім ставовскім повстаню.

Така позїція бы не была ани научна, ани правилна. Зато **П. Магочій** в текстї, але і **В. Падык** у написах ілюстрацій дакотры назначены секвенції в їх адекватных часовых і обсяговых конотаціях увели. Робили то так у згодї з первістными історичными істочниками, прїчїм у кождім еднім припадї указали ай на обектївны похыбности о цілковій вірогідности дакотрых фактів той сорты, і на їх додаточну гіперболізацію.

Хоць публикація невелика, має 120 сторінок, враховано з ілюстраціями, не знижує то єй якості. Автор то досяг тим, же їй прїдїлив сістематїчний характер, а то ай за ціну, же ся окремыми історичными періодами, явами і процесами займав із розлічнов формов деталїстї. Дакотры історичны релалїї мусив скоро цалком выхыбати, а іншы спрацовав лем енциклопедїчным способом. Наперек тому, їх опис не є сухий, як ся то в таких припадах дость часто стає.

Треба повісти, же історичный розвой карпатських Русинів є барз комплікований, окреме комплікована є їх етногенеза. Зато ся не высвітлює легко ани просто, але то уж є гендікеп тых етнічных обществ, котры з розлічных прїчин не дошли к властній штатности. З другого боку текст публикації звучить цалком ясно, природно, в чїм ся заслужила і єго ясна структура. Але роздїлїня невеликой одборной публикації аж на 9 капітол ся нам видить уж на границі адекватности.

Не тайна, ани хыба то, же **выдання книжки має ай народнобудительскый розмір, хоче помочі двиганю і зміцнїваню народной свідомости Русинів**. Зрозуміло, у автора, котрый є председом Світової рады Русинів, бы абсенція такого аспекту роботи была абнормальным явом. Треба похвалити, же в книжцї ся не находит ниякий прояв націоналізму ці ксенофобії, котры в аналогічных припадах мож стрїтити, і котры лем збыточно выкликують далшы ненавїстны полемікы. Тяжко бы сьме глядали ай інквїтївы односно проукраїнськы орьєнтованой части меншыны, односно українського народу або штату. Правда, кідь за такы не považуєме крітику неузнаня русиньской меншыны на єї терїторії.

Вызначным знаком публикації є обектївне высвітлїваня важной задачі релїгії і церькви в історії русиньского етніка. Вплыв віровызнаня і церьковных інштїтуцій є оцінїваний барз реалїстїчно. Автор го považує за неспорный, але не пересїчноє го, што в послїдніх роках у русиньскых авторів є фреквентованым явом. Оцінїти треба ай тот факт, же **П. Магочій** не фаворїзує грекокатолицьку церьков, але еднако ся односить і к православным. Як позїтївны історичны особности попри собі выступають нелем многы представителї Унії (**А. Бачинський, І. Базїловіч, М. Лучкай, А. Духовїч, В. Гаджега, П. П. Гойдїч, Т. Ромжа**), але ай особности з рядів православної церькви (**І. Зейкан, А. Товт, М. Сандовїч**).

Публикація **Народ нивыдкы** притягує нелем своїм обсягом, але є интересна і своєв формов, зато заспокоїть кождого читателя, а наїсто выклїче живий інтерес міджі людьми. Заслугу на тім не має лем форма спрацоваваня матеріалу і штїл єго презентації, але і естетїчна урєвень, а главно прекрасны ілюстрації розлічнїх сорты, котры суть адекватно і чутиливо закомпонованы в обсяговї і хронологїчній поступности. Коментарї **В. Падыка** к ілюстраціям ненасильно доповнюють і уточнюють основный текст, а таким способом ся стають орґанїчнов

частєв монографії. Богатый ілюстрачнїй матеріал зображує природу, особности, фолклор, архїтектуру, мапы, документи і публикації, які ся вяжуть к історії карпатських Русинів. Єго пестрость храниць книжку перед почутком якоїсь переповнености і нудности, який може настати внаслідку переекспонованости вытварного прояву.

Правда, на світї не є такой роботи, жебы не мала ай свої недостаткы. В тім змыслї ай презентована ілюстрована публикація о історії Русинів має ай слабшы міста. Першым з них є певна сімпліфікація в описованю історичного процесу в карпатськїм просторї, котра є наслідком розопрі міджі розсягом книжки і єй обсяговим і часовым вымеджіньм. Незорьєнований читатель бы міг мати представу, же розвой русиньского етніка проходив у якихсь скоках і без выразных перїпетїй – прямо був направлений на сучасность. Контїнуїту історії Русинів было може треба высловити прегнантїше.

Штатїстика є великов слабостєв у подобных книжках, главно, кідь суть зображены такы шырокы часовы і просторовы рамкы, як в тім припадї. Чїсла впливають екзактно і мають свою аргументачну силу, кідь суть точны, дотыкають ся конкретного яву а в сучасности їх мож верїфікувати. Кідь так не є, а то ся тыкать скоро вшыткых історичных штатїстїк, мають лем помїчнїй вызнам. Помагають до певной міры формувати, респ. уточнївати предствы читателя, але з них не мож дедукувати історичны, а не іщі політїчны заклїючїня. Кідь має факты вырахованы вшелїяким способом і в розлічнїм часї, не мож їх вообще порівновати.

Якусь дїспропорцію видїме в інформаціях, што ся дотыкають історії Русинів, жыючїх в окремых регіонах. Ясно, же в історії, але і в днешніх умовах вирішална часть Русинів жыла і жыє на терїторії днешней Закарпатської области України і на северовыходнїм Словеньску, то але не значить, же історію Лемків мож зукнути на вопрос Флорїнтської рєпублікы або на Акцію „Вїсла“. Релатївно мало увагы ся прїдїлило русиньскій громаді в Америці, котра од зачатку 20. ст. на рішїня русиньского вопросу силно впливала. Русиньскы локаліты в Румуньску, в Малярьску суть уведжены в книжцї лем сімболїчно.

З нашого погляду найвеце дїскутабїльным елементом цілої монографії є поужываня терміну **Карпатська Русь** на означїня централной терїторії Русинів на Україні і на Словеньску, як і Лемків у юговыходнїм Польску. Сьме пересвідчени, же є прїнайменшїм неадекватне дати окрему назву терїторії, выдїленїй подля етнографїчнїх границь, кідь має істїй політїчний аспект. То ся не робить ани тогды, кїбы етнічна границя была выдїлена максїмально обектївным способом. Але думаєме сі, же то нияк не є припад Русинів у Середнїй Европі. Окрем того, беручї до увагы знамы а в минулости істїй час офіціально поужываны назвы, якіма суть **Підкарпатська Русь, Карпатська Україна, Прикарпатська Русь**, які означовали розлічны адміністратївны і географїчны форми, бы ся рєабілітаціов назвы **Карпатська Русь** запутаность, ба аж хаос, в области термінології лем проглубили.

Ай наперек указаным недостаткам, треба конштатовати, же досправды атрактивна публикація **Народ нивыдкы** представлять далшїй важный крок на пути познаня історії русиньского етніка в карпатськїм просторї, а, главно єй популарізації. На основі того треба увагы знамы а в минулости істїй час офіціально поужываны назвы, якіма суть **Підкарпатська Русь, Карпатська Україна, Прикарпатська Русь**, які означовали розлічны адміністратївны і географїчны форми, бы ся рєабілітаціов назвы **Карпатська Русь** запутаность, ба аж хаос, в области термінології лем проглубили.

Михаїл ДРОНОВ

ПАМ'ЯТИ РУСЬКОГО СВДНИЧАНА

(ІГОРЬ СЛЕПЦОВ

26. 3. 1945 – 2. 1. 2007)

2. януара 2007 року у свідницьким шпиталю тот світ зохабив знамый історик, а про мене добрый старший приятель – Ігорь Слепцов. Розлучка з ним была 4. януара подля об-

рядів православної церкви в Домі смутку у Свіднику. По кремації в кошціккім крематорію ёго прах был однесеный на свідницький цінтерь.

Знав ём о ёго страшній хвороті, але, як і всягды в таких смутных припадах, вість о смерті Ігоря была нечекана. Дознав ём ся о тім лем о три тыждні пізніше од Іошка Кеселиці, котрый послав мі „Podduklianske noviny“ зо статів о небіжчикові. Уж потім до моїх рук ся дістали статі п. Андрія Капуть в новинках „Dukla“ і п. Анны Кошутовой в деннику „Korzar“. Але ани дотеперь мі не йде до головы, же я веце не увіджу свого добросердечного краяна, з яким был і є повязаныи про мене Свідник.

Як довгорічний робітник Воєньского історичного музея Ігорь Слепцов много зробив про історичну науку і популяризацию історії. „Робив“ 2. світову войну. Концентровав ся главно на погинувших вояків Червеной армады в регіоні Дуклі. Послідні роки го, як науковця, интересовали події 1. світової войны на выходнім Словеньску. Він приправив велё музейных експозицій і выстав. Выдав дакілько самостатных публикацій. Был автором великого множества научных штудій, статей, выступів на научных форумах і лекцій.

Так офіціально звучить оцінка Ігоря про ёго колегів. Но днеска ся мі хоче повісти не о Слепцови-історикові (што заслужить на велику штудію), але о Слепцови-особности, о такім, якого ём го спознав.

Уж самотне мено, котре ся кінчить на „-ов“, свідчить о руськім походжію Ігоря. Але на розділ од многих інных носителей таких призви́ск на Словеньску, він не лем был етничным Русом, але і народно думаючим руськым патріотом, великим любителём руськой історії і культуры. За 34 років жывота і работы у Свіднику Ігорь ся научів домашню бісиду, але не забыв чісто бісидовати в материнськым руськым языку. Барз любив руську літературу. Як правого Руса го цілый жывот брали вшыткы, што го знали.

Ігорь ся народив на самім кінці 2. світової войны – 26. марца 1945 в руськым місті Борисоглебск, Воронежской области. Ёго родічі, отець Афанасій, який был офіцір, і мама Людміла, як і многы інші советьскы люди, вытримали вшыткы тяжкосты войны і вошли до повойнового жывота уж з новым членом родины. Слепцовы дость попутовали по союзі, жыли в місті Кандалякса, Мурманьской области, потім в місті Красный Луч, Ворошиловградьской области, де Ігорь матуrowав у середній школі. За молодых років він змінив велё професій і работ.

Был корректором, креслічом, лаборантом в заводі, монтером, бетонарём, выхователём в технічнім учіліщу... Хотів штудовати. В році 1964 він был приятій на Ленінградьску штатну універзіту, факульту орієнталістики, де зачав штудовати японістіку. Але в 2. річнику Ігорь мусив перерушыти штудії. Як ся вернув на высокую школу, вирішив змінити одбор – переступив на історію. Почас універзітних штудій Ігорь ся спознав з женов свого жывота – Русинков Аннов Клебановов з родины оптантів. В 1970 році ся побрали. За три роки ся їм народив сын Олег а за далшый рік дівка Алена. В році 1973, коли Ігорь скінчив універзіту, родина ся перестягвала до отчизны своєї манжелкы – на Словеньско. Так руський чоловік Ігорь Слепцов ся дістав до Свідника.

Першый раз сьме ся стрітили во фебруарі року 2001, кідь ём попершыраз был на Пряшівціні. Зознавив нас Інж. Дімітрій Кришко, з котрым ём тогды на еден день пришов з Пряшова до Свідника. З першых минут нашої комунікації Ігорь ся указав як отворений і доброжычливый чоловік. А іщі зо своїм, Русом з Москвы... Такой мі запропонував тыкати му. Він охотно мі розповів о Воєньскім музею, але тыж о самотнім місті і ёго обывателях. Ведно з Ігорём сьме навщівили тогдышній Музей українсько-руськой культуры, про што сьме з п. Кришком властно пришли. Потім сьме, самособов, ішли до корчмы, де на розділ од переважно словеньского Пряшова ём міг чути жыву русиньску бісиду з уст обычайных людей, а не народностных функціонерів. Так ся зачало наше приятельство. Думам, же свою роль зограв і тот факт, же в Москві сьме мали сполочного доброго знамого – шефредкатора „Русского Вестника“ Алексєя Сеніна, котрый был старым колегом і близким «дружком» Ігоря. Я тогды час од часу дописовав до тых новинок і іщі перед навщівов Словеньска ём чув о Слепцови зо Свідника.

Уж в літі того самого 2001 року я знову был на Маковіці, де ём дві ночі спав якраз у Ігоря і п. Анны. Праві коли ём был у них на навщіві, задзвонив телефон, кликали з Праги, де жыють діти Слепцовых: дівці Алєні ся народила дівочка Сара. Так ём ся став свідком неконечной радости новопеченых діда і бабы. Потім Алєні і мужови Ладіславоу ся народило друге дітя – Ема.

Пам'ятю собі, же раз Ігорь был на служобній дразі в Руську і был нашим гостём. Він, як добрый сполубісідник і камаратськы заложений чоловік, зохабив на себе барз добры споминкы у моїх родічів, котры ёго потім через мене все поздравлявали. Єдиным неприємным деталюм той нашої давнєй московской стрічі было то, же по дразі од нас назад до готелю го майстровскы окрали. Тоту смутну пригоду, о котрій він потім часто розповідав своїм камаратам, ту не буду подробно пописовати. Як знаме, днешня понад 10-мільонова Москва не є барз безпечным містом про «гостей столицы». Жаль, же так ся стало.

Потім, кідь ём уж пришов штудовати на Пряшівську універзіту, стрічали сьме ся все холем раз до рока. Звычайно тоты наші стрічы были почас каждорічных

свідницькых фестівалів, котры я, не позераючи на їх українофільський характер, барз люблю. Каждый раз п. Анна варила смачный обід, почас котрого сьме бісидовали о їх і моїх новинах. Были то приятельскы посиджіня, де сьме ведно позерали і руський телевізний програм, котрый є найчастіше пущений дома у Слепцовых.

О тяжкій хвороті Ігоря ём ся дізнав кінцём яри минулого року. Потім ём был у Свіднику трираз – в юні на фестівалі, в юлі, як ём ся вертав з Лемківской ватры в Ждыні, і в октобрі на конференції Русиньской оброды. Каждый раз ём накурто был у Слепцовых і каждый раз з болём в душі ём конштатовав погіршіня Ігорёвого здоровья. Признам ся, же я ся не вызнам в медицині. Але і в найгіршых ситуаціях зістає надія, же чоловік ся вылічить або пожеє іщі холем дакілько років. Праві прото і у мене зіставала така надія, може і невелика, на то, же я ся іщі з Ігорём стрічу. На превеликий жаль, она ся не зреалізовала.

Русин є русиньський часопис. Прото требало бы розповісти о одношію Руса Ігоря Слепцова к Русинам. Было бы неправдов, як бы-м повів, же Ігорь барз ся ангажовав у русиньскім русі. Є знаме, же найвеце го интересовала воєньска історія. Але він сі выбрав за жену Русинку, бывав у русиньскім місті, де каждый од малого до великого го познав. Часто сьме ведно говорили праві о Русинах і о нашім руській близкості ід ним. Пам'ятю сі, як мі раз повів, же не был бы годин жыти дагде на Середнім або Западнім Словеньску, бо якраз „Руснаци“ своїма звиками і психологієв веце припоминають му наших руськых людей. К повойновій українізації Русинів Ігорь ся ставив крітично і з спеціфічних іронієв, яку часто мають історію. Знам, же він мав приятельскы контакты з многыма русиньскыма діятелями. А то нелем на Пряшівціні, але і на недалекий Лемковині (наприклад, зо знамым лемківським музейником Федором Гочом зо Зіндрановой). Я особно вдячний Ігорёві за многы книжки з русиньсков тематиком, котры мі свого часу подаровав. Можу повісти, же він цалком підпоровав мій інтерес о Русинів і добрі мі в тім розумів.

Є правда, же міжкі Свідничанами є велё людей, котры познали Ігоря довше і ліпше, як я. Але праві таким, як ём о нім написав у тій малій статі, він зістане в моїй пам'яті. Няй перебачить мі читатель кус неофіціалну форму некрологу. Бо акурат такой штіл, на мою думку, любив бы ся Ігорёві. Він, як знам, не любив ани довгы вітаня, ани розлучкы, ани погробы...

І послідне, што ся мі хоче повісти. Є то барз особне. Так ся стало, же ём ся народив праві 2. януара. Коли нас зохабив Ігорь, я был дома в Руську, де ём святковав з московськыма камаратами свої народенины. Не знам наісто, ці ёго душа спомянула сі в тоты першы посмертны години на мене і ці навщівала наше свято. Но пресні знам, же одтеперь каждый другый день рока буде про мене нелем визначным датумом властного жывота, але тыж і днём пам'яті на мою приятеля, руського Свідничана, Ігоря Слепцова.

Вічна Тобі пам'ять, Ігорю!

Ігнат РОШКОВІЧ – визначний маляр другой половини 19. стороча

К визначним малярам русиньского коріння в другій половині 19. стороча ведно в ряді з Йозефом Змієм-Міклошіком і Михалом Манковічом, належить і **Ігнат Рошковіч** (1854 –1915). З ёго меном і малярським майстровством можеме ся стрітати у 18. томі зборника **Ракусько-Угорьско в документах і образах** (Бібліотека Сеченія, Будапешт, Мадярсько), як і в публікаціях, які ся обявили в послідніх роках.

Ігнат Рошковіч ся народив в 1854 році в селі Славковце на Земпліні в родині грекокатоліцького священника, тогдышнёго пароха. Родина Рошковічовых была тісно звязана зо жывом тамтешніх селян, Русинів. Отець маляря патрив ку облюбеным нашым священикам, мав барз добре соціалне чувство к своїм вірникам. Як священик всестороннє їх подпоровав, учів їх справно ґаздовати і проपाговати пчолярство.

Будучий маляр у своїм дитинстві переконав много хворот, котры в тых часах ся тяжко лічили. Зато, же часто був хворый, родічі попри традиційних медикаментах вживали і домашні способы природного лічіння. Про хвороту хлопець був нучений учіти ся дома, в родині. Ёго отець хотів мати з него священика, і так, подля тогдышнёго звыву, запоёвав го до тайн церковного жывота. Але Ігнат не проявляв інтерес к посланню священика, ёго тягало к малярству. Кідь спознали родічі талант свого сына, доволити му го розвивати, а то у знамого маляря Фердинанда Відры, котрый в тых часах проживав в селі Білки (днешне Закарпатя). Ай кідь Фердинанд Відра по пару роках одышов до німецького міста Лайпціґ, а пізніше до Рима, дякуючі ёму, Ігнат приобрів першы теоретічны і практичны знаня в области малярської перспектывы і вонкашнёго зображованя формы. За пару років малярська техніка І. Рошковіча зачала припоминати майстровську техніку тогдышнёго малярського маляря Зічія, який на старості літ одышов до тогдышнёй Росії, а там і вмер.

І. Рошковіч ся выпрацовав на визначного маляря своєї doby. Ёго мальбы прикрашають неєдну грекокатоліцьку церкву на выходнім Словеньску (Снина, Пряшів і інде), як і на території теперішнёго Мадярська, де доднесь жыють грекокатоліци, які почас десятиріч ся денаціоналізували, але у своїй душі люблять традицію своїх предків, усилюють ся дотримувати выходний обряд, ай кідь в малярським языку. Ёго образы ся находять і в грекокатоліцькім катедралнім храмі св. Іоана Хрестителя в Пряшові. О тім ся можеме дізнати з публікацій, котры были выданы Грекокатоліцьким єпископством в Пряшові.

В книзі „*Gréckokatolícka katedrála svätého Jána Krstiteľa v Prešove*“ (Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1991) на стор. 4 ся пише: „*Образы у святилищі храму і недокінчены мальбы в лоді над входами до бочных каплиць походять з 1881 року, а суть роботы Ігната Рошковіча.*“ В книжці „*Katedrálly chrám sv. Jána Krstiteľa*“ (Vyd.. Petra, Prešov 2005) на стор. 5 ся уваджаєть: „*Над входом до бочных каплиць суть дві настінны мальбы од Ігната Рошковіча. На южнім боці настінны мальбы, які зображують Ісуса Христа, котрый дає ключі св. Петрови, а опроти мальба, де Ісус Христос є намалёванный з апостолами в Гецеманьскій загороді.*“ Мадярський текст у спідній часті мальбы є написаний так: „*Недокінчена робо-*

та, 16. децембра 1881 р.“ Є знама історія, же єден з тогдышніх каноників не був спокійный з помалов роботы маляря Ігната, а реакціов Ігната Рошковіча був уведжений текст на споминаній роботі.

В далшій книжці під назвов „*História katedrálného chrámu sv. Jána Krstiteľa a biskupskej rezidencie v Prešove*“ (Prešov, 2007) автор Ліц. ПгДр. Габрієл Сечель на стор. 50 пише тото: „*В половині 18. ст. катедралу выздобив рококовима настінными мальбами О. К. Тртіна, а при реновації храму в 1881 были перемалёваны Ігнатом Рошковічом, котрый зобразив по обидвох боках кленбы лоді храму вісем церковных св. отців выходу і западу. На севернім боці суть образы выходных отців – св. Василя Великого і св. Григорія Назіаньского, і западных св. отців – св. Єроніма і св. Амброзія. На южнім боці суть намалёваны св. Афаназій Александрийский і св. Ян Златоустый – з выходной церкви, а св. Августин і св. Григорій Великий – із западной церкви.*“

У 18. томі зборника **Ракусько-Угорьско у документах і образах** ся высоко оцінює умелецька робота Ігната Рошковіча, а то ёго форма, рельєфность образів, котры суть просякнуты світлом оправдивого надхніня, говорять о класічній доконалості, главно в области соціального умения, оцінює ся і техніка умельця в живім зображіню природы родного карпатського краю, де жыли Русины, і сценки з їх жывота, їх обычаїв. Оцінюють ся і портреты І. Рошковіча, на котрых суть намалёваны ёго сучасници. Ёго образы ся находять і в ґалеріях днешнёго Мадярська.

На основі доступных матеріалів, І. Рошковіча треба заділити к найвекшым умельцям Пряшівщини в другій половині 19. стороча. Ёго мено бы ся мало обявити в учебных основах русиньських школ, в учебниках, чім бы ся выповнили білы місця в русиньській культурі.

Перша того роду ґалерія, а то Ґалерія визначных Русинів, была у Русиньскім народнім домі в Ужгороді отворена 21. фебруара 2007. Взяла заслугу главно председы Общества А. Духновича в Ужгороді Валерія Падыка (зліва). В тій ґалерії зо 100 планованых є першых 15 портретів од Заслуженого умельця України – Василя Скакандія (справа), міджі котрыма є і портрет Василя Турка (на другій сторінці обалки). Аналіз портретів і роботы автора на отворіню той ґалерії зробив Народный умелець України – Володимир Микита (всередині). Фотка: А. З.

СВІТОВИЙ КОНГРЕС РУСИНІВ
WORLD CONGRESS OF RUSYNSSvetový kongres Rusínov, Duchnovičovo nám. 1, Prešov 081 48, Slovak Republic
Tel.: 00421/51/7725629, e-mail: rusyn@stonline.sk

16 листопада 2006 р.

Надзвичайному і Повноважному Послу
України в США
панові Шамшуру Олегу Владиславовичу
Embassy of Ukraine
3350 M Street N. W.
Washington D. C. 20007

Вельмишановний пане Посол!

Нижченаведений текст містить запит щодо політики України стосовно національної ідентифікації, а саме ідентифікації русинів— мешканців Закарпатської області. У 1924 році Комуністичний Інтернаціонал (Комінтерн) прийняв резолюцію щодо «українського питання» за межами тогочасних кордонів Української Радянської Соціалістичної Республіки, яка також торкалася і нинішнього Закарпаття. Резолюція Комінтерну була взята на озброєння Дев'ятим з'їздом Комуністичної партії Закарпаття, який відбувся 1925 року і задекларував, що русини є «частиною українського народу . . . і що нарешті закінчатся . . . усі «языкові вопросы» [й обійтися] без назви *Русин*.» Ця політика була нав'язана Закарпаттю радянським режимом у 1945 році і залишається в дії і в сьогоденній незалежній Україні.

Однак посткомуністична є демократично орієнтованою державою, заснованою на принципі верховенства права. Таким чином, у відповідь на запит Свалявського товариства підкарпатських русинів до Президента Ющенка. Міністерство юстиції України дало відповідь у листі від 7 липня 2006 року, де зокрема стверджувалося, що «громадянам України надано право вільно обирати та відновлювати національність. Тобто встановлення етнічності людини є особистою справою громадянина України. За нормами міжнародного права, а також законодавства України кожній особі надано право на національну самоідентифікацію В Україні не існує жодного нормативно-правового акту, який містив би офіційний перелік національностей, визнаних в Україні.»

Всупереч вищевказаному твердженню українського Міністерства юстиції, у 1996 р. Державним комітетом з питань національностей та міграції було видано «План заходів щодо розв'язання проблем українців-русинів». Цей план, що на нашу думку, все ще знаходиться в дії, стверджує, що русини, які мешкають в межах кордонів України та поза ними є українцями. «План заходів» також передбачає «провести наукову експертизу і внести необхідні уточнення до проектів Переліків національностей і мов з метою розробки на цій основі остаточного варіанту Словників національностей і мов України». У 1999 році у звіті до Ради Європи український уряд офіційно декларував русинів «субетносом українського народу». У 2001 році під час перепису населення були опубліковані дані щодо національностей та мов мешканців України. Русини не були внесені в перелік, хоча Закарпатська філія Державного комітету статистики України подала дані про 10090 осіб, які зголосилися до русинської національності, і про 6724, які визнали такою свою мовою.

Ми би Вас просили зробити запит до уряду України стосовно «План заходів щодо розв'язання проблем українців-русинів», чи він все ще знаходиться в дії, а також стосовно явної суперечності між заявою Міністерства юстиції від 2006 р. стосовно принципів визначення національної ідентичності та існуючої в Україні практики, відображеної в «Плані заходів» 1996 року, доповіді перед Радою Європи у 1999 р. та даних перепису населення 2001 р. Відповіді на дані запитання допоможуть нашим нинішнім дискусіям з офіційними особами США, Канади, Європейського Союзу та усіх країн, де мешкають русини.

Зі щирим вітанням,

Проф. др. Павло Роберт Магочій,
Голова Всесвітнього конгресу русинів,
Член Канадської королівської академії наук

Кроки в процесі узнання народності Русин на Україні

Подля статті 11, Закону України „Про національні меншини в Україні“, „Обчане України мають право свободно сі выбрати і обновлявати народность“.

1. Штатистичны даны: Подля даных цілоукраїнського списованя людей у 2001 році, к Русинам ся приголосило 10, 1 тисяч жителів Закарпатської області.

2. Обчаньскы русиньскы організації: Подля Закону України „Про об'єднання громадян“, зареєстрованых є і діє **9 русиньскых обчаньскых здружінь із штатутном обланьных**, якы мають міські, раєнны і основны організації в Ужгороді, Мукачеві, в Мукачевськ, Виноградівськ, Тячевськ і Перечинськ раєні. Їх робота ся занимає возродженієм і розвоєм традицій і культури Русинів. Векшина тых організацій роблять штатутну роботу в рамках актуального законодавства України, організують активну роботу з цілєм возродженія і розвою русиньской культури, традицій свого народа.

В ярі 2005 року часть русиньскых організацій ся згрупувала до асоціації Сойм Підкарпатських Русинів на челі з протоієреєм Української православної церкви МП, посланцем обласної ради **о. Димитрієм Сидором**, а в октобрі 2005 року в Мукачеві був скликаний Цілозакарпатський з'їзд Русинів, який створив Народну раду Русинів Підкарпаття, председом котрой ся став посланець обласної ради **Евгеній Жупан**.

Органи державной екзекутиви і міської самосправи всесторонно помагають обчаньским русиньским організаціям в реалізації штатутных цілів. Їх культурно-освітня робота є докладно висвітлена в книжці „Єдина родина“. У 2005 році в обласній телевізії був приділений час на висвітлення проблемів Русинів в області. З підпорядку влады каждый рік ся організує фестиваль русиньской культури Червена ружа. В Ужгороді (Православна набережна 21) і Мукачеві (Намістя Міру 30) фунгують Дому Русинів.

Під доглядом здружін є 27 русиньских недільных школ (подля штатистіки здружін є їх понад 40), выдають ся новинки „Підкарпатська Русь“, научно-популярный зборник „Руснацький світ“, заснователями котрых суть русиньскы організації.

Представителі русиньскых організацій настолюють вопросы культурно-освітнього характеру, главно отворія Катедр русиньского языка і літератури в Ужгородській національній університеті, катедр русиністики в інших штатных високих школах, приправи учителів русиньского языка і літератури в Мукачевськ гуманітарно-педагогічнім інштуті, навчаня русиньского языка, історії і культури у високих школах, в общо-освітних школах області, вопросы фінанчній підпоры русиньских друкованых органів і культурно-освітних акцій і ін. Але у звязі з тим, же русиньський язык не є кодифікований, тоты вопросы мож вирішити на регіональній уровни лем тогды, кідь з правового боку і на цілоштатній уровни буде узнана національність „Русин“.

3. Кроки, якы зробила Обласна рада і Обласна штатна адміністрація з цілєм правового узнання на Україні національності „Русин“ (1992 – 2007 рр.):

– **6. марець 1992 р.:** У звязі з многыма жадостями обчанів, веджіння національно-культурного Общества карпатських Русинів, было приате рішення девятого засідання Обласної

рады народных посланців 21. скликаня „Про звернення до Президента України про надання органам ЗАГСу та внутрішніх справ Закарпатської області дозволу на внесення в документи, у графу „національність“, запису „Русин“.

– **2000 р.:** Обласна рада ся обернула писмом на вибор Верховной рады України про рішення вопросов прав чоловіка, національных меншин і міждінаціональных одношін, жебы розаналізувала проблем русинства. На засіданню 16. марца 2001 р. вибор ВР України ся занимав тым вопросом.

– **3. децембер 2002 р.:** На пропозицію посланця Обласної ради Е. Жупана на засіданню четвертого засідання Обласної ради 4.

Погляд на визначных участників округлого столу 20. фебруара 2007 у залі Закарпатської обласної ради в Ужгороді на тему узнання русиньской національності на Україні: (зліва) председа Світової ради Русинів Павел Роберт Марочій, заступця председателя обласної ради Михайло Мартин і посланець обласної ради Евгеній Жупан. Фотка: А. З.

скликаня до пункту „Різне“ був загорнутый пункт „Про звернення депутата Жупана Є. Є.“ Было приате рішення обернути ся на Выбор Верховной рады України про вопросы прав чоловіка, національных меншин і міждінаціональных одношін в ділі офіціального узнання на Україні національності Русин і єй загорнутя до штатного реєстру національностей.

Председа обласної ради М. Андрус послав писмо председови Верховной рады України В. Литвинову в тім ділі.

Подля пропозиції председателя Верховной рады жадость была послана Выбору ВРУ з вопросов прав чоловіка, національных меншин і міждінаціональных одношін. Выбор ся обернув на Націоналну академію наук України з просьбов проаналізувати адекватны документи і матеріали і приправити научно-експертны результаты з проблематики Русинів Закарпаття.

– **В маю 2003 року** Выбор ВРУ послав Обласній раді научно-експертны результаты експертів Національної академії наук України у данім вопросі.

Подля вислідків експертів – Русины суть етнографічнов групов українського народу.

Але, беручі до уваги факт, же в реалнім жывоті тот етнонім поуживать ся і він є офіціально узнаний в інших країнах, де жыють Русины (Словенсько, Мадярсько, Румунсько,

бывша Югославія, США). В. Наулко – членкорешпондент НАН України сі думать, же „тот вопрос може быти вирішений лем путём самоідентифікації жителів Закарпатської області. т. є. через референдум між шыткыма жытелями того регіону“.

Директор Інштитуту кунстисторії, фолклористики і етнології ім. М. Рильского, доктор історичных наук Г. Скрипник зробив історичну аналізу етноніму (самоназвы) „Русин“, на основі чого був зроблений результат, же „етнокультура і язык Русинів належать до локальных варіантів відповідных явів української матеріальної і духовной культури. Зато поважовати Русинів за

окремый етнос ці аж етнічну групу Українців, абсолютно не мож“.

Він сі думать, же „снага на зачатку 21. ст. твердити, же термін Русин тыкать ся окремой етнонаціональной групи, одлишой од Українців, є політичнім лукавством, снагов выужити термінологічны розділы на далекосяглы політичны цілі – розорвати територіальну хоралну компактність Української державы“. Він пропонує Верховній раді України, занимаючі ся жадостів Обласної рады, „выходити із цілонародных інтересів, найважнішым між котрыма є територіальна компактність державы, операючи ся притім на научны факты і аргументы“.

– **Септембер 2004 р.:** На засіданню сталої комісії Обласної рады про вопросы освіти, науки, культури, духовности, молодежной політики, фізкультури і спорту была розаналізована жадость председателя Свалявского Общества підкарпатських Русинів В. Сарканича в ділі визнання, з боку Обласної рады, народности „Русин“ і ініційована аналіза того вопросу у Верховній раді України; было ініційоване посланя жадости до Кабінету міністрів України в ділі зліквідованя „Плану заходів шодо розв'язання проблеми українців-русинів“ із 5. септембра 1996 року, ч. 17626/39. Стала комісія пропонувала взяти до уваги факт, же 1. октобра ся планує выездне засідання Выбору ВРУ про вопросы прав чоловіка, національных меншин і міждінаціональных одношін, де возь-

муть участь ведучі містних органів влади і відповідних обчанських здружін в області, і той вопрос аналізувати в 4. кварталі 2004 року.

– **1. октябрь 2004 р.:** Одбыло ся выездне засідання **Выбору ВРУ про вопросы прав человека, национальных меньшин и межнациональных отношений**, на яким ся аналізував вопрос „правных принципів національної ідентифікації Русинів Закарпаття”. Приняли ся резолюції і рекомендації, і было послане письмо премєрови України, в яким ся писало, же пожадка русинських організацій узнати Русинів за самостатну національність викликає острый дискусію внаслідку протилежних наглядів на єй урегулювання і потребує выважене рішення. Кабінет міністрів України повірив Штатный выбор національностей і міграції, Міністерство юстиції, Націоналну академію наук України і Закарпатську областну штатну адміністрацію дати пропозиції на вирішення даного вопросу.

– **1. фебруар і 25. март 2005 р.:** **3 цілєм виконати задачу Кабінету міністрів України**, Областна штатна адміністрація послала письмо Штатному выбору національностей і міграції, де ся пише, же Областна штатна адміністрація підтримує рішення Закарпатської областной рады із 3. декабря 2002 року.

– **Новембер 2005 р.:** Народны посланці України І. Миговіч і М. Шульга виробили проект Резолюції Верховной рады України „О узнанию национальности „Русины” і заведжіня національности „Русин” міджі народности, які жыють на Україні подля списования жителів у 2001 році (із 18. новембра 2005 року, цісло 8406-1).

Але 30. новембра 2005 року народный посланець України Л. Лукьяненко у Верховній радї України зареєстрував проект Резолюції Верховной рады України, (ч. 8406-1п) „О одмітнутю проекту Резолюції Верховной рады України „О узнанию национальности Русины...”.

котрый, подля нєго, протиречить статі 11, Уста-вы України.

– **14. сентябрь 2006 р.:** **Областна рада приняла рішення „Про врегулювання проблем русинської спільноти”**, в звязі з тым Областна рада ся обернула на президента України, председу Верховной рады України і премєра з пропозицій прийати конкретны кроки на офіціалне узнання народности „Русин” на Укаріні, і на єй заведжіня до штатного реєстра. Сучасно Областна рада ся обернула на органы містной самосправы в області з цілєм позитивного вирішення проблемів Русинів (народна культура, язык, обычаї, традиції, історія, християнська віра).

– **9. новембер 2006.:** На виконання задачи, яку поставив Кабінет міністрів України, Областна державна адміністрація послала письмо Штатному выбору національностей і міграції, в яким ся говорить, же Областна державна адміністрація підтримує пропозицію Закарпатської областной рады і русинських організацій в ділі прийняти конкретны кроки з цілєм офіціального узнання народности „Русин”.

– **Новембер 2006 р.:** **Одповідь Штатного wyboru України національностей і міграції**, в якій ся пише, же „подля статі 11, Закона України „Про національні меншини в Україні”, „Обчане України мають право слободно сі выбєрати і обновлєвати національність”. Т. є. становлєня етнічности чоловіка є особным ділом каждого обчана України. Доднєсь на Укаріні не є органу штатной справы, до компетенції котрого бы патрило „офіціалне узнання національности” і заведжіня до штатного реєстру народностей, які жыють в нашій державы”.

– **26. декабрь 2006.:** **Стала комісія Областной рады про вопросы освіти, науки, культуры, духовности, молодежной политики, физкультуры і спорту** розаналізувала жа-

дости председы асоціації русинських організацій Закарпаття Сойм підкарпатських Русинів прот. Д. Сидора в ділі реєстрації на Закарпатю національности „підкарпатськы Русины” і надання Русинам, жытелям області, прав і слобод, забезпєчєня слободного проживання на їх території, пропорційного заступлєня в Областной радї і в органах містной самосправы. Він дістав одповідь і був поінформований, же Областна рада приняла одповідне рішення із 14. сентябля 2006 року, ч. 119. Одноотно настолєных в жадости проблемів, був уведжений зміст выясніня Штатного wyboru в ділі національностей і міграції.

– **Януар 2007 р.:** В областных новинках „Карпатська Україна” была опублікована жадость прот. Д. Сидора і був к ній даний коментарь.

– **27. януар 2007 р.:** В областных новинках „Карпатська Україна” была опублікована жадость асоціації Сойму підкарпатських Русинів адресована председови Областной рады. Жадость ся дістала до Областной рады і подля резолюції заступці председы Областной рады В. Брензовича была послана на аналізу сталій комісії Областной рады про вопросы освіти, культуры, духовности, молодежной политики, физкультуры і спорту.

– **Фебруар 2007 р.:** Посланець Областной рады Е. Жулан пожадав на засіданю Областной рады дискутовати о проектї заведжіня національности „Русин” до списку національностей Закарпатської области.

Жебы досягнути порозуміння у вирішіню проблемів, треба на цілоштатній уровни зробити научну дискусію міджі науковцями і лідрами русинських організацій, і вытворити єдину позицію в ділі основных вопросов русинства.

Узнання Русинів на Україні – першорядна задача

(Выступ председы Світової рады Русинів Павла Роберта Магочія на стрічі з челными представителями Закарпатської области України 22. 2. 2007 в Ужгороді.)

Важены приятелі-Русины! Важены представителі Закарпатської областной рады і областной адміністрації!

Мам честь зясь ся з Вами стрітити в просторах Областной рады і поздравити єй преєдсєду, представителів Областной рады і областной адміністрації. В мені Світового конгрєсу Русинів, котрый репрезентує Русинів девятєх країн Европы і Северной Америки, і я особно хочу подяковати тым особам, котры з властной ініціативы зорганізували округлый стіл 20. 2. 2007 во Ваших просторах на тему поставлєня карпатських Русинів як самостатного народу, што жыють в Централній Европі: в границях України і сусідніх держав, національности зо своїм властным неповторным языком.

Револуція 1989 року і створіння незалежної України принесли великы зміны в Централній і Выходній Европі. Найосновнішов із тых змін є піднесіння уровни індивідуальной слободы вшыткых обчанів реґіону. Єднов із тых слобод є право на ідентифікацію зо своєм властнов націоналнєстєм.

Тото елементарне людське право тепер доступне Русинам Польщі, Словакії, Мадярьщини, Румунії, Чехії, Сербії і Хорватії. Вшыткы тоты країны узнали Русинів як самостатну національність. Законодарство України ґарантує право індивідуа ідентифіковати ся як Русин ці Русинка, але все іщі не узнало Русинів за національність самостатну, одлишну од Українців.

Довольте, жебы єм був одкрытый. Політика одшмарєвання факту, же Русины суть самостатнов націоналнєстєм, была сформулована в Москві Комінтернов у 1924 році, была насаджена Комуністичній партії (большевіків) України в 1925 році і прията на вызброїня Комуністичнов партіїв Підкарпатської Руси (Закарпатя) у 1926 році. В 1945 році, по припоїню Закарпатя до Советського союзу, тот політика была заведжена і ту.

Міджі Русинами, самособов, суть особы, які прийали українську націоналну ідентифікацію і они мають повне право на то. Але проблем, котрый є перед нами днєсь, є спєсєный із давно застарітов советських політиков, котра не узнає карпатських Русинів як самостатну національність.

Почас послїдніх двох років організації Американів русинського походжіня, в рамках Світового конгрєсу Русинів, тісно сполупрацювали з членами Конгрєсу США і владов той державы. Конзултовали сьме проблем узнання Русинів за самостатну національність на Україні з Европсков унієв і з амбасадами України і вшыткых країн, де жыють Русины. Маме намір продовжувати в тім нашім діялєствї у Вашингтонї, Брусєлі, Штрасбурґу аж до того часу, покы дискредітована советська політика односно Русинів не буде выміненена новов демократичнов політиков українського штату.

Зясь, довольте мі быти одкрытым і попросити Вас не плутати цілі, ненароком ці нароком. Узнання Русинів як самостатной національности не значить дожадована ся самостатной державы. Карпатськы Русины, як і Каталонці, Баскы, Фрізы і множество інших бездержавных народів европского контінєнту, можуть функціоновати як націоналны меншини, докінця поділены державными границями. Днєсь вшыткы, окрем єдної державы, де жыють Русины – суть членами Европской унії.

Мы нетерпєзливо чекаме тот день, коли Україна ся стане тыж членом Европской унії. Тыж нетерпєзливо чекаме день – котрый прийде скорше – коли українськы власті узнають карпатських Русинів за самостатный народ. Знаме, же в минулости Закарпатська областна рада і адміністрація высловила підпору ідеї узнання Русинів. Кідь они стоять на тій позиції і днєсь, то мы бы сьме ся хотіли дізнати, як Світовий конгрєс Русинів може діяти ведно з Вами, жебы був досягнутий тот ціль. Тым реторичным вопросом довольте мі завершыти свій короткый выступ.

НА ЗАКАРПАТЮ УЗНАЛИ РУСИНІВ ЗА ОКРЕМУ НАЦІОНАЛЬНОСТЬ!

По трёх навидаренных попоредніх спробах пробити ся із своїма просьбами ку глухонімії централній владі в Києві, **7. марца 2007 року Закарпатська областна рада в Ужгороді своїм рішінём на території Закарпатської области України, на історичній Підкарпатській Руси – узнала національность РУСИН!**

Теперь Русины суть уж узнаны і на Закарпатю, територія якого є частёв України лем од 1991 року, а то і по голосованю містных Русинів у референдумі за незалежну Україну. Але ківсько-галицькы „законны злодії“ і політици отворено окрадали Закарпатя і дискриміновали закарпатських Русинів на їх родній історичній землі! І так **15-річна епопея боя Русинів Закарпатя за свої права была корунована успіхом: 80 % посланців областной рады, выужуючі право органів містной самосправи, і наперек грозбам з Кієва, сміло прийли рішіня о узнанню русиньской народности, чім зняли ганьбу з України як недемократичной державы.**

Гратуєме вшыткым Русинам к вітязтву!

На ряді суть далшы демократичны змїны на Україні і Закарпатю як в інтересах Русинів, так і Українців і вшыткых інших народностей штату. Пуджак українського сепаратізму, выдуманий в Києві шпецiальными службами на обіднав-

ку галицькых націонал-радікалів, довгий час мотав голову многым. Час укаже, же ківський пуджак – доказ перепуджаної влады в Києві.

Ниякий русиньський сепаратізм Русины собі не желали і не желають! Уж пришов час зняти маску з галицькых злодіїв і ківських олігархів, што мали злодійскы банды на Закарпатю.

На захрану тых ківсько-галицькых банд 11. марца 2007 в Ужгороді коло памятника Т. Шевченка ся зышли ківсько-галицькы націоналісты-пришелці, затыгнувши до того часть містных студентів, жебы шыковно розограли обіднане циґанство о „закарпатськiм сепаратiзмі“. То суть противници демокрації, прав і слобод обчанів державы. Няй їх судить Бог.

Слава Україні, а честь і почливість Карпатській русиньській Руси!

Гратуєме вшыкым демократичным силам України, Европы, Америки і Росії за підриманя Русинів Закарпатя. То і Ваше вітязтво, приятелі!

21 проблемів на вирішіня Закарпатській областній раді

Уж минуло 15 років, кідь підкарпатськы Русины на закладі Уставы, законів України і міжнародного права обертають ся к вышшым і містным органам влады з обективными пожадавками на захрану корінного підкарпаторусиньского народу. Они суть такы:

I. Критична аналіза сталінської „теорії нації“, яка доднесь „довліє над умами живых“ і котру поужывать цінічно нова влада, неґуючі русиньську народность. Напротивагу ей, Русинами взяты основны знакы національной ідентіты подля наявности:

- історичной теорії,
- історичной і родової памяти,
- масовой народной культуры, духовности, языка,
- усвідомління єдиних прав і повинностей про вшыткых членів громады,
- компактность засеління, наявность економікації про сполочне вирішіня економічных і соціальных проблемів.

Тоты знакы, што суть прияты світовов науков, у класичній формі має ай підкарпаторусиньський народ. Тым ся підтверджує вислідок: **підкарпатськы Русины не суть лем меншинов, але ай штатотворным народом на Україні і векшинов (своїм множетвом) на своїй історичній землі.** То є главным критерієм штатотворности підкарпаторусиньского народу, бо як Українці, так ай кримскы Татары, Русины не мають свого материньского штату за границіями України (на розділ од Мадярів, Русів, Словаків, Німців і ін. етносів краю).

II. У приятых Русинами „Мір одностно розвязаня проблемів Русинів Закарпатя до 2010 року“, посланых органам влады України і містной

самосправи на припоминкованя, як і в інших документах розаналізованы актуалны проблемы русиньского руху. Главно:

- Реалізація выслідку областного референдуму 1. децембра 1991 року областнов радов о самосправі в рамках України. Неперестанне неґованя будь-яких спроб і в будь-якій формі входу Закарпатя до будь-яких адміністративно-територіальних формацій, о чім голосовало 78 процент участников референдума.
- Досягнути офіціалне узнання народности корінного підкарпаторусиньского народу і запоїня народности „Русин“ до Списку народностей і языків України, подля яких ся робить державне зрахованя людей. Узнати выслідкы зрахованя людей у 2001 році подля народности одностно Русинів, як таких, што были сфалшованы, бо Русинів у краю не 10 тисяч, але намного веце, коло 70 процент вшыткых людей области.
- Пожадавкы одностно участі русиньских активістів у релациях штатной телевизії. Фінанчна підпора на выдаваня русиньских новинок (*Подкарпатська Русь, Подкарпатський русин*, книжок і публікацій з історії і культуры Русинів, економічных і соціальных проблемів краю).
- Залучіння програму русиньского языка, культуры, історії до основных процесів у школах, колеґіях і vysokых школах (штатных і нештатных).
- Приправа учітелів русиньского языка. Залучіння предмету русиньский язык до програму оддіління філологічної факулты УжНУ.

- Охрана реліґійных громад од насильного заведжіня українського языка до богослужіння, што є єдным із мір „українізації“ підкарпатських Русинів.
- Заведжіня выскумной работы з проблематікы русинства до научных структур vysokых школ.
- Зорґанізованя культурно-освітных акцій і молодежных конкурзів. З тым цілём выужыти вшыткы інштитуції культуры, котры жыють з фінансованя ай з данёвых поплатників -Русинів.
- Выужытя фінанцій, котры приходять ай од данёвых поплатників -Русинів, в интересах розвоия їх культуры і освіти.
- Зрівноправнити даваня почливости А. Духновичови і Т. Шевченкови почас святкованя штатных свят. Зрівноправнити вжываня гімны Подкарпатскіє Русины на слова А. Духновича, музика Ш. Фенцика, почас святочных актів попри гімні України, і тыж вжываня трифаребной заставы подля містных традицій.
- Пропорчность (70 – 80 процент) представителів Русинів в органах областной уровни самосправи і законодарной влады нелем подля партійности, але ай подля місця народжіня.
- Заставління кадрової експанзії з інших реґіонів і вытісіння Русинів з розлічных сполоченьскых структур навалов мігрантів. Перегляд о системі забезпечіння кваліфіковаными кадрами з містных людей. Приятя рішіня о обмежінню засеління людей з інших реґіонів України і інших

З председом Закарпатської обласної ради в Ужгороді Михайлом Кічковим (зліва), заступцем председателя обласної адміністрації Володимиром Гобликом і далшима членами представительства Закарпаття стрітив ся председа Світової ради Русинів П. Р. Магочій, жебы обговорити важный вопрос узнання на Україні карпатських Русинів як самостатной національності.

Фотка: А. З.

- країн у зв'язи з надмірною густотою жителів та малою землею Закарпаття.
13. Превентивне висвітлення, робота з урядниками, з штатними структурами і організаціями, котрі некомпетентно й тенденційно мішають до вирішення русинських проблемів, порушують обчанські права Русинів односно їх участі в радянському штаті, економіці, культурі, інформації і інших сферах.
 14. Характеристика антірусинства як яву, що ся обновила такою по тім, як Русини дали знати о своїй організації. Звидительні мотиви його носителів – авторів історичних фальсифікатів, розлічних антірусинських видань через ЗМІ. Добити ся офіційного зліквідування державного антірусинського „Плану заходів щодо розв'язання проблем українців-русинів“ і оправдання ся влади карпатським Русинам за неперестанну антірусинську позицію і спричинені нів моральних кривд, і добити ся матеріального одшкодніня.
 15. Вилучення влади на взяття об'єктів штатного і колективного майтку окремими особами. Інвентаризація тих об'єктів з

- цілем доказання розділу між ними, як ся за них платять і реалізовують цінов. Реалізація наслідків інвентаризації.
16. Барбарське нищення лісів – головного багатства русинського краю. Підготовка кадрів лісників і лісового господарства при УжНУ.
 17. Розпродавання землі в нашій малоземельній країні особам поза границі нашої області. Вернуття незаконно взятих земель до рук місцевих органів влади.
 18. Навязування Закарпаттю тінєвого „дикого капіталізму“, в інтересах бізнесменів, виснаження природних і фінансних резервів, заграничного заробку до області кланових вертікалів, в т. числі, звышования цін. Добити ся пропорційного внеску до областного розплату не менше як 60 процент плацця за транзит енергоносітелів по областях, де ся сходять вшиткы її дороги до Європы, на компенсацію страт од знищення екологічної среды і вилучення тих дорог.
 19. Нераціональне вилучення мінеральних вод. Прияти рішєня о безплатнім хоснованю мінеральних вод на лічїна і каждоденну спотребу про жителів, які жыють в їх близкості. В Закарпатю є становлене плачїна за мінеральну воду до 1 гривны за 1,5 літра.
 20. Добивати ся ліквідації нічим непідложених розділів (20-, 50- аж 100-насобных) в пензіях жителів України.
 21. У зв'язі зо жадостями конкретних політичних сил прияти закон о другім штатнім або регіональним языку взникать тыж вопрос, жебы штат узнав русинський язык в області, де жыють Русини, за другий штатный (регіональний) по українськїм.

Вирішєням тих проблемів посланці Закарпатської обласної ради за розлічны партії і блоки можуть войти до історії.

Вопросы поставили (25. 7. 2006): **Краєве Общество підкарпатських Русинів, Русинське науково-освітнє общество, Обласне культурологічне общество А. Духновича, Русинське общество св. Кіріла і Мефодія, Свалявське Общество охрانی прав автохтонного жителівства, Союз русинських писателів, Закарпатське народне обєднання, 16 міських, районных організацій підкарпатських Русинів і молодежных русинських сполків, доведна 23 обчанськы здружїня, споєны в Союмі підкарпатських Русинів.**

Валерій ПАДЯК, к. ф. н.

Закарпаття (Підкарпатська Русь): проблеми і специфічності фунгування русинського літературного языка в контексті національного відродження (1.)

(Виступ на міжнародній конференції *Славянськы літературны мікроязыкы і языковы контакты*, організованій у рамках комісії про языковы контакты при Міжнароднім виборі славїстів, Тарту, Естонсько, 15. – 17. септембра 2005.)

Анексія Советським союзом в 1944 р. части території Чеськословєнська – автономної Підкарпатської Руси (од 1946 р. Закарпатської області Української ССР) ся мотивувала в очах світа як „перемога історичної справедливости зєднання вшиткых українських земель до єдної державы“, што в практиці випроковувало політику асиміляції корінного русинського жителівства, довело к заперанню русинських шкіл в краю, і к закау русинського языка. Сучасно, без будь-якого плебісциту была зреалізована заміна народности „Русин“ народностєв „Українець“, были заперты вшиткы русинськы школы, а уж восени 1945 р. на їх базі зачало фунгувати 636 шкіл з українським языком навчання. Ведно з 65 школами з мадярським (про Мадярів) і молдавським (!) (про Румунів) языками навчання, школы в краю мали 113 488 школярів. Сучасно в 1946 – 1947 роках з выходної України пришло до роботи на Підкарпаття 1200 учітелів (Гомонна, 1988, 37, 41). Таким способом штатут русинського языка був принижений

на уровень „закарпатського діалекту українського языка“. Русинський язык був закауаний в системі народного школовання (школы, школки, учіліща, высокы школы), в урядній бісіді (жалобы, жадости, просьбы і под.). Єдино, де ся активно хосновав русинський язык, окрем бісіды між людьми, то був пісенный фольклор. Тоты процеси были сервірованы на уровні 1944 рока, а такыма зістали аж до часів Горбачовської „перестройкы“.

Послїдня ґраматика русинського літературного языка в досовєтськїм часі ся обявила в Ужгороді в 1941 році. То была „**Граматика руського языка**“ Івана Гарайды. В тій або іншій мірі з нєй ся учіла школьска молодеж народжена в 1930 – 1937 роках. Таким способом в часі краху Советського союзу (1991) лєм невелика часть людей з краю (главно пензісты) заховали сі памятку на ґраматичны нормы русинського літературного языка, в тім часі специфічність заселїня в горських областях, высока густота заселїня і низка уровень урбанізації регіону, доволїли наро-

ду захранити свій язык. Ай днесь в сільських областях ту жыє скоро 70% русинського жителівства (мож порівнати: на Україні лєм 23% Українців жыє на селах).

Наслїдком асимілячнї політики на Підкарпатю, почїнаючи од 1944 року, выросли три-штірї ґенерації Русинів, котры між собою активно комунікують по русинськы, лєм же не знають нормы русинського языка ани орфоґрафію. Притім в Закарпатській області днесь жыє, подля неофіційной штатістїкы, коло 800 – 850 тїсяч Русинів, што є коло 65% жителівства края (Рущак, Падыак 2004, 47).

Русини – то корінне жителівство края; як народностны меншыны зо своїма правами ту жыють компактно Мадяре, Румуны, Словакы і россіяно – Цїґане. Скоро вшиткы одышли з області ракуськы Німці, які ту пришли жыти перед двасто роками.

У вопросі швидкой національной переорєнтації Русини проявляли консерватївїзм. Наприклад, офіційный термін „*закарпатськы Українці*“ місны жителі „тихо“ іґнору-

вали, а часом місто него завели до ужитку локальний термін „Закарпатці“, котрий ся пак переніс і на сторінки періодичної преси, радіа, і котрий доволив на уровні генетичної пам'яті утримати споїня сучасности з минулым. Тому в значній мірі помогло активне хоснованя русинської співанкы, народного танця, творче одношіня к родному фольклору і традиціям, а тыж кріпке споїня Русинів з церквлёв. Наконце, в условіях україноязычної системи шолованя, Русины, кідь ся учіли тот славянський язык, ясно диференцовали український і русинський языки – еден як штатный, а другий як „свій“.

Асиміляцны процеси спричинили розділїня міджі людьми в русинській громаді: приспособлєваня ся інтелігенції, главно писателів, поетів, новинарів, культурно-освітніх робітників, істориків, літераторів і языкознавцїв, а тыж учітелів середніх школ вцілім негати́вно позначило став етнічного і языкового вопросу в громаді. При заказі знати свою історію, при запертых про історію архівях, при агресивній політиці притихованя і павшального негованя визнамных подій в історії русинського народа, представителі містної інтелігенції согласили з практиков перекучованя історії, были в тім процесі прямо участны. Простый Русин, який не мав доступ к об'єктивним інформаціям, не были му высвітлены тоты або інші історичны події, процеси, інтуїтивно в тім чув фалощность, негати́вно ся ку вшиткому ставляв, але в офіційній атмосфері, як ся говорить „міджі людьми“, сугласно высловлєвав офіційны версії. Ай представителі інтелігенції, котры ся офіційно голосили к „закарпатським Українцям“, были далеки од проблемів українського національного возроджєня, не ппозажовали тоты проблеми за свої, все ся діштанцовали од такзваного „українського націоналізму“, ясно одділєвали свої території і западоукраїнські землі і чули ся оскорблєными зато, же їх позад Галичанів, і пришелці на Закарпатя – выходны Українці і Русы – в каждоденнім животі называли „бандероцями“.

Спор українських і (велико)руських націоналістів, принесеный до края (велико)руськыма і українськыма імїгрантами, котры у 20-ых роках втекли із СССР, ся продовжовав в Закарпатській області в советськым часі, правда, уж в новых історичных реаліях. Анексуючі русинські території, Сталін ся добивав стратегічної позиції на южных схилах Карпат під прапором зєдінїня вшиткых українських територій до єдного штату. Тото было главно прічинов політики українізації Русинів, котру офіційна Москва доволила реалізувати офіційному Києву, хоць в тім часі на останній території України офіційный Кремль реалізував в україноязычній середі політику русифікації, викорінєваня тзв. „українського націоналізму“, бой з „бандероцїнов“ і под.

Довольючі українізувати Русинів, офіційна Москва тот процес контролєвала, жебы не переріс до проблему русинського націоналізму. Зато паралельно в Закарпатській області був заведжений механізм русифікації. Тому барз помагало масове выдаваня книжок, часописів і новинок по руськы, високошкольскых учебників, музичных програмів, популярность в телевізії і радіо релаций, котрых (з Москвы) ся высылали по руськы. Штатне радіо і телевізія, які высылали по українськы з Києва і Ужгорода, мали другорядну роль. Вшитко тото принесло свій выслідок: українізація Русинів была підтримована лем на ідеологічній уровні, формально ся дотримовала основна політична лінія. При тім український язык мав маргінальну позицію. Кінце́м 70-ых і зачатком 80-ых років в Ужгороді, Мукачеві і інших містах края, приклад, ай в школах з українським языком навчаня почас павз діти

комуніковали, справила, по (велико)руськы. (Велико)руський язык цалком доміновав у високошкольській і молодежній середі, а наданя му штатуту языка міджінаціональной комунікації привело к тому, же ай етнічны Українці, што ту пришли жыти по другій світовій войні, їх число ся звышовало, а днес є то приближно 160 тисяч людей (Рущак, Падык 2004, 47), часто комуніковали міджі собов по руськы. Така была ситуація в містах.

До сел (велико)руський язык проникав помалше, не був популярный, хоць сільска інтелігенція го добрі знала. В русинськым селі офіційным языком комунікації був український язык. В процесі українізації села не было видно агресивности. Освоїня українського языка проходило у спомалєнім режимі. Зато главным знаком фунгованя в селі офіційного языка был шпєціальний гібрид русинського і українського языка, який звучав при выступлениях председів сільскых рад (аналогічно председів МНВ – на Словєнську, позн. ред.) або колхозів перед селянками, при вынчанках, перед зачатком шпортовых акцій і под. В каждоденнім животі міджі Русинами звучала родна бісїда, до котрой ся переберали слова з (велико)руського ці українського языка, які не были в роднім языку і, котры одповідали новым понятям, што ся дістали до русинської свідомости позад індустріалізації, урбанізації, механізації, колективізації і под.

Єдинов ґрупов про захрану русинського національного коду і русинського языка была сільска родина. Якраз в родині, в першых шєстєх-сємох роках, кідь діти іці не ходили до школы, ся закладовали основы русинської устной бісїды, котру дїтвак дале розвивав в малім соціумі – родній языковій околиці – в селі, осаді, містечку.

Роспад Советського союзу выслободив енергію національного возроджєня. Тоты можности, ведно з іншыма народами, выужыли і Русины. Выголошєня в 1991 році незалежной Української державы стімуловало в штаті скорый рост української національної ідеї, русифікація ся заставила. Але в одношію к Русинам (з ростом русинського національного самоусвідомлєня) агресивнов ся стала асиміляторска політика України. Она жыє з тых сталінських посильань о „зєдінїню в 1944 року „закарпатських Українців“ з українським народом в єднім штаті“.

Роспад Советського союзу выкликав у Русинів здорову тенденцію гляданя нового штатоправного штатуту Підкарпатської Руси і приправы, ініційованого офіційным Києвом, цілозакарпатського референдуму, який був 1. декабря 1991 р. Ёго результаты были такы: 78 % голосуючых ся высловило за самосправный (автономный) штатут Закарпатської области (Підкарпатської Руси) в рамках України. При тім, участь в голосованю взяло 82,7 % дорослых людей области, а само референдум проходило в условіях гласности, слободы, демокрації. Але Верховна рада України уж 13 років не узнає легітимны выслідкы референда.

В новых політичных реаліях русинська національна інтелігенція в тых штатах, де на свої історичных землях продовжують жыти Русины – на Словєнську, в Польську, Румунську, Мадярську, а тыж на Україні – зачала активно пропаговати навернутя к русинській писменній традиції, перерваній в 1944 році. Кідьже ядро русинського етносу ся находить якраз в Закарпатській області України, передпозадало бы ся, же якраз ту мав бы ся сформовати на основі народных говорів сучасный русинський літературный язык. Фунгованя говорів – 1) ужского/ужанського, 2) березького і 3) мараморського – предпозадала гляданя синтетічного варианты, што ся до того часу не дарить зробити. Треба

повісти, же діалектны одлишности говорів русинського языка суть такы незначны, же не роблять ниякы тяжкосты в комунікації Русинів – носителів тых говорів.

Треба підкрєслити, же од 1923 року екзистує кодифікований бачвансько-сримський вариант літературного языка (югославо-русинський) про Русинів у Войводині, а в 1995 році Русины на Словєнську кодифіковали свій вариант літературного языка (в р. 2000 польскы Лемкы кодифіковали свій вариант – позн. ред.). Тото значить, же заставителі підкарпаторусинського варианты ґраматікы, т. є. подля числа уж третєго (четвертого – позн. ред.) варианты по Югославії і Словєнська (і Польську – позн. ред.), будуть нучены або, подля можностей, ігноровати тоты варианты і обернути увагу главно на зарахованя шпєцифічностей говорів Підкарпатської Руси, або іти по пути уніфікації вшиткых ґраматічных варианты.

Окрем того, в 1992 в на 1. Міджінароднім конгрєсі русинського языка в Бардієвських Кулєлєх на Словєнську был представлений модел формованя літературного языка подля принципі „на зачатку каждый регион – Лемковина, Пряшівщина, Підкарпатська Русь – дадут свій вариант, а дале будуть ґраматісты робити над зближєніем тых варианты аж до інтеррегіонального літературного русинського языка“, предпозадало ся, же ґраматіка підкарпаторусинського языка возьме до увагы і діалектны знакы бережского діалекту (центрального), контрастующого на фоні двох єднако далеких од центра і подобных периферных діалектів – мараморського (на выході) і ужанського (на западі).

Выдана в 1999 р. в Мукачеві ґраматіка підкарпаторусинського літературного языка під назвов „**Материнський язык. Писменница русинського языка**“ (зоставителі: М. Алмашій, І. Керча, В. Молнар, С. Поповіч) была выдана на основі двох діалектів – мараморського і ужанського. В алфавіті русинського языка находимє 35 букв, з того 7 букв на означєня гласных звуков – а, е, і, и, ы, о, у.

Цілково – то была подія в сполоченськым животі Підкарпатя (Закарпатській области), бо декларовала факт продовжєня русинської ґраматічної традиції, стала ся основным документом, стімулюючым языковы дискузії і формованя орфоґрафічного мініма. Неточности в поужываню языковой термінології, факт неприродности при ей выбєрі, як і інші грішкы, легко мож смарити на проблемы „росту“.

Іщі еден проблем даной ґраматікы: сучасне рішєня одійти як од етімологічного принципі орфоґрафії, так і од фонетічного і желаня узнати основов сучасного русинського правопису морфемно-фонематічний принцип, не все ся докладно дотримовало на практиці. В результаті того єднокорінєвы слова при заставлєваню словників будуть належати до розлічных корінєвых ґнізд: окрем – окремо – окрім, *сись* – *сеся* – *сесе*, у чириві – *чєрево*, на дириві – *дєрева*, на биризі – *бєрег*.

Експериментальный характер ґраматікы ся проявив в ігнорованю березького діалекту, што выкликало критіку опонентів і желаня выдати такой вариант, де бы был зарахований звук [i] (у-умлаут) на місті звука [y] в мараморськым діалекті: *суть* – *силь*, *кунь* – *кйнь*.

По выході ґраматікы „Материнський язык. Писменница русинського языка“, авторський колектив ся на шкоду роспав. Зато было проблематічне выдати доконаліший вариант з тым, жебы кодифіковати літературный язык про Русинів на Підкарпаті. Новы авторськы колективы ся не сформовали, ґраматісты ізолювано еден од другого зачали писати свої варианты. Подля нас, выданя ґраматічных норм днес проходить в условіях монополярности, кідь каждый писатель або ґрупы

писателів орієнтують ся на живу бісиду своєї околиці, формують свій варіант норми.

Норма, што ся находит в експериментальній ґраматіці, дістала своє продовження в літературній діяльності одного з її вездучих авторів – І. Керчі. Треба позитивно оцінити, же в його публікаціях з пізнішого періоду уж находиме знаки морфемно-фонематичного принципу орфоґрафії. К тій традиції тягне і вискумник М. Капраль, який активно робить над виданєм языковых памятників русиньской письменности 20. – 40-х років ХХ. стороча, счаси, лінгвістичної дїдовизны А. Годинки.

Ведно з тым про обидвох авторів є характерне обґаєвання якостей якраз мараморського „у-гваряня”: *муй, кунь, годує, пуд, Пудкарпатя* на фоні повного ігнорованя звука [у] (у-умлаут).

У споминаных авторів видно і ясну диференціацію букв *ї* і *і* в словах, де по мягкім согласнім є неїтований звук [і]. При тім за основу диференціації є приятый принцип выужыты на тім місті в історичных текстах буквы *ять* (ѣ). Іншыма словами: на місті історичного *ять* в сучасных текстах ся пише *ї*, у вшиткых інших припадах – буква *і*. Наприклад: *хотїти, видїти, цілоє, хлієча, ліє, літо*, але: *повїсти, звидати, стрїха*.

Тото правило, подля нас, ускладнює норми правопису, бо на слух в обох позиціях ся высповлює єден і тот істий звук. Лемже кваліфікований лінгвіста легко розознать, де в даній позиції треба поужыти букву *ї*, а де *і*. Як правило, є ту бісиди о лексичі общеславянського пласту, притомного і у (велико)руськым, і в українськым языку, де на місті історичного *ять* у (велико)руськым языку ся поужыває буква *е*, а в українськым буква *і*. Наприклад: общеслав. *лѣс* – рус. *лес* – укр. *ліс* – русин. *ліс*. Іщі приклад: общеслав. *лѣто* – рус. *лето* – укр. *літо* – русин. *літо*. Ведно з тым простому носителєви языка, незаінтересованому в деталях языкознаня, на практиці буде барз тяжко в даній позиції відіти розділ в написаню букв *ї* і *і*. Тото буде проблемом при учіню орфоґрафічных норм, зато буде справне ся одвернути од диференціації букв *ї* і *і* в словах, де по мягкім согласнім ся находит неїтований звук [і].

За послідніх пять років ся розвивала концепція утриманя в літературнім языку звука з березького діалекту [у] (у-умлаут). Тота ідея ся формовала міджі писателями, што ся ґрупували коло новинок „Християньска родина”, ей підтримали в практиці М. Алмашій, Д. Сидор, Д. Поп, В. Молнар, В. Падык і ін.

Традічно про русиньку літературну норму першої третини ХХ. ст., про уніфікацію

орфоґрафічної норми в даній позиції писала ся буква *ѣ* („о з дашком”), котру носителі різних діалектів высповлювали подля свого: як [у], як [ю]. Ініціатор заведжіня того знака, український філолог, емігрант І. Панькевич завів і третій, основный, варіант высповности – як [ї], т. е., як в українськым языку. Мотивація ученого-емігранта была така: носителі розлічных діалектів в даній позиції будуть высповлювати характерный про їх діалект звук, але поступно будуть звикати на факт, же на тім місті в літературнім варіанті може звучати звук [і]. Внаслідку того мусила настати зміна орфоґрафічної норми, котра ся зплыла з українськов орфоґрафічных нормов. Наприклад: *кѣнь – кунь – кінь, сѣль – сунь – сіль, русинѣ – русинув – русинів, вѣн – вун – він*. То ся робило беспохыбы з цілєм асимілювати (українізовати) русиньску бісиду.

З цілєм утримати в літературнім языку звука з березького діалекта [у] (у-умлаут), подля договору многих філологів-русиністів до алфавіту была заведжена буква – знак *ѣ*, *ѣ*, што мала про носителів розлічных діалектів своє розлічне звукове наповніня: [у] або [ю] (у-умлаут), наприклад: *пчулка ↔ пчулка, Русинув ↔ Русинув*. Даколи в старых текстах єй ґрафічным еквівалентом была буква (велика і мала) *ѣ* або буква *ѣ* *ѣ*, наприклад: *апостолѣв, народѣв, кѣлько; мѣй, гѣрко, вѣн, гѣр, пѣд, топѣрцями*. Притім обидва варіанти при высповлюваню были рівнозначны.

У 2004 році в Ужгороді був виданый короткый практичний помічник про основны класы русиньской недільной школы під назвов „Слово за словом”, зоставителєм котрого є М. Алмашій і М. Молнар. Учебник учить школяря елементарны основы ґраматіки, правила орфоґрафії. Ведно з тым книжка є синтетичным варіантом, враховуючі шпеціфічності вшиткых діалектів Підкарпатської Руси. Є характерістична тыж розроблінєм термінологічної лексикі.

У 2005 році в Ужгороді вышла книжка під назвов „ґраматика русиньского языка из Евангелієм от Матфея для русинѣв Украйны, центральной Европы и Америки”, зоставителєм котрой є протоіерей Димитрій Сидор. Двоязычне виданя, по русиньскы і по анґліцкы, є приправене на хоснованя сучасно про Русинів Підкарпатя і про анґлоязычну среду, наприклад про потомків Русинів, што жыють в США і Канаді і мають інтерес спознавати язык своїх предків.

Шпеціфічностей того виданя є принцип синтезы вшиткых говорів Підкарпатської Руси. Уваджають ся подрібны знаня подля розді-

лів: ґрафіка, Фонетика, Орфоґрафія, Морфолоґія, Части речі, Синтакс, Лексика.

ґраматика барз тяжка. До алфавіту заведжено 39 букв. Окрем букв, котры суть уведжены в ґраматіці „Материнський язык. Писемница русиньского языка”, суть ту буквы *ѣ*, *ї*, *ѣ*, а тыж „реанімує” ся буква *ѣ* (ять). Притім хоснованя буквы *ѣ* мотивоване, о тім ся писало вышше, зато нїт потреби повторяти ся. Але хоснованя буквы *ѣ* („о з дашком”), котра значить звужений звук „о з призвукком у”, слабо мотивоване: *кѣсь, нѣта, горѣв*, але і *вѣстьѣв, милостьѣв, хѣснѣся*). Окрем того, тота буква ся поужывала в 20-ых і 30-ых роках ХХ. ст. на означіня звуків (про носителів розлічных діалектів) *у*, *ѣ*, і *ї*, заведженой І. Панькевичом в його роботі „ґраматика руського языка для нижчих класів гімназій і шкіль горожанських” (1922, перевиданя: 1927, 1936), о чім ся говорило вышше. Порівнай: *пчулка* (у І. Панькевича) – *бѣт* (у Д. Сидора). Аналогічно запутанов ся видить ситуація із заведжінєм до сістему ґрафем в ґраматіці Сидора і „шпеціфічної” буквы *ї* („і з дашком”) на означіня єдного з двох звуків – [у] або [і]. (В текстї ся хыбно говорить, же реч є о звуці *ю*!?).

З алфавіта (велико)руського і українського буква *ѣ* (ять) давно вылучена. То нияк не вадить вискумникам поужывати єй при цїтаціях історичных текстів з цілїв точно передати язык документу. Тоту шпеціфічність сучасного штату буквы *ять* не бере до увагы ґраматика Д. Сидора – букву уводять до алфавіту. На сторінках ґраматіки (с. 33, 57) ся указує, же єй вылучіня з алфавіту приведе к неможности адекватно перекладовати на русиньський язык церковнославянськы тексты, а тыж, же тото „барз сильно скомплікює правопис” сучасного русиньского языка. З тым тверджінєм автора тяжко согласити.

В цілім ґраматика Д. Сидора дає комплексну представу о русиньскым языку, єго богатстві, як і о проблемах сформованя літературной норми. На тім фоні не є окрасов виданя велике цісло ортоґрафічных і пунктуачных хыб, збыточны прикрасы при розміщованю матеріалів, низка поліґрафічна культура виданя, а тыж збыточна (чужда академізму) ідеологізація вступу, выводів і коментарів к окремим розділам.

(Закінчіня в далшій ціслі.)

Округлый стіл на тему узнання карпатських Русинів за самостатну національність на Україні в Закарпатській обласній раді в Ужгороді зорганізовав председа Общества А. Духновича в Ужгороді Валерій Падык, к. ф. н. (выступаючий). Ту были, як видно на фотках А. З.: (зліва) председа Союму підкарпатських Русинів і член Світової рады Русинів за Україну прот. Димитрій Сидор, председа СРР проф. П. Р. Магочій, ПеД., председа Закарпатського областного научно-культурологічного общества А. Духновича Михайло Алмашій ці председа Русиньского научно-освітнього общества Ми-кола Макара, к. і. н.

Володимир ФЕДИНИШИНЕЦЬ, лауреат Премії А. Духновича за русинську літературу і Премії за визначне діло про Русинів

Неовозродження в центрі Європи

Стріберный Край чекать на свого Ясіра Арафата і Усаму бін Ладіна

Галичина – не Крим,
Підкарпаття –
Не Галичина, або:
„Почекай, Василю, почекай!“

... Кідь іщі народный президент Віктор Ющенко підписовав мировий договір із вчашнім заклятым суперником, я переживав за посліднього, жебы профессор ся став премьер-министром, бо як красно звучить титул з двома „ф“! А з трёма? Іщі крашше! Высловте потихи з єдним, потім з двома, дале з трёма і пересвідчіте ся на властны уха, кідь до них не трафило колись яйце карпатской жірафы. Новітній універзал положив точку над сподіваннями українськых людей в множестві 20 мільонів, же лейді Ю. ся стане достойнов премьер-министрков. Было треба чекати на новы президентскы вольбы, жебы помочи ей сягнути симпатичнов сукнёв до найвышшого кресла. Ту ай, думам сі, нежарливы українскы жінкы допоможуть.

Не ем політиком, я обычайный писатель і зясь мі пришов на думку вчашній день. Кідь в краї проквітала різанина (свиней ся не дотыкали, правда), я був зрячим і не підписав ся під росколота творчого сполку, кідь за обычайный підпис під шыковно приправленным куртым текстиком было обіцяне ай мі, як іншым, выдати книжку за „казенный рахунок“. Але я був принципіальный – не пішов ем проти властного сумління. Лемже ем забив, же я єдиніця. Говорив мі колеґа, скоро молокосос:

– *Володь, ты зробив хыбу, же есь ся не підписав, бо панове ся договорять, а писателі зістануть дураками, а ты тыж.*

Так ся і стало, як ся НЕ думало. Моя принципіальность была, ай, перебачте, мацці під хвіст. Кто ся підписав, дістав 10-20, або і веце „ізірів“ на выдана свого скарбу, а я дістав текст мирового договору, а пак варіант універзалу, жебы ем читав і учив ся, як треба жыти. „Молокосос“, указало ся, же видить дале, допереду, вообщє молоде покоління є праґматичнєше, мудріше в нештандартній ситуації, ай старики. Также, треба слухати молодых, а не поучавати їх.

Вообщє понятя „реґіон“, „реґіональный“ суть добры в політиці, перспективны, лем абы дістали ай адекватный обсяг. Віджу Україну федератівну, як Вячеслав Чорновіл. 9-10-12 федеративных єдиніць створять єдно ціле. То є тото, што ай декларована самосправа, але при самостатных погонах. Історично Україна така была. А чом ся того боять сучасны українскы патріоты? Галичина – то не Крим, Підкарпаття – нияк раз не Галичина, Подоля – не Слобожанчина, бо Выход – то не Запад, а Запад – то не Выход. О самостатнім Підкарпатю буду говорити другыраз, а теперь вкажу лем на єден-єдиный розділ міджі Галичинами і Підкарпатєм...

Ту є научный факт. Довго Руснак не міг собі найти жену у своїм, ани в сусіднім селі. Аж ту ся трафила Галичанка. Указала очка, як то чинять северны сусідкы Українок, і наш легінь ся приліпив. Оженив ся з Галичанков. Тяжко робить, неборак, жебы утримати родину. Раз пришов домів вечур голоден як пес, і просить:

– *Жено, дай мі їсти!*

– *Почекай, Василю, почекай!* – просить жена, красно ся усмівкуючі.

А Василь на то:

– *Та я од тя не п...у прошу, але їсти...* – і пішов сісти перед телевизор, жебы послушати новины, як ся там трудять українскы фрікціонеры в парламенті. Якраз ся говорило о тім, же вшыткы міністры ся запишуть до третей класы, жебы не робити в роднім материнськым языку при писаню обычайной 3-шориковой жаждости дакілько елементарных хыб.

Почекайте і вы, різноязычны читателі, покы ся звышыть ваш благобыт і пензія. Но затля ся звышує ціна лем за продукты і за комуналны бідны службы. Але іщі дакус почекайте. Українскы політичны фрікціонеры трудять ся до сємого поту.

... ХЫБАЛЬ ПОДОБНЫ СУДЬБОВ НА КУРДІВ ЦІ БАСКІВ

Айно, то є о нас, о нас – Русинах-Руснаках. Дакус о наших проблемах. Тяжко ся нам жыє з Українов і на Україні, бо Українці ся стрітили із страшным проблемом, кідь їм не дають жыти чуджінці зднука і звонка. Тогы ся нам хоче їм перебачити, же нас не відять. Але даколи, думам сі, єдиным разумным выходом была бы конзултация з Усамом бін Ладіном, і два-три одділы Басків, Курдів – наших братів по нещастю – і професіоналів з Гезбуллы – раз-два бы ся досягло то, што треба. Та ці про Кієв є великим проблемом нас узнати за національность, отворити катедру русиньской історії і філології, дати слово в штатнім радію і в телевізії?! Мы, як корінны жителі Карпат, терпиме у себе дома Українців ці Русів як меншини. І прекрасно сі розумиме і жыєме з своїма Словаками, Мадярами, Німцями-Швабами, Румунами, а тыж жыдамы. Бо жыд народжений в Карпатах – то свій жыд, то не якийсь одкундес. Ту треба робити розділ. Бо будь-який народ, замішений на комунно-совето-большевизмі – то вже сплотореный народ, надщербленый.

А ту є ай першый главный проблем Руснаків: наш рух, ці двиг, треба очістити од московского православія і комуністичной скверны. Та ці Руснакы ся зберают ставляти комунізм?

Комунация ся прилащіли к русиньскому руху, жебы ся захранити од главной смерти з їх фалошнов теорієв соціальной справедливости і подобнов реториков. Мы уж чули о сонцз з Кремля, віділи сьме в планім ділі компартію советьского прикладу зо 17 мільонами оглуненных голов (подлая множества людей то были як кібы три-штири европскы штаты). Віділи сьме, правда, ай 147, пак 125 українських партій з великов кешенёв. Абсурдне! Ліпше бы створити дві-три – і готово. Наприклад, Партія любителів українських галушок. Або Партія українського сала, (або ліпше поужыти наше слово – солонины). А іщі – Партія сидіти на пецу і гладити солєну рыбу, а з керамічной мискы їсти борщ. Партія борщу, може і визнамна. Я не знаю, ці то спойть реґіоны, посиленить самосправу, але я богатый на ідеї. Дарую задарьмо. І на все.

Але не буду радити Українцям на великій Україні і в Кієві. Прикро їх відіти як нагодну меншину на Підкарпатю. Переживам і за них, як за людей, бо Руснаци – люде чутливы, толєрантны. І то суть люде своєї землі, якы єй барз люблять, люблять ґаздовати, ани комунакы їх не могли выніщити із своіма нелюдськыма методами. Русины – духовно небесны. І їм смішно з чуджородных утопій, котры їм причепили, они мають властны легенды і приповідкы. Але найгіршы діла в стрібернім краю стоять не з Українцями (разумны дашто розумлять), але із властныма русиньскыма яничарями, мамонарями, запроданцями. Він ся бе до грудей, же є Українцє і уперто ся позерать до очей, а карпатська фізіономія і призывско – прозраджусь.

Такый аспект. Много наших корінных людей боить активно ся голосити к Руснакам, боить ся помсты з боку українських націоналістів, якы сидять у владі, жебы не стратити мізерне місце і мізерный заробок. Не біда, хоць ай біда! Силне в краю є тихе і внутрішнє русинство. Тото є тіпичне про психологію Руснака. І добрі. Важно є в даній етапі быти Русином, хоць і сидіти на пецу, та іщі за кошом, абы хтось не збачів, кідь войде до хыжы. І п'ясти-жмені тримати в кешени. Так ся захранили почас вшелякых режімів мої краєне-Руснаци. Почас пару міленій. І не хыба. Внутрішнє русинство – то захрана, природный став народа, який ся не подобать характером на Курдів ці Басків – хыбаль єднаков судьбов. Ці на талибанців.

ПРОТИ ЗАКОНІВ ПРИРОДЫ ЛЮДСКЫ ЗАКОНЧІКЫ НЕМІЧНЫ...

А ту ай далшый немалый проблемчик – Русины не мають своего порядного лідра, який бы консолидировал народность, як то робив в істім часі Ясір Арафат з Палестинцями ці Усама бін Ладін або ёго впливны і з яснов позицієв сполупрацовници. Може тота судьбина чекать на мене, як на будущего президента Підкарпатя? Треба подумати. Бо затля русиньскы лідры-самозванці суть слабенькы, блудять словами, суть запроданцями. І ніт способного з природнов авторітов лідра, з ерудицієв, ораторством, ясным розумом і твердым духом. Треба подумати. Вызерать, же на стары коліна треба ся пуштити до великой політики?! Заты собі посиджу на пецу. Мої краєне ся тыж пробудять зо сна, кідь буде выголошене Підкарпатя – Русинієв, окремов державов. Они зіркнуть через выглад, пробуждення переможного салуатами. А до того часу треба воєвати під кровцём в змыслі фрікціонерства. Іщі давно ґеніальный український поет Павло Тичина в мені своєї републікы України навсе ся одхылив од Підкарпатя, кідь написав: „Будь здорова, будь здорова, Закарпатська Україно!“, реку, тебе ніт і не буде. Дай Боже, жебы ся сповнило ёго пророцтво. А дахто думав, же він то написав у змыслі припоіня к Україні. Ова! Павло Тичина – ґеніальный фіґляр. Ёго славна московско-кремлівська пародія „Партія веде“ трактовала ся, як гімна партії дураків, якы зніщили потенціально світову державу Росію і зробили з нєй світове помело. Гварять, же за німецькы грошы. А я думам, же за сіоністичны. Стачїть лем добрі прочітати тоту сатіру на партію. Правда, вшыткы панове до єдної ямы ся нараз не зміщають (наплодило ся мільярдарів, не говорячі уж о мільонарях). Также, іщі Павло Тичина запороковав нам Руснакам самостатный штат, який не обіцяв нам ани сам татічек-Масарік. Він дав лем автономію як часть першой своєї републікы. Вшытко, што ся стало з Підкарпатєм пізніше – то страшный московскый сон і порушїня всякых слобод.

Наслідкы постсоветизму про Підкарпатя – жалостны. Треба глядати радикальный выход. Тото ся тыкать ай самой України, яка односно Руснаків робить хыбы, якы суть характерны про ны і про єй силнішого окупанта – Росію. Двараз стає на тоты істы єдны граблі. Но, што. Челю іщі ціле. Яка то подоба. Український язык не був, не є і не може быти. Русинський язык не був, не є і не може быти. Україны ніт, то суть малоруськы губернії Росії. Підкарпатської Руси ніт, то є Україна. На сміх! Хворота росту і выросту із старого лупіня. Але йти допереду – мусиме. Бо діє закон природы, проти якого людськы закончыкы суть немічны. Фенікс встав з попілю. Мы ся іщі до попіля не дістали, хоць уж є то близько.

(Закінчіня в далішм чіслі.)

Іван ДЗЯДИК

Юбілей „Кычеры“, або „Там на Лемковині“

Лемківський Ансамбль піснi і танцю „Кычера“ одсвятковав 1. октября 2006 п'ятнадцять років од свого взникну. Їго основателем і засадно умелецьким ведучим є од початку Юрій Старинський, членами колективу суть молоді лемківські дівчата і хлопці з Лігницької і навколишніх сел.

О історії і тяжких початках роботи колективу мож бы много написати, але найвеще бы о тим знав основатель Ю. Старинський. Мы попрубуємо дакус поодкрыти історію і зопреме ся на дакотрых моментах роботи того колективу.

За свій взник „Кычера“ дакус вдячить „Лемковині“, котра перестала діяти, і тогды западна їй група із Ю. Старинським поставили новий ансамбль під назвов „Кычера“. Ансамбль, хоць був в тяжких условиях, зачав розвивати свою роботу, не позераючи на „Стоваришныя Лемків“, ани на „Об'єднання Лемків“. Не было настроїв, грошы хыбовали і на други выдавки, але „Кычера“ ся помалы змагала, поступно зачала быти штораз вець знама нелем в Польщі, але і за границев. Поступом часу ансамбль за выдатной помочі представителів міста Лігниця здобув і властны простори в будові даколишньої школы. Так ся нашло місто на пробы, настрої, бібліотеку і музейны експонаты.

Ансамбль пропагує лемківський фолклор з розлічных областей Лемковини. Репертоар „Кычеры“ є барз богатый і різнородый – од умелецьких монтажів (свадьба, федоры) по шыроку шкалу танців і співанок. Членове ансамблю выступають в оригіналім лемківськiм облечіню, репрезенту-

ючи такой цілу Лемковину, од Команчі по Криніцю. Представують тыж крої з околiці Бардієва і Свідника.

Свій програм презентовали на фестiвалах в Булгарьску, Мексiку, Румуньску, Французьку, Німецьку, Португальську, бывшій Югославiї, Чехах, Італії, Мадарьську і Чині. Недавно ся колектив вернув з Індії. З вины організаторів ся не подарило зреалізувати позвання на фестiвал до Егіпта.

За свої концерты „Кычера“ была дуже позитивно оціньована нелем в Польщі, але і за границями. Мiджі множеством оціньи пышыть ся і **Премієв Оскара Кольберга**. Ансамбль є і сам організатором каждорічного мiджінародного фестiвалу народных і етнічных меншин „Під Кычеров“. Так до Лігниці приходять колективи з вшыткых кутих світа.

15 років то є про „Кычеру“ великий крок у їй успіхах од малых концертів в лемківських селах аж по участь на фестiвалах в близкых і далеких державах. Колись Ю. Старинський повів: *„Треба нам выйти з того лемківського гета.“* Так ся і стало. Днесь „Кычера“ давать концерты переважно про нелемківську публіку в краю і за границями. **А тых концертів было скоро пятьсто в двадцятьох країнах. За тоты roky ся в колективі вычеряло коло 400 членів.**

Завершінем дотеперішнього діяльства „Кычеры“ був програм **„Там на Лемковині“** у Вроцлавській опері. До Вроцлава припутовало пару стовок гостей – давны членове і osoby, што ся заслужили якимесь способом у роботі ансамблю, представителі державы на розлічных уровнях.

Припутовали тыж Лемкове з Канады і США. Стрiтив єм там колегiню із школьских років, што тепер жыє в Канаді.

Недiльне пообiдiя 1. октября 2006 Вроцлавска опера першый раз в історії была лемківска. Всягды было чути лемківську бiсiду, было видно лемківскы фотографії, літературу, публікації... При тій нагоді была і зорганізована збірка грошей на збудованя спаленой церкви в Команчі.

На сцені „Кычера“ давала концерт, котрый був переглядом дотеперішніх програмів. Великы аплавы належали і „Кычерцї“, і ліричным співанкам Юлії Дошны. Зо співанов поезіє выступила Агнешка Коробчак і Дорота Лагутка. Важным пунктом програму був выступ співачкы-мезосопраніскы Богумілы Тарасевич і пшемківського ансамблю „Окмел“. Добрым програмом ся запрезентовала і лемківска капела „Думка“, в котрій грають бывшы музиканты „Кычеры“. З Лемковини припутовав фолклорный ансамбль „Серенча“ а з ним Даміан Трохановський, котрый читав віршы свого няня Петра Трохановського-Мурянки. Концерт був доповнений промітанєм фiлму о Акції „Вісла“ і другыма графічныма мотiвами, котры лем підкріпили атмосферу. Представлений „Кычеров“ фрагмент лемківской свадьбы ся кінчить тима трагічныма про Лемків подіями.

По концерті были лем ґратуляції і жычіня далшых успіхів. Было їх много – од представителів влады, організації, але і приватных особ. Мiджі найвызначнішыми были ґратуляції од приматора Лігниці Тадеуша Кшаковского і председы „Стоваришныя Лемків“ Андрія Копчі.

Петро КОГУТ

„Різдво на Лемківщині“

Фундація выскуму Лемковини у Львові у 2004 році выдала фолклорно-етнографічний зборник під назвов **„Різдво на Лемківщині“** Марії ГОРБАЛЬ.

Тота книжка научно глубоко обґрунтована і знакомить нас із прекрасныма традиціями святкованя Рождества Христового на Лемковині. Зборник першыраз на основі конкретного выскуму періодік з 30-ых років минулого стороча, росповідей іщі жыючих свідків і 65 научных жрiдел (в тiм числі і заграничных) росповідать о Святі Рождества Христового в многих селах Лемковини, традиції якого сягають до глубины сторіч культури Славян.

У книжці є 5 частей і 44 підчастей, в котрых ясно описаны традиції свята, повіря, ворожіння, колядки і вертепы. В першій части пише ся о приправі хыжы ку Святій вечері, самотнім очііню і приправі святочных страв, внесіню Дiдуна і о ході Святой вечері. Друга часть **„Повіря та ворожіння“** говорить о ворожках на рождественну ніч, котры суть звязаны з польногосподарством, художов і судьбов дiвков. В третій части **„Коляди“** росповідать ся о колядках із рукописного пісенника 19. стороча, періодічных выдань 20. стороча, о колядках зо словенської Лемковини, народных і літературных

колядках. Четверта часть **„Вертепы“** говорить о сучасных лемківських вертепах, вертепах галицькой і словенської Лемковини, давных вертепах у записях священика з Кошіць Штефана Папа і інших.

Книжка Марії Горбаль **„Різдво на Лемківщині“** є великов цінностев про Лемків переселеных до різны країни, главно про молодеж, котра так може лiпше спознати прекрасны звыкы святкованя Рождества Христового на Лемковині.

У канцеларні проректора Педагогічної академії у Кракові 19. фебруара 2007 засіли члени комісії приправи 3. Мiджінародного конгресу русиньского языка, котрый у тій академії буде 13. – 16. септембра 2007: (зліва) Вера Сандовіч-Баковска, проректор, проф. др. габ. Тадеуш Будревіч, Др. Олена Дуць-Файфер, проф. П. Р. Марочій, Пад., Падр. Анна Плішкова, Пад., проф. Генрік Фонтанькі і Мірослава Хомяк, жебы обговорили вшыткы деталлы приправи споминаного конгресу. Фотка: А. З.

Члени Світової ради Русинів як виконного органу Світового конгресу Русинів на коней свого засідання 23. фебруара 2007 у румунськй Сіетлі сфотографували ся на памятку. Зліва: Пюра Папуґа (Сербско), Аґата Пілатова (Чесько), Юрій Фірцак (Румуньско, підпредседа), Любка Сегеді-Фалц (Хорватьско), Павел Роберт Маґочій (Северна Америка, председа), Андрій Копча (Польско), Штефан Лявинець (Мадярьско), Димітрій Сидор (Україна) і таємник Александер Зозуляк.

Андраш Штефан БЕНЕДЕК

Выглядованя жрідел русиньской балады у роботах Ласла Варія Фабіана

Выглядованём і одборным выкладом підкарпатських русиньских народных балад зачало ся доста давно і робило ся так з великим ентузіазмом. Такої у XIX. сторочу в Мадярьску вышли два томы: зборник народной поезії – виданя **Тиводора Легоцького** (1864) і **Михайла Фінцицького** (1870). Потім ся обявили многы зберателі народного фолклору і етноґрафы з Галичини, на зачатку XX. стороча (1907) обявили ся роботы многых наслідователів заснованого в Гелсінках руху Folklore Fellows. Вызначныма в тім ділі были містны етноґрафы – **Бейла Гунда** і **Федор Потушняк**, котры реалізували своє научне баданя у северных окресах в 40- тых роках минулого стороча. Хосновали притім в тім добі доступны фолклористичны методы. Тота робота продовжовала і в роках тзв. „советьской влады“, правда з одразом актуальных політичных потреб (напр. неакцентація русиньского, але лем великоукраїнського языка. Интерес бадателів був наміряний на самый перед к Дніпру і Дону, чім ся вказовало, же інакшый характер етноґрафії „Долняків“ ці „Долинянів“ не є достойный научного баданя, бо він є засмічений впливом іншых культур).

В такім тлумачіню не могло быти ани думкы о мадярьській етноґрафії, бо офіціална презентована думка была, же „ту ся тісяч років ніч не творило“. Лем у 60. – 70. роках, по мадярьскім бою за народны права, зачали зберати традиції і фолклор молоды штуденты руху „**Жерело**“ (Forrás Studiő). Як еден з трёх воджатаїв того руху, мушу написати правдиву історію тых років. Хотів бы ем говорити о тім, же в часі збераня матеріалу, главно в Уґочу сьме ся стрітили з такыма явами, котры нас іншпировали к далшому выглядованю фолклорного богатства ведно жыючіх народів (позбераний нами матеріал **Ласло Варія Фабіана** приправив на выдрукованя і видав у 1992 році).

Час реалізації той роботы пришов лем на кінцю 80-тых років. Ласло Варій Фабіан, главно в послідніх роках минулого стороча взяв до реґістра позбераного матеріалу русиньскы матеріалы, котры зарядив до **Етноґрафічного зборника** і взяв ся розаналізувати і тот округ вопросів. Тот аналітичний приступ ся концентровав на самый перед на хронологічно сінхронный матеріал, бо так мож было тот матеріал одкрити в европскім контексті. Цінность роботы є в тім, же автор реалізує і ювелірну роботу умельцького перекладу, в котрій необычайно чутливо приступать к штілу фолклорных текстів. Тот факт бы давав можность виданя русиньских народных балад по мадярьскы, што при выданю двоязычного тітулу мало бы велику ціну нелем про мадярьску, але і про русиньску етноґрафію а было бы і великим приносом про світову фолклористіку.

З меншых публікацій уж маме представу о выслідках той роботы. Ясно, же зоставліня тзв. класічных балад значіть і обявління паралел, выходячіх з найглубшых верьств, одображаючіх ся на ествованю культур. Фолклорны тексты, котры розоберав Ласло Варій Фабіан, їх многы варіанты, говорять о можности вандрованя, варіантности, контамінації мотивів. Ведно з тым, гіпотетічно мож встановити пер-

вістну територію, де были росшырены балады. Так можеме дойти к шпекціалній области науки – історічній фолклористіці.

З той причіны буде інтересным проаналізувати сістем взаємоодношіня дакількох балад старого штілу. Ласло Варій Фабіан добрі видить, же визначна балада **Антал Молнар** і близка ей балада **Марко Одурачений** самобитно одображають мотив западного впливу на тему „синя борода“ і явы, котры походят з выходных епосів. Споїня тых двох мотивів у новім тіпі балады, як гварить Варій Фабіан: „Така стріча, такий легко читательный слід, котрый беспохыбы поможе роспутати позапутованы ниткы европской балады.“

Інтересным є факт, же за народну баладу мож поважовати баладу **Чудомертвий (Дві косиці)**. Тот тіп русиньской народной поезії такий популярный, же ся обявили аж два варіанты. Єден – середнєвропскій підтіп, другый ся зарядив під народну баладу знаму під назвов **Замурований любовник (миленець)**. Розділ є в тім, як пише етноґраф, умельцький тлумач, же оріґінална весела балада „зачахне под густным сводом баллад Кати Кадар“.

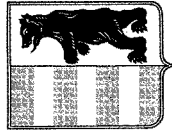
Дуже знама і популярна є балада **Проба любові**, коріня котрой ся тягають аж до мітології античного світа. Але з другого боку, можеме ся стрітити з баладами на тему рабства, тугы, смутку. Тото шыроке спектрум тематікы балад вертать нас назад до страченої матеріалізованым світом основы культурных жрідел Близкого Выходу і Европы і може ся стати мостом, котрый нас поведе до будучности.

Тяжка тематіка світа новел о ласці і ворожках на многы способы представлять антаґонізмы хрістіанського і языцьского світа. Може зато видить науковець **Петро Линтур** тоты баладны мотивы як архаїчны і дуже рідкы. В українськй фолклорі тоты мотивы у векшій части суть незнамы, зато їх рядить ку шпекціалній категорії – ку тзв. „ціклу пісень Карпат“.

Дакотры знамы балады із туніх публікацій ся стали покладом. Таков є балада **Безбожник**. То говорить о факті, же єднотливы балады не мають єднаку мелодію, бо мелодія автентічных народных текстів найчастіше походить з давнішых часів, як сама співанка.

Тота балада вказує і на дуже велику близкость з варіантами русиньской балады о дівці, яка забивать ненароджену дітину. Ласло Варій Фабіан обраблять вшыткы знамы факты, котры ся дотуляють той проблематікы, назначів путь, по котрій вандрує історія од кельто-анґло-саксонського початку к западно-славянськй культурі і мадярьскому фолклору. Наконець автор приходить к паралелі, кідь балада веде нас назад к Фаустовськым мотивам і к общій европскй культурі. Ту ся розумить факт, же тота культура не є зложена з єднотливых верств, котры мож од себе одділити, але є то орґанічний сістем законів людського познаня і менталіты.

Можеме прозрадити, же дашто ся „кує в кузині“ поета, лавреата **Премії Йожефа Атіллы**. А што з того буде надруковане, то буде на істо достойным образом ёго дотеперішней творчости.

СВІТОВИЙ КОНГРЕС РУСИНІВ WORLD CONGRESS OF RUSYNS

Svetový kongres Rusínov, Duchnovičovo nám. 1, Prešov 081 48, Slovak Republic
Tel.: 00421/51/7725629, e-mail: rusyn@stonline.sk

16. XI. 2006

His Excellency
Ivan Vujančić, Ambassador
Embassy of the Republic of Serbia
2134 Kalorama Road, NW
Washington D. C. 20008

Ваша Екселенційо,

У мене Ш्वетового конгреса Русинох послам влади Сербії винчованку з нагоди витвореня самостийней держави у фамилий європских народох. Република Сербия, у склопе дакедишней Югославії і тераз як самостойна, дошлідно витворйовала політику прихильности гу рускей меншини, хтора переважно жиє у Войводини. Така політика прихильности познате же постої і то помага кандидатуру Сербї за уход до Європейскей Унії.

Постої, медзитим, єдно питанє на яке ми з уважованьом гледаме поясненє. То питанє жеми матичней нації, або *матичней жеми*, як є у Сербї формулованє. Познате нам же дакедишня Социалистична Федеративна Република Югославія (у складзе зоз уставом од 1974 и вироотно Федеративна Югославія од 1972) уведла тропаритетни систем за класификованє розличних националносцох у єї границцох: *народи* (як по то Сербї, Горвати, Словенци и други), *народносци* (Албанци, Маляре, Румуне итд.) и *етнічни групи* (Буневци, Роми, Шокци итд.). У пракси, *народи* були державотворни народи по жили у своєй "националней" держави-республики у рамкахох Югославії, док *народносци* и *етнічни групи* були национални меншини чия культура и язик мали одредзєну законску зашиту. Пре якуш причину, у дакедишней Югославії людзе могли буц припознати як *народносци* кед тотя група (Маляре, Румуне итд.) мали їх "власну" державу дадзє индзей. Тоти людзе хтори були без держави дадзє индзей, були попросто етнічни групи зоз меншими правами як народносци.

У уставе покраїни Войводини у рамкахох югославянскей республики Сербї од 1974 року, медзи штирома меншинами признатима як *народносци* були и Руснаци. З цильом же би мали таке положєнє, медзитим, Руснаци мушєли мац їх "власну" державу або *матичну жеми* дадзє индзей. Пре даяку причину, було сугерованє же матична жеми войводянских Руснацох то Україна.

Ми тримаєме же таке становиско концептуално и фактивно потришне.

Концептуално, народи то народи, без огляду чи дакеди през историю мали свою власну державу. Цо вецей, розлика помедзи державотворними народами и националними меншинами нема иншакєй основи, лєм же служи политичним потребам держави (социалистичней Югославії) хтора вецей не иснує.

Кед, медзитим, терашня самостойна република Сербия жада затримац таку розлику помедзи *народами* (по значи державотворнима Сербами) и *народносцима* (националними меншинами уклучуючи и Руснацох), и кед же одредзини людзе, же би були *народносци*, муша мац *матичну жеми* дадзє индзей, векца то не оправданє тримац же Руснацом Україна матична жеми. У першим шоре, вєкшина Руснацох хтори ше присєлєли до Войводини у осемнастим и на початку дзевятнастого вику походза зоз влалох хтори тераз у восточней частци Словацкей и сивєро-восточней Мадярскей. З того виходзи, значи, же *матична жеми* Руснацом у Сербї то або Словацка, або Мадярска, але нїяким концом то неє Україна.

Ширше патрено, знаєме же ше Европа состої и з державотворних народох и з бездержавних народох. Флеминци не меней Флеминци прето же не маю свою "власну" державу. А цо би була *матична жеми* Баскийцом, єдному з найстарших європских народох: Шпаниа чи Француска? Фактично, *матична жеми*, або точнейше повєдєнє, *жеми матичней нації* Флеминцом то Фландия (у рамкахох Бєлгий и часточно Францускей); *жеми матичней нації* Баском то Еускадия (у рамкахох Шпаниї и часточно Францускей). У складзе зоз тим прикладом, *жеми матичней нації* Руснацом то Карпатска Рус (у рамкахох Польскей, Словацкей, України и Румунії).

Ми, медзитим, гледаме од влади Сербї толкованє слїдууюцого питаня: чи ше зоз законом Сербї вимага же би *народносци* мала власну державу дадзє индзей? Кед же то ище впе законске условие, вєц веримє же сербски политичаре препознаю мудросц Європейскей Унії, хтора припознава и державотворни и бездержавни народи, и же попри Фландрий, Еускадий, Ланонїї и числєних других историйних регионох, Карпатска Рус будзе прилапєна як *жеми матичней нації* войводянских Руснацох.

Вашо поясненє о наведзєним, помогне нам у розгваркох зоз офіційними органами Європейскей Унії хтори водзимє у мєно Руснацох без огляду дає жеми.

Ваш з прочитованьом,

Проф. Др. Павло Р. Магочи,
Председатель

ЕВРОПСКА ОРИЕНТАЦИЯ – ТИРВАЦЕ ОПРЕДЗЕЛЕНЕ

Прикладне означоване 15-рочниці Рускей матки, хторе отримане 28. децембра 2005. року в Руским Керестуре, на дзень ей основаня, як и пригодни шветочности з той нагоди, хтори отримани 14. януара в Коцуре и 27. януара 2006. року в Новим Садзе, творели прави порив у роботы нашої дружтвеней організації 2006. року. Активносц Рускей матки у прешим року запровадзени у пейц местних організаціях – у Руским Керестуре, Кули, Коцуре, Вербаше и Новим Садзе, и трох местних одборох Форуму младих Рускей матки конституованих у Новим Садзе, Коцуре и Руским Керестуре.

Месни одбор Рускей матки у Руским Керестуре, на схадзки отриманей 25. януара 2006. року, порушал иницијативу за виробок елабората о економскей оправданосци формованя Општини Руски Керестур. Анкетне виашньоване гражданох о иницијативи Руски Керестур – Општина, зоз хторим було обласене вецей од 82 одсто полнолітних гражданох места, запровадзене у юлию, а вецей од 88 одсто анкетовани потримали тоту иницијативу.

ПРЕДКЛАДАНЯ НАЦИОНАЛИХ СИМВОЛОХ

Рочна актиносц Рускей матки, шицких ей орґанов и целох програмова на порядней рочней Скупштини Рускей матки, хтора отримана 11. фебруара 2006. року у Новим Садзе. На Скупштини утвердзени и предкладаня националих символех Руснацох у Сербії, хтори доручени Национальному совиту Руснацох на розпатранє и прилапюване, як и предкладаня за заедніцки национални символи Руснацох/Русинох/Лемкох, хтори буду понукнути дзевятому Шветовому конгресу Руснацох/Русинох/Лемкох у юнию 2007. року, у Сигету на Тиси у Румунії, на розпатранє и прилапюване.

Утвердзени предкладаня за **герб** (Руснацох у Бачкей и Сриме, и заедніцки за шицких Руснацох/Русинох/Лемкох), **заставу, шветочну пісню** (Пісня Руснака – „Мой валал Руски Керестур“ за нашу, и „Я Русин бул“ за заедніцку) и шветочни **Дзень Руснацох у Сербії** (17. януар), як и **Дзень младаго Руснака** (23. август).

НОВИ САД, ПРЕШОВ, КРАКОВ

На схадзки Шветовой ради Руснацох/Русинох/Лемкох, хтора отримана 28. мая 2006. року у Криніци у Польскей, на вимогу председателя ШРР проф. Др Павла Роберта Маґочія, доручени два найзначнейши питаня за Руснацох у Сербії хтори вошли до Стратегії Роботи ШРР. Спрам заключеня Управного одбору Рускей матки то:

1. Сотрудніцтво факултетских/универзитетских катедрох за руски/русински/лемковски язык и литературу в Новим Садзе, Прешове и Кракове, зоз обовязними медзисобними роботними черанками студентох и професорох, найменей по еден семестер на тих катедрах, як и їх заедніцке сотрудничтво зоз Университетом у Торонту.

2. Вирибок календара културних манифестацийох (фестивалох култури) Руснацох/Русинох/Лемкох у жемох штредней Европи и Сиверно-американскім континенту у хторих жиме, зоз обовязку догварки о медзисобним поволваню и учавствованю на них.

У Криніци истого дня отримана и схадзка Шветовой ради младих Руснацох/Русинох/Лемкох, на хторей, на предкладанє председателя **Миколи Медеша**, утвердзена рамикова програма штвартоґо Шветового кампа младих Русинох.

ШТВАРТИ ШВЕТОВИ КАМП МЛАДИХ

У організації Форуму младих и Управного одбору Рускей матки у Руским Керестуре од 21. до 24. августа 2006. р.

отримани штварти Шветови камп младих Руснацох/Русинох/Лемкох. На штвартим Кампу, хтори отримани у сотрудничтве зоз Министерством просвити Републики Сербії, Службу за людски и меншински права Републики Сербії, Националним советом Руснацох и покрайскими секретариятами за образованє, культуру, младеж и спорт АП Войводины, участвовали делегациі младих зоз Польскей, Словацкей, Горватскей и нашої жими, зоз Нового Саду, Вербасу, Коцура, Кули и Руского Керестура. Штераец пейц учашніки Кампа були змесцени у Дому школярох ОШГ „Петро Кузмьяк“ и уключовали ше до едукативно-креативних роботных Семинара зоз театралной уметносци.

Учашніки Кампа 22. августа нащивели Катедру за руски язык Филозофского факултета у Новим Саду, дзе их привитали **проф др Юлиан Рамач**, руководитель Катедри, и **проф др Михайло Фейса**. Потим нащивени и Факултет технічних наукох, а делегацию Кампа приял и **Модест Дулич**, покрайски секретар за младеж и спорт АП Войводины. Пополадно учашніки Кампа нащивели Петроварадинску твердину, центр Нового Саду, а у врацаню и Греко-католицку парохиялну церкву святого Йосафата у Кули.

На Дзень младаго Руснака /Русина/ Лемка, 23. августа учашніки Кампа нащивели Основну школу и гимназию „Петро Кузмьяк“, дзе их приял директор **Янко Хома**, положили букет квеца на памятник др Гавриїла Костельника и нащивели Национални музей Руснацох у Замку.

Владика кир **др Дюра Джуджар**, еґзарх Апостолского еґзархату за греко-католицкох у нашої жими учашнікох Кампа привитал у новим Каритасовим доме за младих, а потим нащивена Катедрална церква святого оца Миколая и Марийово святилище у Водици. Учашнікох Кампа у Месней заедніци У Руским Керестуре привитал секретар **Йоаким Надь**, а у будинку Дома култури **Славко Орос**, председатель Национального совиту Руснацох, **Владимир Малацко**, о. д. директора Дома култури и **Владимир Надь Ачим**, директор РНТ „Петро Ризнич Дядя“.

Истого дня пополадна учашніки Кампа нащивели Месну заедніцу Коцур, дзе их спред Скупштини општини Вербас привитал **Мирослав Алексич**, Греко-католицку парохиялну церкву Успения Богородици, Основну школу „Братство-единство“ и Дом култури у Коцуре. Закончующого вечара учашнікох Кампа привитал и **Светозар Буквич**, председатель Општини Кула.

ГОСЦОВАНЯ У ИМОЖЕМСТВЕ

Делегацию Рускей матки ведно з делегацию Национального совиту Руснацох 9. и 10. фебруара 2006. року госцовала у Будапешти, дзе участвовала на шветочности з нагоди отвераня Русинской читальни и Етнографскей постановки Руснацох у Мадярскей у організації Вседержавней русинскей меншинскей самоуправи (ВРМС). З той нагоди председателки **Віри Гирци** придати вецей од сто кнїжкі Руснацох зоз Сербії, як дарунко Рускей матки, Дружтва за руски язык и литературу, Национального совиту Руснацох и НБУ „Руске слово“.

У організації Рускей матки, на поволанку **Андрея Копчу**, председателя Стоваришеня Лемкох у Польскей, од 4. до 6. августа 2006. року витворене успішне госцованє ансамбла Културно-уметничкого дружтва „Жатва“ зоз Коцура на 26. Фестивалу лемковскей /русинскей култури „Лемковска ватра на цудзини“ у Михалове при Легниці у Польскей. У врацаня зоз Михалова Коцури нащивели и Куров при Бардїйове у Словацкей.

На поволанку **др Георгія Фірцака**, председатека Културного здруженя Русинох в Румунії, у організації Рускей

матки од 24. до 26. августа 2006. року витворене окреме интересантне и упечатливе госцованє Музично-фолклорного ансамбла Дома култури зоз Руского Керестура у городу Дева у Румунії. Рускокерестурски аматере наступели у културно-уметничкей часци 22. Национального симпозиума зоз исторії и аграрней ретрології Русинох у Румунії.

ПЕРШОКЛАСНА ПРОВОКАЦИЯ

Управни одбор и Форум младих Рускей матки, на заедніцкей схадзке отриманей 22. септембра 2006. року у Руским Керестуре, розпатрали причини и окреме чкодліви пошлїди иницијативи **Рафаїла Русковского** за „припознаванє України за матичну жем Руснацох“, хтора порушана 12. септембра у Коцуре, на заедніцкей схадзке представнікох совитох местних заедніцох Коцура и Руского Керестура. Управни одбор и Форум младих Рускей матки оцєнели же **порушванє той иницијативи представя першокласну провокацию и озбиљну политичну глупосц иницијатора и спрам Руснацох и спрам держави України**. Така иницијатива може лем начкодзиц терашнім дипломатично поведзено толерантним одношеньом.

Бо знаю и Руснаци, а зна и Україна же откаль Руснаци похадза, знаю же бешєда Бачванско-сримских Руснацох у основни земплинско-шаришска, як и нашо народни шпиванки и обичаї. Знаю же найвєкша часц Руснацох пред 260 роками приселена зоз Земплини и Шаришу, а менша часц и зоз Лемковини и Подкарпатя. Знаю и єдни и други же нєшка Руснаци/Русини/Лемки автохтоно жию у седем штрєдне-європских жемох: Польскей, Чєскей, Словацкей, Мадярскей, Румунії, Горватскей и Сербії, дзе су и урядово припознати як национални заедніци и дзе хасную шицки права на очуванє властного идентитета, и жию на Подкарпаті у України, дзе су припознати як суб-етнос украинского народу. Прето шицки тоти осем штрєдне-європских жими творя ґрупу жемох матичней нації Руснацох.

А матичну жем ше нє вибєра, алє здобува зоз родзєнєм, активносцу и роботу, длугорочним тирванєм и животом. Прето Бачванско-сримских Руснацох матична жем тєраз Сєрбия, братом за Дунайом Горватска, Руснаком и Русином у Земплину и Шаришу Словацка, Лемком Польска...

ЗБОГАЦЕНИ КУЛТУРНИ АКТИВНОСЦИ

У організації Мєсного одбора Рускей матки у Коцуре 24. септембра 2006. отримана богата и плодна цалодньова подобова колония. Домашні подобовим творительом з той нагоди була Основна школа „Братство-единство“. Мєсни одбор Рускей матки у Коцуре, як и мєсни одбори Рускей матки у Кули и Вербаше и 2006 року ше зоз власними програмскими змистами уключили до Културних манифєстаций „Костельникова єшенє“.

Форум младих Рускей матки и Городски одбор Рускей матки у Новим Садзе 27. октобра у просторийох Руского културно-просвитного дружтва організовали забавни вечар за младих Руснацох под назву „Витайце млади у Новим Садзе“.

Городски одбор Рускей матки у Новим Садзе од 29. новембра до 2. децембра 2006. року організовал штварти Руски фестивал монодрами.

Управни одбор и Форум младих Рускей матки прешлого року отримали 11 заедніцки схадзки. Редакция глашніка Рускей матки пририхтала два числа „Руснака“.

Любка СЕГЕДІ-ФАЛЦ, председатель Дружтва „Руснак“,
Дружтва Руснацох у Републики Горватскей

Проблеми Руснацох Горватскей

Република Горватска у своїм Уставу и Законах припознава мено Русин а не Руснак як крему националному меншину.

Настава пестованя руского языка и култури, ознова заступена 1999. року од 1. по 8. класу, у Подручней школи Петровци – III. Основней школи Вуковар, (коло 45 школярох) и Подручней школи Миклошевци – Основней школи Чаковци, (коло 25 школярох). Виучує ше по Моделу „Ц“, а то значи 5 годзини тижньово за каждую образовну групу (класу або комбиноване оддзелене). Ту заступени 4 наставни подруча:

1. язык и кнїжовносц Руснацох (3 годзини),
2. история Руснацох и 3. география Руснацох (1 годзина),
3. подоба и музична култура Руснацох (1 годзина).

Од 2002. року у спомнутих школах за стало робя два учительки руского языка и плацени су од Министерства науки, образования и спорту Републики Горватскей. У Републики Горватскей, Руснацох ест найвецей у валалох Петровци, а кус меней у Миклошевци. Тота настава прилапена з боку обидвох школах: школяре у прилапую, а родителе потримую, гоч по нешка не мае ані єдного учебника, ані прилапену наставну програму. Настава пестваня руского языка и култури ознова зажила медзи школярами и ту ше чешиме, але ше заявю други проблеми:

Перши проблем: Циха асиміляция над Руснацями

По 2003. рок култура и просвита Руснацох розвивала ше у културно-уметничких дружтвах (КУД), хторим Союз Русиных и Українцох и нешка ище вше кровне здружене. Медзи тима КУД-ами ані єден не пестує лем културу Руснацох, або културу Русиных и Українцох, або лем Українцох. Гоч ше у тих КУД-ох пестовало и пестує и културни скарб Руснацох, Союз Русиных и Українцох РГ, шикко то и нешка (часто ше може чуц и у медийох) приказує як „пестоване української культури“. Найновиши доказ находзи ше Веб боку: www.ukrajinci.hr/udruga_hr.htm, дзе, шикки начишлени КУД-и представени як „здруженя Українцох“ и же дійствую под українским символом (гербом), а у ствари су члени Союзу Русиных и Українцох. То ясни показатель кадзи и ґу чому водзи робота Союзу. На културних манифестацийох Русиных и Українцох РГ, попри державней застави и герба, престарти лем застава и герб Українцох. Нет символх Русиных.

Од 1999 року вше ше частейше, з потримовку госцох зов Републики України и з намаганьом Союзу Русиных и Українцох Републики Горватскей, назви **Руснак** и **руски язык** поцискує и, нароком, або зов незнання (?), замяною з назву **Українець** и **українски язык**. Ище вецей боля твердзена з боку Союзу, же **Руснаци не постоє як народ**, та раз гутора же **Руснаци часц українского народу**, а раз же **Руснак то Українець**. То мож видзиц у скоро каждой кнїжке хтору друкує Сюз Русиных и Українцох РГ, цо барз негативно дійствує на очуванє идентитета Руснацох. Таки твердзєня виволали нам велки проблеми и у Министерству науки, образования и спорта, бо ше у літератури и других значних урядових докумєнтох и материалах мишаю и часто **висдначую назви за руски и українски язык**, а окреме кед слово о пестованю языка и култури националних меншинох, гоч би ше, кед слово о Министерству хторе ше стара о образованю, ніяк не шмело случовац. Гоч у Уставу РГ Русини припознає як национална меншина – окреме од Українцох, заш лем кедже збуванє и розвиванє Руснацох у було хторим подручю, Министерство вше вяже зов Укра-

їнцями и вше лем у рамках Союзу Русиных и Українцох, док ше Українці можу самостойно розвивац.

Дружтво „Руснак“ основане 2003. року зос цильом: очуваня пестованя културного скарбу, национального идентитета Руснацох у Републики Горватскей хтори на тих просторох, заходно од Дунаю, жию уж бліско дваєсто роки, як и пре укључованє до членства Шветового конгреса Русиных. Основали го учительє и културно-просвітни роботніци. То и перше и єдине здруженє Руснацох у РГ. Воно ше помали, але сигурно розвива. У його рамках истого року, формирани **Актив учительох руского языка и култури**, як и рижни секції, а 2006. и **Форум рускей младежи**, хтори вше активнейши.

Основна задача Актива учительох руского языка, поробиц шикко з административного боку жеби тот наставни предмет досцигнул уровень з порядними предметами, олегчал роботу учительох и помагал у ришованю рижних почечкох. Так уж перша робота Активу учительох була виробок **Предкладу наставней програми руского языка и култури од 1. по 8. класу основней школи**, хтора по договорки зов доминистром, була у августу 2005. року, послана до Министерства науки, образования и спорта РГ. Ище зме ані по нешка не достали єй рецензию, гоч зме вецей раз и писмено загледали одвит.

Яснейше поведзєне, **проблем Руснацох у Републике Горватскей** же спомнуте Министерство за терез не припознає ані роботу Дружтва „Руснак“, ані Актива учительох руского языка у його рамках, бо воно дійствує звонка рамкох Союзу Русиных и Українцох. Гоч кельо же ми намагаме потолковац же Союз єдно, а Дружтво „Руснак“ друге, и же су на истей уровні, ту за терез нєт велького успиху бо „Руснак“ младе дружтво, а Союз постої од 1968. року. Праве, спомнути Союз барз гамус розвой Руснацох як окремого славянского народу и вишменює ше зов **нованьом Дружтва „Руснак“**. Кед би го прилапел вєц би з тим припознал же Руснаци окреми народ, а то не одвитує його ставу и политики. Союз заступа становиско же Україна матична жем и Руснацом, участвує на Европского конгрєсу Українцох и прилапуює його идеї та ма потримовку од України. Инованє нашого дружтва, у потполносци му не одвитує.

Други проблем: Финанциї

Каждого року до Совиту за националнї меншини РГ, посиламе програму роботи Дружтва и финанцийни план. По тот рок вше зме доставали одвит од истого же финанцийни средства за Руснацох послани до Союзу Русиных и Українцох, та най ше йому обрацїме. Спомнути Союз (настал ище у бувшей держави) финанцийно ше стара лем за КУД-и хтори його члени за справ нашого дружтва не ма ніяку обовязку финансирования. Людє хтори у нїм заняти то вельки Руснаци лем на паперу, або кед ше идзе госцовац до других жємох, але у Горватскей ше тримаю за Українцох. Ми не задовольни з таким одвитом Совита за националнї меншини РГ. Кед зме окреме дружтво и як таке загледали финансиї за одредзєни активносци вєц логично же их очекуєме на рахунок нашого дружтва. Каждого року були зме упарти та зме 2006. перши раз достали дакус пенєжи и помали наставили далєй зов плановану роботу.

И ту ше ясно видзи **проблем же ані у Совиту за националнї меншини не препознаємо и не оддєлюємо роботу Союзу од „Руснака“, та самим тим и финанций не добре розпорєдзєни. Такому справовано вельо доприноси и**

тото же представнїк Руснацох у Совиту источашне и тайомнїк Союзу Русиных и Українцох.

Треци проблем: Доказац Влади Републики Горватскей и єї институцийом же Руснаци не Українці

У Републики Горватскей од 2003. року исную и **Ради националних меншинох**. У Ради Руснацох, по числу єст вецей Руснацох хтори проукраїнски ориєтовани. Председатель Ради дочасово бул и допредседатель Союзу Русиных и Українцох. Кедже намаганє сотрудничтва зов Рад Руснацох було без успиху. Рада место жеби потримовала роботу „Руснака“, єдиногo дружтва Руснацох у Републики Горватскей, вона ведно зов Союзом потримує роботу КУД-ох у хторих ше пестує културни скарб Руснацох ведно з Українским, а за „Руснака“ ма одвит **„же то лем єдно обичне дружтво“**.

У Петровцох и Миклошевцох, двох валалах дзе жиє вєкше число Руснацох, Союз Руснацох и Українцох организує зов КУД-ами тих местох манифестаций „Петровски дзвон“ и „Миклошевске лето“. Гоч ше ту приказує и културни скарб Руснацох, а почим то шикко под организацию Союзу, Дружтво „Руснак“ по терез ані раз не поволане. Кед зме ше сами понукли наступац, одвит бул неґативни бо **„Руснак“ не член Союзу**. Кед би то наисце бул принцип же хто може наступац, вєц би ані школи у хторих ше виучує руски язык и култура не могли наступац бо су не члени Союзу. Але вони ї вше поволую бо ше по терез школи вше представели зов квалитетними и увєжбанима точками, та ше вєц их наступи и масовносц часто приписую роботи дзєцинских групх КУД-ох у Петровцох и Миклошевцох. Таки случаї можеме и терез видзєц на веб боку www.sriu.hr под *like*, дзе спод даскєлїх сликох на хторих приказани наступ школярох зов руских оддєленєнох, єдноставно пише мено КУД-а Петровци.

Гоч Союз Русиных и Українцох РГ, не лем же не припознає Дружтво „Руснак“, вон ани не припознає инованє и роботу Шветового конгрєсу Русиных. Но його КУД-и зато дзєчне наступаю на манифестацийох у иможємству, так у державох Шветового конгрєсу Руснацох, и теди ше представляю як Руснаци.

Перше явне припознає и поволанку на културни збуваня достали зме од основних школах дзе ше виучує руски язык и култура. За терез ше сходзимє и отримуєме схацки у їх просторийох. Директоре спомнутих школах єдини маю порозумєня за нас. Нам то найбитнейше, бо школа – темель розвою Руснацох.

Предклади за ришованє проблемох Руснацох у Републики Горватскей:

У нашим дружтвє не має историча хтори би могол фахово потолковац хто Руснаци, а хто Українці. Ми гоч и потолкуєме, то ше не бере за озбиљно бо зме не фаховци.

У Републики Горватскей, ми, Руснаци и Дружтво „Руснак“ операмє ше на власни моци, а з вонка держави на Шветового конгрєсу Русиных. Думаня зме же кед би ше спред Шветового конгрєсу Русиных, до Министерста науки, образования и спорта и до Совиту за националнї меншини, послали писма потримовки Дружтву „Руснак“ и Руснацом, зов толкованьом хто Руснаци, або аж и нацивєло спомнути институций, же би то и применєло и злепшало ситуацию у якєй терез Руснаци у Републики Горватскей.

Погришно приказана єгзистєнция Руснацох, з боку дійствованя Союзу Русиных и Українцох, дава можливосц Републики Горватскей же би помагала Українцом асиміляцию Руснацох.

Др. Михал БИЦКО, ПгД., главный куратор ММУЕВ

ЕНДІ ВАРГОЛ – ЖЫВОТ І ТВОРЧОСТЬ

(К выставці работ Енді Варгола в ірскім главнім місті Даблін
і місті Корк, марец – май 2007, з нагоды 20 років од ёго смерці.)

*„Енді, кібы ся так дали множыти діти! Было бы повно
маленьких Енді, Енді, Енді...”*

Юлія Варголова

Американ з русиньскым корінём, родічі котрого ся переселили з малого села Микова на выходнім Словеньску. Народив ся 6. август 1928 як „Andrew Warhola” в Піттсбургу. Першый америчкый маляр, представитель поп-арту, котрому був присвячений музей мімо америчкого контіненту, в Міджілабірцях, Музей модерного уменя Енді Варгола (од. 1. 9. 1991), а в ёго роднім місті Піттсбургу (отвореный – 16. 5. 1994).

Енді Варгол був найсамобытнішым представителем поп-арту. Ёго ціложывотна работа бы ся могла поділити до трёх частей: умельцкы зачатки Енді Варгола (ПРЕ ПОП), найславнішы роки умельця (ПОП-АРТ 60. і 70. роки) і ПОСТ ПОП-АРТ у 80. роках, кідь уж умелець жыє скорше із „старой” славы. Варгол ся уж за свого жывота став леґендов. Тяжко найти міджі умельцями США подобного, котрому было присвячене тільки публіцты і славы. Своім окремішнім зъявом вызерав як „мімоземщан”, а сам себе, свою тілесну скриньку поважовав за часть уменя. На розділ од іншых збогатликів, котры не были шляхтицького роду і под., Варгол, сын худобных родічів Андрія і Улі Вархоловых, мав доступ всягды, де лем не хотів. Позывали го на ославы і акції, де ходила „сметанка” Америки. То ся не подарило ани найславнішым звіздам фільму або поп-музики.

Добити ся акуратной правды о ядрі і змыслі жывота Е. Варгола і ёго фолозофії є барз тяжке. Тільки розопря, як в собі ніс тот чоловік, не найдеме в історії уменя. Скоро до кінця свого жывота (умер 22. 2. 1987 по операції жовчника) таїв своє коріня і місто народжіня. Міджі людми вызерав як екстравагантна жыва фігура в стріберній парохни, в ядрі був невротічно штурктурувана особность, несміла і недовірлива. Ева Віндмоллерова по розговорі з Варголом про часопис „Stern” повіла: „Не є цалком честно зъєдиняти інтервю з Енді Варголом. Стотожнёвати то з ним. Ведь він терпить, лем неохотно доволить дакому попозерати до свого внутра, докінця і до свого паспорту.” У світі вышло велё книжок, котры суть присвячены Енді Варголови. Докінця і дві, якбач, в ёго авторстві. Але покы є правда, што говорять ёго найближшы, так Енді все мав тільки работы, же нияку книжку бы не встиг написати. Правда, охабив много

выповідей, маґнетофонных записів і фотографій. Але ці ёго автобіографічны книжки написав він сам, о тім мож похыбовати. З множества публікацій, котры суть присвячены Е. Варголови, найоптімалніша і найсолідніша ся видить книжка Давіда Бурдона, названа „Warhol”. Словеньска публікація Богуша Хнёупека „Andy” є счастья літературов факту, а счастья містіфікаціов.

Также, який досправды був Енді Варгол? Што приніс про модерне вытварне уменя? Быв особность з врожденным інштінктом про торг, про просаджіня самого себе, про реалізацію нового. Быв ґеніальным позорователем сполоченьского жывота, рухів у сполочности і в уменю. Знав

Една з послідніх фотографій славного умельця русиньского походжіня – Енді Варгола (6. 8. 1928 – 22. 2. 1987) з 1987 року.

розпознати потребне і збыточне, а чаровно доказав збыточно підвышыти на педестал уменя. Быв тілом і душов манажером, соціологом, психологом і умельцем. Добрі знав, што може найвеце вплинути на векшину людей. Якбач, повів, же на світі жыє найвеце людей, котры ся боять о будьшто, або будь-чого. З той причіны чинять добре і зле. Ёго ділїня людей на холодных цініків і невротічных добраків го привело к тому, же ся з великов терпезливостев „занимав” підозріванём і недовіров к особам, котры докладно не знав. Жебы компензовав свій страх із смерті, їв лем легкы поливки, а в даяких позах выголошовав, же на смерть не вірить. Была то лем компенсація, фірганка перед страхом, зато уж од дїтства смерті ся бояв. Джон, старшый брат Варгола, твердить, же ся не був ани попозерати на свого мертвого вітця. Ёго мати Юлія твердила, же Енді був цалком інакшый, як був знамый публічно. Імідж, котрый презентовав публічно, був, якбач, частев „выбавы”, котру в тім часі каж-

Енді Варгол у молодшій віку (третій справа) зо своєю родиноу: братами Джоном, Полом і ёго двома дітми, матірью Юлков (друга зліва)

дий умілець потребував. Варголів імідж го скоро стотожив з уменєм, котре сам продукував.

Яке то было уменя? Кідь бы сьме перед двадцятьма роками ся то попросили історіків уменя, якбач, много з них бы повіло, же є то гіч. Предці, было то „буржоазне уменя загниваючого капіталізму“. Тяжко і небезпечно вступати до сумління чоловіка, але берьме то так, же была така доба. Варгол зацінав як каждый другый умілець „з тым, што мав“. По абсолвованю Карнегіового технологічного інштитуу в Піттсбургу (штудовав у роках 1945 – 1949), зацінав ведно із своїм приятелєм Філіпом Перлстейном як рекламный витварный аранжер. Як бакаляр витварного уменя одходить в 1949 році до Нью Йорку, де продовжує в роботі рекламного витварника про обувницьку фірму I. Міллера. Робить обычного аранжера і декорує выклады обходів. Окрем того, дома, в пронаятім апартаменті на Намісті св. Марка все креслить і малює. Видить, же нелем в Европі, але і в

Енді Варгол: Лейдіс енд Джентлмен VI.

Америці ся зацінають змагати новий смер – поп-арт. Як добрый психолог, приходить на то, же уменя, котре творили умелці в тім часі, тратить свій кредит у заказчика і зменшує ся інтерес о абстрактне уменя. Цілий світ ся му видить, як масовый продукт. Всягды на уліці, у выкладах ся стрічать з масовостев, котра взникать простым множинєм. Подобно як міджі людми і міджі звірятами, видить тоту істу выробу спотребного продукту. Люде ся множать, родять, старіють і одходять, як кібы были продуктом когось над чоловіком. Подобно є то ай з товаром. А што так попробовати масово „выробляти“ уменя? Заникнув бы розділ міджі тьма, котры на тогдышнє уменя мали фінанції, і тьма, што не мали ани на обычайны животны потреби. Кідь зачне масово „выробляти“ образы, будуть як конзервы Кембеловой поливки. Але як то зробити? Яков техніков? Спочатку Варгол пробовав „множыти“ свої творы обычайныма одпечатками через індіго. Ёго сыновець Джеймс Варгол твердить, же якраз образы з того часу суть найціннішы. Але тотя техніка му не стаціла,

была помала і з технічного боку тяжка і недоконала. Якбач, сі спомянув на старый способ переношованя образків, котры практизовали уж на далекім выході, главно, в Японьску давно перед нашов еров. Сітєдрук.

Гей, была то техніка, котра доволила Варголови вступити до „масового продукту уменя“. Першы роботы зробены формов сітєдрукованя, котры Енді указав своїй матери, ей так зацінересовали, же, якбач выкрикла:

„Енді, кібы ся так дали множыти діти! Было бы повно Енді, Енді, Енді...!“

Пише ся рік 1962, а Енді Варгол зацінають „малєвати“ на полотні і картоновім папірю за помочи сітєдруку першы свої „масовы“ Кембеловы конзервы. Є зошалітый за малєванєм того, што є публічно знаме і популярне. Слідують портреты артїсток, голівудьскых суперзвїзд. Бере участь на выставах поп-арту в „Sidney Janis Gallery“ в Нью Йорку і слїдує перша самостатна выставка в „Eleonor Wadrs Stable Gallery“ в Нью Йорку. Позерателі обдивляють і критікують ёго сітєдруком выготовлены полотна, на яких суть накреслены катастрофы, портреты славных людей і под. Од 1963 року много выставує по США, а у 1964 має першу самостатну выставу в Европі, в Паріжі (Гарелія Ілеаны Соннабендовой). В тім році має першый інцидент, кідь незнама жена зацінають стріляти на выставлены портреты Мерілін Монро. В 1966 – 1968 роках Варгол мінить способ витварной самореалізації, зацінають філмовати, але о успіху тяжко говорити. В тых самых роках сполупрацує із групов „Velvet Underground“, але пак ся ветать к „малєваню“ своїх сітєдруків. Систематічно робить выставки (1978, Kunsthau Zürich). Малює много портретів славных особностей – од Мао Це-тунга аж по Леніна. Все в лімітованых серіях. В 1982 – 1986 рр. малює образы на тему Катастрофы і серію образів з лебками. В 1986 році ся вертають к малєваню автопортретів і створює пару портретів Леніна. 22. 2. 1987 умерать.

„Пришов єм на то, же вшытко, што роблю, є спосне із смертєє“, повів Енді Варгол по атентаті на ёго особу. Были то роки, почас котрых векшу увагу у своїх творах давав расовым непокоям, самовраждам, автогаваріям і под. Може то є лем нагода, але по роках, тісно перед смертєв, ся зачав занимати темов смерти зясь. Велика серія образів з лебков, як кібы передзначовала ёго властный конець. Якбач, ёго выслов ся практично выповнив ай по пару роках.

Робота Е. Варгола зістане іщі довго дискутабілна. Є еднак непознана, як і живот умелця. Ёго коротка умелєцька путь од першых малюнків, розмножованых через індіго аж по сітєдрукарськы і комбінованы технікы зістане іщі роки істочником выскумів і аналіз. Є істе, же Енді Варгол ся став славным Енді Варголом в 60-ых роках. Ці то вже были серіграфії SOKING POT, 1962, CAMEL'S SOUP, 1960, портреты славных Жыдів з 1980 року або портреты філмовых звїзд і под. Е. Варгол выступив на сцену поп-арту в часі, кідь то было найактуалніше. Быв ходем раз в жывоті на справнім місті в справнім часі, як звыкнув в опачнім змыслі говорити по атентаті, же „быв єм в несправнім місті в несправнім часі!“.

Робота Е. Варгола є барз велика. Сітєдруком „выробив“ тісячі творів. Тадь Лем каталог ANDY WARHOL PRINTS з 1988 року уваджать 413 (сітєдруки на папірю) в лімітованых тіражах 50 – 300 фалатків з каждой серії. Подобно є то ай в припаді сітєдруку на полотнах. Варгол, што до чїсла витварных работ, є, якбач, непереможный. Правда, помогла му к тому ай ёго „фабрика“ на уменя – FACTORY, як назвав свій ательєр і много сполупрацовників. Але в кождім припаді робота Варгола ся стала єдным з векшых колесок ланцка розвоия модерного уменя другой половины XX. стороча. Ёго вплив на сучасне уменя є великий. Вывлов Роберта Равсхенберга: „Не каждый Варгол є добрый Варгол, але плаый не екзїстує,“ бы міг послужыти як епітаф.

Єпископ Йосиф Де-Камеліс

Перед 300 роками умер Йосиф Де-Камеліс, мукачевський єпископ, особність, котра собі заслужить бути прикладом і жрідлом витримки, віри і сили духовности чоловіка. З бадательской роботи і публікації **Антонія Гординки „Історія мукачовської греко-католицької єпархії“** ся дізнаємо, же Іоанн-Йосиф Де-Камеліс був родом з острова Хіуса. Дістав добру освіту і в Римі застав функцію скриптора Ватиканської бібліотеки. Папа Александер VII. го назначив 5. новембра 1689 апостольським вікарём і высвятив за єпископа Севастийского. Тото высвячення было зроблене в згоді з Аґерським єпископом.

Призначіня єпископа Йосифа Де-Камеліса было ділом примаса Угорьска, архієпископа Леополда Колоніча. Він хотів мати в Мукачевській єпархії чоловіка, вірного унії. Зато єпископа Йосифа называють першым скучно зъєднующім єпископом. Де-Камеліс потвердив імператор Леополд 11. марца 1690 року і меновав го єпископом і тайным радцём. Новий єпископ наступив до своєї функції 20. апріля 1690 в Мукачевськй монастирю. Єпископ Де-Камеліс выступив з обшырным і продуманым програмом. Ёго цілём было в першым ряді приучіти підряджене му духовенство к западній юрисдикції.

Заведжіня унії єпископ Йосиф Де-Камеліс рішыв зреалізувати зорґанізованём невеликих містных соборів. Почас трёх років він скликав 12 таких соборів (в Мукачеві, Сотмарі, Стрпкові, Маковіці...), чім значно упевнив уніатство. Єпископ Де-Камеліс все дбав про підвищення матеріального статусу свого клеру. Через архієпископа Колоніча была доручена просьба імператорови Леополдові. Духовенство ся находило в тяжкій ситуації. Єднакы права уніаты з римокатолицькыма священниками не мали. Навыше, часть клеру была і в залежности од своїх панів. Священників нутили робити на панстві (так ся писало в Урбарі – третій пункт Б).

23. авґуста 1692 був выданий такзваний „Діплом Леополда“, подля котрого духовенство было ослободжене од підданства, было обдароване землями і правами. Через єпископа Колоніча в авґусті 1693 Мукачевський монастирь був ослободжений од повинности уквартелёваня вояків.

В апрілі 1693 єпископови Йосифови была виділена поміч в сумі 5 483 гулденів. Тому припоміг і єпископ Колоніч, котрый був тутором дітей Ференца Ракоція І. – Ференца і Юліяны. Таким способом ся соціална і матеріална ситуація клеру зліпшыла, што припомогло і зміцніню унії.

Єпископ Де-Камеліс ся намагав завести у єпархії канонічний порядок, орґанізувати освіту священників. Заслужыв ся о то, же духовенство мало книжки, з котрых ся

могло учіти. Таков книжков був і **Катехізм**. Де-Камеліс го написав по латиньскы, а до русиньского языка го перетлумачив священник Іван Корницький. Зато є в Катехізмі повно полонізмів. Книга вышла у видавательстві в Тырнаві (Tyrnavie, Nagy Szombat) в 1698 році під назвов „**Катехизис**“ і была выдана „**про науку угро-руским людем, од превелебного господы Іоанна Йосифа Де-Камеліса, єпископа Себастьянского**“. Книга мала 370 сторінок. В наслідующім році – 1699 вышов „**Букварь языка Словенська. Писани чтения аучитися хотящим в полезное руковожение. В Тырнаве. 1699.**“

Тырнавска єзуїтська тіпоґрафія была заснована в 1515 році. Друкованя ся релізовало в латиньскім языку. Славянське писмо было доповнене по інтервенції архієпископа Л. Колоніча, котрого попросив Де-Камеліс, котрый хотів засновати славяно-руську тіпоґрафію в Мукачеві.

Але першов книгов Де-Камеліса была „**Казуистика**“, выдана в Тырнаві у 1692 році.

У передслові „Катехизиса“ Де-Камеліс писав, обертаючі ся к ду-

ховенству: „**Будьте наостаток приятелями правдивой и правдивой науки.**“

В ризниці Мукачевского монастиря ся сохранив антименс Де-Камеліса: в середині на простім полотні овалной формы – образ Спасителя. Правов руков Спаситель тримать отворене Єванґеліє. По боках суть великы грецькы буквы І, Х і 4 єванґелісты. На антименсі є надпис, котрым Де-Камеліс поменовав ся єпископом Мукачевським і Марамороським.

В часах єпископа Де-Камеліса 22. фебруара 1704 рока з ёго ініціативы была заснована за грошы єпископа Фердинанда Якова Янія фундація в Тырнавській семінарії. Тота забезпечовала каждый рік трём штудентам Мукачевской єпархії штудії в Тырнавській семінарії. З волохів (назва од історичной волоськой колонізації), котры приняли унію, vznikла велика Варядиньска єпархія.

Але не вшыткы плани Де-Камеліса могли ся зреалізувати. Забранила тому ослободженецька война Ференца Ракоція ІІ. (1705 – 1711). Были непокійны часы. Єпископ Де-Камеліс перешов до Пряшова, одкы ся іщі намагав рядити єпархію, але захворів і 22. авґуста 1706 умер у Пряшові. Там є і похований у кріпті храму, котрый ся став катедральным храмом Пряшівской єпархії.

В Мукачевськй монастирю Де-Камеліс збудовав собі невелику хыжу, котра там была іщі до 1952 року. Тепер на ей місті стоїть нова будова, котра ся находить за плотом монастирьской загорода. Йосиф Де-Камеліс хотів, жебы грекокатолицькы священники были мудрыма, школованыма і высокоморальныма особностями. Він міг зістати жыти і робити у ватиканській бібліотеці в Римі, але выбрав сі місіонарську путь – 16 років служыв грекокатолицькій церкві і робив вшытко про то, жебы грекокатолици были єднотны і утримали ся. Знав, же не може зреалізувати вшыткы цілі, котры собі поставив, порозумів, же освіта і формованя духовенства і вірників є довгочасный процес. У писмі кардіналови Колонічови написав: „**Его буду служити, доки мені дасть силы і здоровья.**“

Свою місою робив з великов терпезливостёв, не позераючі на тяжкы условия. Тым він сформовав основны будучность нашої грекокатолицькой церкви.

Марія МАЛЬЦОВСКА

Їго Высокопреосвященство владыка Ян ославив 70. народенины

27. януара 2007 року в Пряшівскім православнім катедралнім храмі Александра Невського почас Службы Божой была і святочна церемонія ослав 70. народенин владыкы Яна, архієпіскопа пряшівського і Словеньска, а то за участи вызамных представителів духовенства, світських, політичных і культурно-сполоченьских діятелів. На зачатку службы притомных привітав і приговорив ся їм словами, які характеризовали важность і відповідность послання єпіскопа перед людми, професор, ТгДр. Мілан Герка, к. н., таємник Священної синоды Православной церкви: „Днесь, сьме ся зышли до того катедралного храму, абы сьме ся подяковали Господу Богу за то, же нам дав духовного пастыря в особі владыкы архієпіскопа Яна, а з нагоды єго сімдесятих народенин попросили всевышнього о достаток тілесных і духовных сил в єго відповідній архієпіскопській службі.

Владыка Ян ся народив 29. януара 1937 року в Кравянах, окрес Требішов. Православну богословску факулту скінчив 1958 року, а в тім році був высвячений за священника. Служыв у Раковцях над Ондавом і Шамудовцях. В 1979 році му умерла жена, в 1983 році прияв монаство. 23. мая 1983 року був высвячений за михаловского єпіскопа. По смерти благой памяти митрополиты Николая був єпархіалным громадоем Пряшівської православної єпархії 11. марта 2006 інтронізований за архієпіскопа пряшівського і Словеньска.

Владыка Ян є душпастирём уж 49 років, з того 25 років священником, а 24 роки єпіскопом. Є активный тыж в єкуменічній області і в сполоченьскім животі, за што му были уділены нагороди. Суть то роки духовных радостей, але і многих тяжкостей. Але намага не была марна. Свідчать о тім нелем выбудованы храмы, фарьскы будинкы і далшы зараджіння церкви, але главно Божый народ, котрый він веде і котрый бере активну участь в животі церкви. Суть то тоты, котры му были довірены Богом, бо учули і спознали голос свого пастыря і ішли за ним. За тот голос доброго пастыря хочеме днесь подяковати Господу Богу і Вам, Ваше

Высокопреосвященство, за Ваше зрозуміле звітованя Божого слова. Бо то слово, котре посилює і указує лінію – дорогу з Христом – підкреслив професор Герка.

На кінці святой літургії юбіланта поздравив за Священну синоду Православной церкви в Чеських країнах і на Словеньску Ёго Преосвященство Тіхон, комарняньскый єпіскоп, помічний єпіскоп про справу Пряшівської православної єпархії. З поблагословінєм Ёго Блаженства Кріштофа, архієпіскопа празького, митрополиты Чеських країн і Словеньска,

быв владыкови Янови переданы Орденом святого Кіріла і Мефодія II. ступня Тото оцініня му уділила Священна синода за вызначну роботу про розвой і благо Православной церкви. Митрополита Кріштоф і архієпіскоп оломовско-брненський не были притомны на славности, бо были в тім часі на неодкладній служобній навщіві Руськой православної церкви. Михаловску православну єпархію заступляв ей справця прот. Мгґр. Богуслав Сеніч.

З нагоды вызнамного жывного юбілея поздравив владыку Яна і президент Словеньской републикы Іван Гашпаровіч, який у своїм поздравнім писмі, окрем іншого, повів: „Міджі Ваши пріоріты почас Вашой духовной службы належа, главно обнова церковного жывота православных вірників, котра вела через будованя новых храмів, забезпечованя мастковых односин і через посиленіваня православного церковного школьства. Досягли сьте в тім великий

успіх, а у своїй роботі продовжуєте і по наступі на пост архієпіскопа. Вірю, же і надале будете робити на своїм жывотнім ділі, а же выслідком будуть новы активності і всесторонній розвой Православной церкви на Словеньску. Рад бы єм оцінив і Ваш вклад до єкуменічного діалогу, чім в немалій мірі помагате шыріню духа толеранції і будованю добрых односин міджі окремыма церквами і обчанами нашої отчизны.“

На славностній літургії, окрем священників, працівників урядів митрополитных і єпархіалных рад і родини юбіланта, взяв участь за Міністерство культуры Словеньской републикы ЮДр. Ян Юран, директор церковного одбору, котрый прочітав поздравне писмо пана Марека Мадяріча, міністра культуры, в котрім ся, окрем іншого, говорить: „Ваш жывот є повный діл, што суть на хосен Христовой церкви і цілій сполочности. Довольте мі, абы єм при тій нагоді Вам од себе і од моїх сполупрацівників подяковав за Вашу дотеперішню жертвенну і терпезливу роботу нелем на хосен православної церкви, але і нашої країны.“

На ославах взяли участь і представителі інших церквей, міджі нима і пряшівскый єпіскоп грекокатолицькой церкви Монс. Ян Бабяк і ін. Не хыбовали ту і представителі заграничных амбасад.

З нагоды вызнамного юбілею владыкови Янови ректор Пряшівської універзиты проф. ПгДр. Франтішек Мігіна, к. н., одовздав Золоту медалю за ціложывотну жертвенну службу в церкви, за веджіння людей у вірі, вклад до єкуменічного сполунажываня хрістіанів, розвиваня толеранції і порозуміння, духовне пастырство, будованя церковного школьства і розвиваня міджінародной сполупрацы.

К многым ґратуляціям ся придає і редакція Русина. Желаме владыкови Янови много здоровья і сил в єго відповідній роботі.

Як заставить Бенедікт XVI. тісячрічну експанзію латинізації Славян?

(Поможе кардинал Томко одкрити правду і найти у Ватикані страчену
одкликаня двох василіанських монахів зо Словеньска?)

„Дякуючі протестантам і єзуїтам 90 процент жителів днешнього Словеньска змінили свою ідентіту з русиньской на нововзникнувший народ Тотів, пізніше званих Словаків, котры з кіріломефодьской азбуки (кіріліки) перешли на латиньску „абечеду“ (латиніку)“, — пише ся в книзі василіанського монаха Йосафата В. Тімковича, котрый ведно з братом Гораздом А. Тімковичом пожадали римського папу, жебы покарав пряшівського грекокатолицького єпископа Яна Бабяка за криве свідчіння.

Слава Ісусу Хрісу! Познате грекокатолицький церковный обряд, церковнославянський літургичный язык, діло місіонарів Кіріла і Мефодія? Наісто не мушу гадати,

Василіани Йосафат В. Тімкович і Горазд А. Тімкович — плодны авторы літературы о історії грекокатолицької церкви і Русинів, котры суть перенаслідованы єрархією той церкви і монашького Чіну св. Василія Великого. На фотці А. 3: Обидвома братове почас Службы Божой 25. фебруара 2007, котры дале одправляють у Монастырь василіанів на ул. Ваяньского в Пряшові.

кілько людей на Словеньску бы мі знало позитивно одповісти. Не было бы їх много. А в рамках малой регіональной анкеты бы єм міг конштатовати, же окрема выходного Словеньска про векшину Словаків, римокатоликів і протестантів, котры жыють на западнім і середнім Словеньску, грекокатолицька церковь є незнамым понятєм. Не знають тоту церковь, не знають, же єй вірниками суть Словаки, Русины, Українці, Мадяре. В Польску Українці і Русины-Лемки, в Мадярьску Мадяре і Русины. Дакотры тоту церковь не знати чом споюють з комунізмом і з Руськом, поважують єй за дашто „одстале, конзервативне“, мылять сі єй і з ортодоксов — православнов церквов. Притім є то церковь, котра дотеперь утримала на Словеньску стародавний бізантський (грецький) обряд, кіріломефодьску традицію і церковнославянський літургичный язык, котрый сі многи мылять з русиньським або українським языком. Притім словам молитвы в тім языку мусить розуміти каждый Славян: Отче наш, іже єси на Небєсїх, да святїт ся імя Твое, да прїйде Царствїє Твое, да будет воля Твоя...

Чом єм сі зволив такий нетрадічний вступ? В році 2004 выдав у Кошыцях василіанський монах отець Йосафат Владимір Тімкович, ЧСБВ, незвычайну, скоро тісяч-

сторінкову книгу Історія грекокатоликів Підкарпатя (9. — 18. ст.). Публікація викликала бурливы і протиречивы реакції в церковных кругах на Словеньску. Єй головнов темов є табуїзована латинізація славянського Угорьска і нагороджання кіріломефодьского церковного обряду латиньським обрядом. Стала ся сензацієв про тых, котры хотіли найти одповіді на простый вопрос: **де і як ся стратив одказ місійного діятельства Кіріла і Мефодія, котрый ся так часто споминають в словеньській Уставі і ку котрому ся Словаки як народ голосять?**

Єпископ не підпорив папову думку і одобрав монахови плат

Намісто одборной дискусії з автором, котрый публікацію писав 6 років і приніс в ній множество новых фактів з ватиканських архівів, спустила ся тиха кампань грекокатолицького єпископства проти монахови. Єй выслідком є острый конфлікт міджі василіанським монахом і монсїєром Яном Бабяком, єзуїтом і пряшівським грекокатолицьким єпископом, котрый му такой по выданю книги одобрав місячний плат, котрый монахи дістають зо штатной касы. Така ситуація тримать доднесь.

„Чом єм написав тоту книгу? Клав єм сі вопрос, же кідь святы Кіріл і Мефодій нам принесли бізантський обряд, як є може, же днес на території їх місії — на Словеньску, Мораві, в Чеську, Польску, Мадярьску, Словінську, Хорватську суть в абсолютній перевазі римокатолици? Тот кардинальний вопрос ня привів к штудію архівных документів, главно ватиканської провенієнції, котры бы мі дали одповідь на тот вопрос. Папа Ян Павел II. вызывав істориків цілого світа к смілому штудію церковной історії, жебы ся хыбы з минулости вєце не повторяли. Барз ня мерзить, же намісто підпоры той доброй думки, дакотры римокатолицькы єрархове ся єй намагають задусити“ — повів мі отець Йосафат В. Тімкович, монах найстаршого церковного чіну, котрого єм навщівив у Пряшівськїм монастырь св. Василія Великого.

Одкликали ся ку папови, бо їм заказали публікувати

По навернутю з Рима у 1995 році, зачав о. Йосафат ведно з братом о. Гораздом Андрієм Тімковичом, ЧСБВ, діяти в грекокатолицьких парохіях в Старолубовнянськїм, Стropківськїм і Міджілабірськїм окресах на выходнім Словеньску, близко словеньско-польской границі. З еміграції ся обидвома вернули з ясным програмом пасторального діятельства, заміряным на інтелектуальне повзбуджіння грекокатоликів на Словеньску і на публікачну роботу. Поступно ся стали редакторами місячника *Благовістник* (о. Йосафат ся став єго шефредактором), і в 1996 році зачали выдавати *Краснобрідський зборник*, одборный теологично-історичный часопис, в котрім давали акцент на выходну теологію, спірітуальность, церковне право і церковну історію.

Але їх публікачны активіты ся стали тернем в оці невыразного грекокатолицького єпископства, котре не жебы підпорило намагання братів, але наopak, вшелиякыма путыма вымагало їх безвыградну послушность. А

кідь ся братове не хотіли підкорити без того, жебы знали конкретны причіны неспокойности церковной верхности, роскритив ся колоточ вшелияких тисків і економічної блокады.

„У фебруарі 1999 Д. Лаховіч, генералный архимандрита нашого Чину св. Василя Великого заказав выдавати Благовістник і зборник і як причіну увів шыріня середнєвічної теології“ – конштатує Йосафат В. Тімкович і продовжує, – наперек тому, же сьме жадали конкретны писомны доказы, генералный архимандрита повів, же нам їх доручить пізніше. Послухали сьме і чекали веце як три роки... Кідь в літі 2002 навщівив знову Словенсько, припомянули сьме му тоту нашу пожадавку. Він нам одповів: „Ніч вам не дам. Послухали сьте, є то ваша хыба а прото вам ніч писомно не дам.“ А кідь же генералный архимандрита нашу публікачну роботу надале нам одперав, в децембрі 2002 сьме ся одкликали на папу Яна Павла II. В одкликанию сьме го пожадали справедливо посудити справованя генералного архимандриту, жаль, дондєсь сьме з Ватікану не дістали нияку одповідь. Наopak, в децембрі 2005 був пан Лаховіч менований папом за єпископа до Києва на Україні“, – бісідує Йосафат В. Тімкович, котрый в Римі штудовав церковне право і дотеперь написав выше 400 одборных матеріалів. Од року 1999 уж робив на книзі, котру наконець і видав під псевдонімом Vladimír Rus de juxta Hornad.

Як ся зачало латинізовати кіріло-мефодьске Угорьско

Подля автора книги, християнскы місіонарі Кіріл і Мефодій принесли в 9. ст. Славянам бізантський обряд (грецький, в днешній термінології грекокатоліцький під юрисдикцієв римского папы). „При шыріню віры мали великий успіх, бо ся сперали на василіанських монахів (василіанський чін не вымагав од підданных церковны десятки). І они самы были василіяны. По цілій Великій Мораві і севернім Булгарьску (тзв. „Білім Угорьску“ в поводю карпатської ріки Уг) закладали василіанських монастирі, котры ся стали основов далшого церковно-правного упорядкованя монастирських єпархій,“ высвітлює о. Йосафат.

В резюме єго книги ся дале пише: „Функція головно-го представителя монастыря, то значить архимандриты, як і функція єпископа были все ідентичны. Єпископы прото все мали свій центр у своїх василіанських монастирях. Тота церковна організація прокевітала в такій своїй чисто грекокатоліцькій (ортодоксній) формі наісто і в часах св. Стефана I.

Тот угорський король, котрый орьєнтовав свою політику під впливом своєї німецької манжелки на німецьких цисарів, вырубав в дакотрых областях про дакотры василіанскы монастирі повинны десятик з уроджаю і до чела тых монастирів поставив латинських бенедіктинів. Так вытворив предпосылки про першы латинскы парохії із системою повинных церковных десятків. Установлїнем чуджінців за єпископів вытворив добрый ґрунт про нескоршый взник латинських єпископств в Угорьску.

По єго смерті чуджинець Петро Орсеоло, протиправно досаджений узурпатор королівського трону, ся уж отворено усилював латинізовати Угорьско. Перше і друге Ватове повстання але придусило тоту пробу. Наслідок? Ведно із уведжїнем грекокатоліцького (ортодоксного) великоварадинського (по румуньскы Орадеа-Маре) єпископа на угорський трон, як короля Коломана званого Книжного, ся в Угорьску в 11. і 12. сторочу утримало грекокатоліцьке (ортодоксне) кіріло-мефодьске набоженство і обряд (стара віра) в незмінений подобі. Угорський народ, єго король і висока шляхта ся і надале орьєнтовали веце на Бізанцію ці Русько (Галичину, Київ), як на Німецько.“

Добитя Конштантінополу і настолія Латиньского цисарьства

Першым зломовым роком був 1204, кідь хрестоносці намісто Святой землі, добили християнський Конштантінопол (днесь Істанбул) і засновали в нїм тзв. Латинське цисарство, ліквідуюче всягы бізантський обряд. Намісто бізантського конштантінопольского патріарха був латинськыма хрестоносцями досаджений латинський патріарх. Всягы в Грецьку была створена подвойна церковна єрархія. У вшиткых перед тым грекокатоліцьких (ортодоксных) єпархиях были попри дотогдышніх єпископах менованы єпископы латиньского обряду. В тім істім році папа Іноцент III. вытыкав угорьскому королєви Імріхови, же ніч не робить про то, жебы ся в Угорьску шырив латинський обряд.

Подля свідочтва папы Іноцента III., єстовав у році 1204 в цілім Угорьску лем єден латинський бенедіктинський монастирь, вшиткы другы (было їх дакілько стовок) были грекокатоліцькы – василіанскы. То є єден з многих історичных доказів того, же в 11., 12. і на зачатку 13. ст. на території цілого Угорьска проквітав бізантський кіріло-мефодьський обряд, а латинська „нова віра“ (обряд) была лем обрядом чуджінців – купців або градных урядників на тій території. Праві про тоту причіну ся почас цілої історії грекокатоліцький (ортодоксний) обряд на території Угорьска означає як стара віра, то значить віра первісна, перша, старша як новше заведений латинський обряд.

Латеранський конціл зрушыв двоїту єрархію на шкоду ортодоксній церкви

В 1215 році, нецілых 11 років по хрестоностных выправах, був IV. Латеранський конціл. У свій девятій конштитуції з цілєм „очістити“ Конштантінопол а з ним і ціле Грецько од грекокатоліцької (ортодоксній) єрархії, парадоксно заказав того, што сам (латинський світ) вытворив – єстованя двоїтой єрархії. Зрушыв ей, але на укор грекокатоліків (ортодоксных), зохабивши уж лем новостворену латинську єрархію. І кідь ся дакотры арпадовскы угорьскы королєве під впливом своїх латинських манжелок (чекаючи векшу підпору од Німців) намагали уж в 13. сторочу увести до жывота в Угорьску тоту конштитуцію, ліквідованя двоїтой єрархії і грекокатоліцьких (ортодоксных) єпископств ся зачало докладно реалізовати аж в 14. сторочу. Конштитуція ся стала головным інштрументом ліквідації кіріло-мефодьского обряду в Угорьску і інде у світі. Была учінна аж до кінця 18. стороча.

Перша офензіва не была успішна

Од 13. ст. (по році 1204) ся Угорьско і єго королєве орьєнтовали веце на неславянських Куманів – Мадярів, котры ся всалашыли в негостинных мочаристых частях центрального Угорьска, міджі Дунаєм і Тисов. Перша офензіва проти кіріло-мефодійского обряду не была барз успішна. Обывательство надале зістало грекокатоліцьке (ортодоксне). Практично настала зміна у веджїню – вымінили єпископів у дакотрых вызначнішых монастирях за бенедіктинів (в Острігомі). Угорьскы королєве зачали в тім часі досаджувати за єпископів чуджінців, звычайно Німців або Таліанів. Тоты монастирі найперше мінили на бірітуалны, потім ся їх намагали перевести на латинський обряд, заводжали в них бенедіктинську регулу, давали до них бенедіктинів, пізніше францішканів. Але то то ся подарило аж за влады Анжуовых у 14. ст.

Наперек тому кіріло-мефодьський монастирський систем выслугованя вірників (систем монастирських єпархій), котрый є характерным знаком вшиткых країн з бізантськов традицієв християнства, був у цілім Угорьску тым найвеце хоснованым аж до цілкового вымертя славянських Арпадовців (рік 1301) і наступу французьких Анжуовців з неапольского королівства.

Друга і масівна офензіва

Вымертя дінастії славянських Арпадовців у р. 1301 є другим важным роком в історії Угорьска. За влады Карола Роберта і ёго сына Людовіта Великого (14. ст.) зачала ся друга і намного масівніша офензіва ліквідації кіріло-мефодьского славянського обряду. Але засягла, подобно як перша фаза, лем централны части Угорьска, де переважну часть жытєльства творили Куманы – мадярьскы пришелці. Вшыткы ґрекокатолици (ортодоксны) центрального Угорьска, котры в тій офензіві стратили свій кіріло-мефодьский обряд, заєдно стратили і свою славянську – русинську ідентіту і сплынули з Куманани-Мадярами. Тых, котры не хотіли прияти латинізацію і называли їх Волохами, мусили ся выстаговати (на основі 53. констїтуції IV. Латераньского концілу) з уродных рівнин країны до горьскых – заліснєных погранічных областей Угорьска. Тото была тзв. Волоська колонізація.

Анжуовці своїма політичними і военськими кроками (битка при Розгановцях недалеко Кошыць у р. 1312) вымінили високу ґрекокатолицьку (ортодоксну) славянську арпадовську шляхту за чуджу – латинську (таліанську, французьку і німецьку). З воєньского боку ся операли на сполягливых Куманів-Мадярів. В часі II. офензівы ся містне славянське жытєльство в централнім Угорьску поступно перетрансформовало на мадярьский народ з римокатолицьким обрядом.

3 біженців перед Турками ся стали протестанти

Далшым зломовым роком був рік 1526, кідь Османьска імперія дефінітивно розбила коло Могача угорьскы войска і поступно обсадила ціле Угорьско. Біженці, главно з рядів високой і середнєй шляхты, главно куманьско-мадярьской, заплавають міста вышнєго Угорьска (днешнєго Словеньска). Центр латиньского острігомского архієпіскопа ся дочасно переніс до Тырнавы. 90 процент русиньского славянського ґрекокатолицького (ортодоксного) жытєльства на теріторії днешнєго Словеньска переступило на протестантизм. Подля засады: Кого панство, того і набоженство, vznikають тзв. Тоты, што в німецькім языку значить – мертвы. Ішло од одступників од правой Хрїстовой віры.

Третю офензіву вели доведна протестанти з єзуїтами

В 17. і на зачатку 18. ст. наступлять єзуїтська проти-реформація. То уж сьме свідками III. фазы насильной латинізації Угорьска, котра тепер засягла і пригранічны области. Доведна ся в тім бою споїли протестанти з єзуїтами. Єзуїты докінчили тото, што протестанти зачали.

Хто є Йосафат Тімковіч, ЧСВВ

Народив ся 19. юла 1964 в Кошыцях, в русинській родині ґрекокатолицького священника Андрія Тімковіча, родом з Підкарпатської Руси (Лазы, Воловецький раён).

В 1982 – 87 році штудовав на Університі ветеринарної медицины в Кошыцях. Місяць перед штатными экзаменами в юлу 1987 еміґровав на Запад, жебы ся став ґрекокатолицьким священником.

Під замінок обертання з протестантизму, наперед обернули високу шляхту, потім подля середньовічного принципу – кого влада того і набоженство – автоматично обернули і обычайный народ. Лемже на римокатолицький обряд переводили нелем „пересвіченых“ протестантів, але і тых „старой віры“ (кіріло-мефодьского обряду) вірных ґрекокатоликів подля принципу Praeantantia ritus latini – привілеґії латиньского обряду, котрый в католицькій церькви платив аж до II. Ватіканьского концілу. Дякуючі протестантам і єзуїтам, 90 процент жытелів днешнєго Словеньска змінило свою ідентіту з русиньской на нововзникнутый народ Тотів, пізніше званых – Словаків, котры з кіріло-мефодьской азбуки (кіріліки) перешли на латинську абечеду (латиніку).

Праві о тых трьох офензівах мовчать історичны аналы Угорьска. О тых жалостных подїях хыблять документи в офіціальных архівах (суть там лем дакотры мало годновірны одписы), або науковцям сперають ся к ним дістати (напр. в мадярьскім Еґері). Будь-який документ з того періоду бы доказовав, же первістным обрядом на теріторії цілого Угорьска був обряд кіріло-мефодьский, же Угорьско было аж до вымертя дінастії Арпадовців славянське, а не мадярьске.

Латинізацію пригмовала Марія Терезія і Йозеф II.

Латинізація і ліквідація вшыткого ґрекокатолицького (ортодоксного) і славянського (русиньского) продовжовала насильнов формов аж до влады Марії Терезії (1740 – 1780). Як перша імператорка зачала тлумити аплікацію несправедливой 9. констїтуції IV. Латераньского концілу в Угорьску. Пересвідчила папу, жебы узнав послідні ґрекокатолицькы монастырьскы епархії в Угорьску на ёго погранічу – северовыходну (Мукачевську), выходну (Великоварадинську) і южну (Марчаньско-Крижевацьку).

Тяжкий, і кідь не смертельный удар латиньскій нетолеранції і насильній експанзії римокатолицізму в Угорьску дав револючный Толеранчый патент Йозефа II. в році 1781. Тым, же узнав протестантське і ґрекокатолицьке набоженство в Угорьску, і кідь латинське зістало надале в перевазі, як ся уводить в Толеранчнім патенті, перебіг тот владарь свою добу і положив основы слободы набоженського визнаня.

Тота штудія, окрем богатого документачного матеріалу, дає і конкретны пропозиції на рішіня тисячрічної кризи і розколу міджі хрїстіанським Западом і Выходом, і мече нове світло на тзв. унію і уніатів-ґрекокатоликів. Неодсуджує римокатолицьку латинську церьков, але крітізує єй негодных членів, котрых было почас цілого міленія невроком. Робота мать зато міморядно цінный екуменічний характер.

На Папській універзиті св. Томаша Аквіньского в Римі штудовав філософію (1987 – 1989) і теологію (1990 – 1993), здобыв титул бакалара. В 1989 році дістав політичний азил в Італії. В роках 1989 – 1990 був на новіціаті у василіаньскім монастырю в Ґлен Кові в штаті Нью-Йорк в США. Прияв монаське мено Йосафат.

На Папскім выходнім Інштїтуті Ґреґоріаньской універзиты в Римі штудовав церьковне право (1993 – 1995), штудіум закінчив з титулом „ліценціат церьковного права“. Высвячений був на діакона 31. юла 1993, а на ґрекокатолицького священника 1. авґуста 1993 в соборнім василіаньскім монастырю у Пряшові владыком Яном Ґірком.

Як ся вернув з Рима на Словеньско, став ся священником на малій ґрекокатолицькій русиньскій фарі в Кремній (окр. Стара Любовня), пізніше го пересунули на фару в Краснім Броді (окр. Міджілабірці) і Микова (окр. Стропків).

Од 1997 року до року 2003 був ігуменом требішовско-го василіанського монастиря Положення риз Пречистої Діви Марії у Влахерні і заєдно в тім істім монастирю вихователєм-магістром в новіціаті василіанів. До церкви того монастиря за єго ігуменства прибив бізантський іконостас і настінні фрески. В роках 2000 – 2003 був ігуменом в пряшівськім василіанськім монастирю св. Василія Великого. За єго ігуменства у Пряшові ся в 2002 році в монастирській церкві зробив іконостас, котрый у р. 2004 був наінштальований. Од 1987 року опубліковав в часописах *Марія* (в Канаді), *Слово*, *Благовістник*, *Краснобрідський збірник*, *Артос* (в Чабинах) більше 420 одборных матеріалів. У 1995 році видав історичну публікацію *Літопис Краснобрідського монастиря або фалаток із славной історії грекокатоликів на Словенську*. У 2004 році видав три книги *Літопис Буківського монастиря і історичны sprawy о других василіанських монастирях на выходнім Словенську*, *Златоустый – найвызначніший проповідник в історії Церкви* і *Історія грекокатоликів Підкарпатя* (9. – 18. ст.).

• Отче Йосафате, што запричінило Ваши недорозуміння з єпископом Бабяком? Были на причіні Ваши одборны работы і матеріали, в котрых описуете католизацію бывшего Угорьска і продовжуєте латинізаціов (словакізаціов) грекокатолицькой літургії на Словенську, проти котрой выступають главно русиньскы грекокатолици на Словенську?

– Думам сі, же тот проблем є іщі старшого дата. Пан єпископ Бабяк є подля мене лем послушным інструментом дакого, хто реалізує високу політику латинізації і на Словенську. В римокатолицькій церкві посліднього тісячроча ся фаворізовала і надале фаворізує експанзія на православный Выход – тзв. латинізація. Грекокатолици суть лем малыма фігурками у тій высокій політиці. На тот факт не маємо вплив ани мы, ани пан єпископ Бабяк. Міг бы то зробити папа Бенедікт XVI., котрый ся категорічно діштанцовав од латинізації Выходу. А то нелем словами II. Ватіканського концілу, котрый узнав рівноправность вшиткых обрядів, але і конкретныма скутками, кідь видав ясны інтерны інструкції про римокатолицькый клер всягды на граничных теріторіях Выходу і Западу: в Польську, Булгарську, Словенську, Чехах, в Мадярську, Румунську і в країнах бывшой Югославії.

На тім світі не єствує ани єден Рус, Русин або Українець, котрый бы був римокатоликом. Традиційным набоженством тых народів є православіє, або єго молодша форма – грекокатолицизм. Кідь їх хотять римокатолици перевести на латинський обряд, мусять їх на самы перед денационлізовати на Поляків, Мадярів, або Словаків... Зато тоты довгы народностны споры міджі Русинами і Словаками на теріторії Словенської републіки.

Думам сі, же так як і я з братом, так і єпископ Бабяк сьме лем малыма колесками в тісячрічній машині. Нашым найновшым „гріхом“ суть одборным і фундованым способом публікованы документи і уцілений коментарь о латинізації бывшего Угорьского кралівства в книзі *Історія грекокатоликів Підкарпатя*.

• Якы были способы рішіння того конфлікту і як ся наконець вирішив?

– Тот „конфлікт“ є про мене умело викликаний згоры. Іщі раз повторям: наперек ясным заключіням II. Ватіканського концілу з 1963 року, і днес ся інтриганьскым способом робить латинізація Выходу. „Теорія“ римокатолицькой церкви о рівноправности обрядів є днес в порядку, але хыбує єй конкретне заведжіня тых высновків до „практики“. В тім бы міг помочи лем папа Бенедікт XVI у своїй ясній інструкції к своїм дікастеріям (шпеціалны інституції, подобны міністерствам) у Ватікані і римокатолицькому клеру із ясно становлєныма прісныма санкціями за порушіння єго

приказів. Тяжко ся але мінить того, што ся порушувало тісяч років.

• К Святому Отцєви сьте ся одкликали уж пять-раз. Што є обсягом Вашой першой жаждости?

– Обсягом першой жаждости з кінця децембра 2001, котру сьме адресовали конгрегації про доктрини віры до Ватікану (єй префектом був тогды Єго Еміненція кардинал Йозеф Ратзінгер, днес папа Бенедікт XVI.), была книга священника Родіонова Люде і демони. Не была в згоді з учінєм католицькой церкви, бо поклала злого духа на уровень Бога. Католицька наука учить, же діавол є все лем створенинов, то значить, впадшим ангелом. На тоту книгу дав імпріматур (церковне повоління), окрем інших, і єпископ Ян Гірка. Але книга была пізніше одсуджена в єпископскім Обіжнику Пряшівской єпархії єпископом Яном Бабяком на прямый приказ апостольского нунція Г. Й. Новацького в августі 2003. Я дондєсь не дістав з Ватікану нияку одповідь. Властно, дякуючі тій книзі і нерозгодноности Ватікану, vznikли вшиткы проблемы – розбили ся міжділюдьскы односины, і так то є дондєсь.

• Єпископ Ян Бабяк 4. август 2006 послав вшиткым грекокатолицькым парохіям писмо, в котрім інформус, же сьте были з братом вылучены з Чіну Св. Василія Великого, же не смієте служыти богослужбы в монастирю... Вы не поважуєте декрет, котрым Вас вылучують з чіну, за платный, бо генералный архімандріта вашого чіну не дістав згоду на єго видання од Апостольского престолу в Римі. Є то єдина причіна, чом одмітате тверджіння єпископа Бабяка, же сьте были з чіну вылучены?

– Дотепер сьме не дістали ниякый декрет о нашім вылучіню з Чіну Св. Василія Великого. Позор, генералный архімандріта Кубеч в апрілі 2006 повоління з Выходной конгрегації дістав, але декрет му заказали выставити. Высока політика. Тот, котрый нам був дорученый в маю 2006, мав фалошный – веце як рік старый – датум з вызов, жебы сьме ся до 14 днів одкликали. Такой єм зателегоновав генералному архімандрітови до Рима, жебы нам выставив декрет із платным датумом і мы го будеме решпектовати. Одмітнув, а не зробив то дондєсь. Уж лем про тоту єдну причіну є декрет неплатный, бо мать фалошный датум. Окрем того, дістали сьме го без уведжіня конкретной причіны і в часі, кідь сьме ся уж штирираз одкликали на римского папу. Наслідно, 28. юна 2006 сьме ся одкликали на папу пятый раз...

Кідь ся дахто одкличе ку папови, не може го „рішыти“ генералный архімандріта або єпископ скоріше, як дістане одповідь од папы. Нихто не може сидіти в арешті без того, жебы мав на папірю в розсудку написане, за што є покараный. Тото платить у світським, і в церьковнім праві. Пан єпископ Бабяк у своїм писмі сі вдумав наше одкликаня ся на папу з року 2005, докінця і одповідь папы – наше вылучіння од василіанів. Наслідно сьме прото 2. новембра 2006 пожадали папу Бенедікта XVI., жебы покарав того єпископа а то зосаджінєм з єпископского стілця з вышеуведженой причіны. Св. Писмо говорить, же кідь ся докаже кривому свідкови єго криве свідчіня, мать быти покараный каров, котру увалив на невинного.

• Вліті сьте од протоігумена, провінціала Седлачка дістали ультіматум – 24 години на то, жебы сьте одышли з монастиря. Не послушали сьте, вірници ся Вас застали. Богослужбы служыте надале, наперек тому, же єпископ заказав вірникам на них ходити. Не діставать мзду. Чом не хочете одыйти з монастиря і з чого властно жыєте?

– Сьме поволаны Господом Богом. Зложили сьме тзв. вічны обіцяня Богу. Кідь дахто складає манжельську присягу, тот платить лем до смерти єдного з партнерів. Присяга в чині є вічна а тримле і по смерти. Не можемо одыйти, докы то не має писомно

потверджено. Декрет з платним датумом, котрый сьме дістали, був актуалный лем до 28. юна 2006, тепер чекаме на одповідь од папы. Вояк не сміє одійти з першой лінії фронту без ясного розказу од компетентного велителя, і так зістаєме у монастирю. Грекокатолици і римокатолици, котры ходять до нашого монастиря, нам носять їдло, шматя і грошы. Помагають нам і нагодны люде фінанчними дарами. Притім крутять головами над сучаснов церквовов єрархієв на Словеньску і єй нехристіанським справованєм. Кібы ся дашто таке робило в середнєвічу, мож бы то было порозуміти, але днесь? Римокатолици ся хвалять, же в рамках хариты підпорують нелем христіан, але і мусулманів, гіндуїстів і невірців, напр. при цунамі. Як мож потім высвітлити нашу економічну блокаду, кідь мы сьме грекокатолицькы священники? Ласка к поганам і неласка к христіанам?

• **Хто за Вас застав і як ся браните?**

– 28. юна 2006 сьме ся одкликали на папу Бенедікта XVI., трестным ознамлінем на „незнамого пахателя“. Дізнали сьме ся, же вшыткы нашы перед тым посланы одкликаня на папу Яна Павла II. ся стратили. Як єдного з правдоподобных „пахателів“ сьме означили словеньского кардінала Ёго Еміненцію Т., котрый і в сучасности жыє в Римі.

• **Думате кардінала Йозефа Томка?**

– Некоментую... Важне є, же чекаме на одповідь од папы або од єго штатного секретаря (премера Ватікану). Нашы писма, котры сьме іщі раз послали, папа Бенедікт XVI. наісто дістав. Послали сьме їх Словеньсков поштов із дорученков до властных рук. Дорученка ся вертає з печатков і підписом Штатного секретаріату Ватікану. Є то істіше, як через Апостольску нунціатуру – таку сьме мали скушеность.

• **Як ся дасть вирішити тот проблем?**

– Кідьже сьме ся одкликали прямо на папу з трестным ознамлінем на „незнамого пахателя“, котрый ся находит в єго найвышшых помічных органах у Ватікані, чекаме на писомну одповідь на наших пять одликань. Чекаме справедливість к вшыткым компетентным церквовым єрархам, котры запричинили тот шкандал в католицькій церкві і шкодять настоліню єдноты міджі римокатоликами і православными. Тота єднота є пріорітов понтіфікату папы Бенедікта XVI.

Кідь ся нашы проблеми справедливо вирішать, буде то ясний сігнал од папы к православным церквам на Выході, о єго честнім задумі взаємно зьєднати церквы.

Хто є Горазд Андрій Тімковіч, ЧСВВ

Народив ся в Кошыцях 3. апріля 1959. В роках 1978 – 1983 штудовав на Высокій школі електротехнічній в Кошыцях, де здобув титул інженіра. Вступив до выходной галузі чіну редемпторістів і робив в Уставі експеріментальной фізіки Словеньской академії наук в Кошыцях до 1989 року, кідь емігровав до Італії. В Римі, на приказ найвышшого ґенерал-

ного представителя редемпторістів переступив до найстаршого чіну на світї – до чіну отців василіанів.

В роках 1989 – 1995 штудовав у Римі у Папскім выходнім Інштитуті Ґреґоріаньской універзіты, де здобув ті-

тул „ліценціат теолоґії“ (ТгЛіц). Міджітым був 10. марца 1991 у Вербасі в Югославії высвячений крижевацьким ґрекокатолицьким єпіскопом владыком Кир Славоміром Мікловшом на діакона а 8. апріля 1991 в Кулі (бывша Югославія) тым істым єпіскопом на священника.

В 1992 році пришов до Ґрекокатолицькой парохії до Камюнки (окр. Стара Любовня). Потім ся вернув назад до Рима. На переломі років 1995 – 1997 справовав парохію василіаньского монастиря в Кулі (бывша Югославія), потім як монах жив у василіаньскых монастирях у Влахерні в Требішові (1998 – 2000) і в соборнім монастирю св. Василя Великого в Пряшові.

В роках 1996 – 1999 був єдным з редакторів василіаньского одборного теолоґічно-історічного часопису *Краснобрідський збірник* і місячника *Благовістник*, де публіковав кіріло-мефодьскы штудії. Міджі нима найвызначнішы суть: **Св. Кіріл (*869) був катаньским єпіскопом, Св. Кіріл і Метод принесли і шырили на Великій Мораві бізантську літурґію св. Іоанна Златоустого, Походжіня Циганів, Кіріліка є старша, як глаголіка.** Окрем тых матеріалів опубліковав далшых выше 120 научных текстів а в р. 2004 публіковав книгу **Іконостас і Ёго Теолоґія**.

ПЛАГІАТ, не суть монахами

Позиція Монс. ТгДр. Яна Бабяка, СЄ, пряшівского спархы, ку книзі Історія ґрекокатоликів Підкарпатя і к сітуації, в котрій ся находит братя Тімковичовы:

„Што ся тыкать погляду на книгу *Історія ґрекокатоликів Підкарпатя*, нукам вам рецензію на тоту книгу од історіка доц. ПгДр. Івана Халупецького, котра была публікована в часописі „*Duchovný pastier – Revue pre teológiu a duchovný život*“. Trnava: SSV, 2004, роґ. LXXXV., ч. 10“ (децембер, задня обалка).

Ґрекокатолицьке пряшівске єпіскопство оцінює намаганя автора, котрый позбрав множество матеріалів при спрацованю даной книги. Знецінив їх тым, же в ній уводить свої додаткы, догады, етімологічны дедукції, котры не суть науковы. В книзі є много тенденчности і не мать духа Церкви. Є „медвідячов“ службов про ґрекокатолицьку церкву. Така штудія в ниякім припадї не мала узрїти світло світа без рецензій, котры бы єй додали серьєзность в одборных кругах. Так vznikнув плаґіат, котрый перед одборниками не обстоїть. Книга свідчить о характері єй автора. Не хочу анализовати, за які фінанції міг, як монах, выдати таку обемну книгу, а то докінця без згоды своїх надряджених.“

К далшому Вашому вопросу: Братя Тімковичовы уж не суть василіанами-монахами, суть суспендованы. Тоты факты суть правоплатны. Наслїдовали за конкретны важны прічіны, котры суть доказаны і не мож то поперти. Не є вгодне, жебы єм ся о тім веце росписовав. В монастирю василіанів братя жыють протиправно.

(„DIMENZIE“, марец 2007, стор. 14 – 20)

Х А Р Т А

РУСИНСКИХ ГРЕКОКАТОЛИЦЬКИХ ВІРУЮЧИХ

2 0 0 7

Тов ХАРТОВ ся пригваряме жытелям Словеньска, жебы сьме їх інформовали о реаліях у грекокатолицькій церкві дотыкаючих ся русинських грекокатолицьких віруючих.

- Сучасна грекокатолицька церков – *sui iuris (свого права)* была в минулости русиньска, бо Пряшівска грекокатолицька єпархія vznikла з Мукачевской а обидві были офіціално веджены і узнаваны як єпархії русиньскы. В 1963 році у папській роченці „*Annuario Pontificio*“ была Пряшівска єпархія самовольно адміністративным переписом єдного священника означена як єпархія *sui iuris* словеньска.

- Русиньскы грекокатолицькы віруючі од 1968 року не мали офіціалну можность выховы русиньских священників, а словеньскы грекокатолицькы священники на русиньских парохіях ся стали агресивныма реалізаторами словакізації.

- Русиньскы грекокатолици доднесь не дістали можность обновити стару або створити нову єрархічну структуру із належныма парохіями, а тым ани в повній мірі розвивати свою церков у вшиткых областях релігійного жывота, хоць тота комуніта мать на то способности, што доказують і реалії, же в 1995 році був офіціално кодифікований русиньский списовный язык, же при списованю людей у 2001 році ся к материньскому русиньскому языку приголосило 35 000 грекокатолицьких віруючих. В коло 100 селах із грекокатолицькыма віруючіма мать материньский язык русиньский понад 50 процент жытельства.

- З боку грекокатолицькой церковной єрархії од 1968 року не вышов жадный імпульз або даяка ініціатива у сфері місійного діятельства між русиньскыма жытелями в їх материньскім русиньскім языку. Зато не екзистують жадны катехетичны помічники, молитвенны книги потребны к богослужбам, учебники, Святе Писмо, пастырьскы листы, часописы атд., котры бы вышли з ініціативы Пряшівского єпископства, або пізніше з Кошіцького апостольского єрзархату, і были выданы в материньскім языку русиньских грекокатолицьких віруючих.

- В пряшівській семінарії богословці при приправі на службу священника николи не чули проповідь в русиньскім языку а не суть веджены ку пасторації між русиньскыма віруючіма, хоць векшину по высвячіню на священників єпископ пряшівской єпархії номінує на русиньскы парохії.

- Тисячі Русинів мігровало зо своїх родных сіл до многих міст цілого Словеньска, але в них не мають священника, котрый бы вів пасторацію в їх материньскім языку, хоць найменше у 10 містах бы русиньскы віруючі акутно потребовали своих священників.

- Єпископы грекокатолицькой церкви на одпустовых святах у русиньских парохіях не суть охотны прочітати ани лем Євангеліє в материньскім языку Русинів.

Внаслідку нерішіня тых проблемів настає нучена асиміляція русиньских грекокатолицьких віруючих і їх парохій, што є в роспорі з ІІ. Ватиканьским концілом, отваряючім вшиткым народам євангелізацію в материньскім языку. Выменованєм вікаря про Русинів у 2003 році, котрый не знать русиньский списовный язык, є неясной народностной орьєнтації і є пасівный у своїй функції, лем підтверджує маніпуляцію, нежычливость і неохоту рішіня русиньской проблематики з боку грекокатолицькой єрархії. Дрібны „стрічны“ крокы сучасной церковной єрархії суть тактичнов маніпуляцієв з поглядом шыроких мас з цілєм створіня ілузії, же русиньским віруючим ся выходить настрічу, але на основны діла і пропозиції тота верхность не реагує.

Тоту ХАРТУ, котра не є часово обмежена і є опублікована к 20. ІІ. 2007, може підпорити каждый, хто досяг вік 18 років, стотожнює ся з текстом Харты і є за зміну вышше уведжєных жалостных реалій. Треба увести своє мєно, призви́ско, адресу, чітательно ся підписати і послати на адресу:

РУСИН І НАРОДНЫ НОВИНКИ
 Духновічово нам. 1
 081 48 Пряшів

Призви́ска і мєна підписаных в алфавітнім порядку з уведжінєм місця бываня (лєм село, місто) будуть уведжєны на інтернетовій сторінці www.rusynacademy.sk, зачінаючі од 1. ІІІ. 2007. Каждый підписаний єдночасно ся ставать сі́гнатарєм той ХАРТЫ. Точна адреса сі́гнатаря і єго властноручный підпис буде в редакції Русин і Народны новинки.

Сігнатарі Харты русиньських грекокатоліських віруючих 2007 (ку 1. марцу 2007)

1	Адамішін	Николай	Красный Брід	78	Галанова	Гелена	Суків
2	Адамішінова	Наталія	Красный Брід	79	Галішінова	Ірена	Чабини
3	Амбрухова	Елена	Меджілабірці	80	Галл	Імріх	Красный Брід
4	Андреанін	Ян	Волиця	81	Галлова	Марія	Красный Брід
5	Андреанінова	Анна	Волиця	82	Гамадякова	Марія	Волиця
6	Андрейцо	Михал	Руська Поруба	83	Гарагусова	Марія	Чабини
7	Бабей	Мілан	Свідник	84	Гарбіст	Іван	Меджілабірці
8	Байцурова	Анна	Меджілабірці	85	Гачкова	Славомира	Меджілабірці
9	Банік	Ян	Красный Брід	86	Гачкова	Наташа	Меджілабірці
10	Банікова	Гелена	Красный Брід	87	Гдіенчик	Ріхард	Меджілабірці
11	Баранкова	Марія	Меджілабірці	88	Гдіенчікова	Елена	Меджілабірці
12	Барна	Іван	Рошківці	89	Гейда	Іржі	Микова
13	Барна	Іван	Меджілабірці	90	Глогінець	Михал	Волиця
14	Барнова	Анна	Рошківці	91	Глогінець	Мілан	Волиця
15	Барнова	Анна	Меджілабірці	92	Глогінцева	Марія	Волиця
16	Батько	Мілан	Меджілабірці	93	Глогінцева	Гелена	Волиця
17	Батькова	А.	Меджілабірці	94	Глогінцева	Маріетта	Волиця
18	Батькова	Даша	Меджілабірці	95	Гнатова	Гелена	Меджілабірці
19	Беґа	Іван	Чабалівці	96	Гнидяк	Андрій	Меджілабірці
20	Богданова	Марія	Выдрань	97	Галл	Йозеф	Красный Брід
21	Бегова	Татяна	Чабалівці	98	Галл	Маріан	Красный Брід
22	Безек	Николай	Микова	99	Галлова	Дана	Красный Брід
23	Бейда	Василь	Братіслава	100	Галлова	Силвія	Красный Брід
24	Бейдова	Марія	Братіслава	101	Гладонік	Ян	Свідник
25	Белеєва	Марія	Меджілабірці	102	Гладонікова	Валерія	Свідник
26	Белеєва	Анна	Меджілабірці	103	Гоґа	Юрай	Меджілабірці
27	Белей	Михал	Меджілабірці	104	Гойдич	Ян	Волиця
28	Белей	Йозеф	Меджілабірці	105	Гойдічова	Ева	Волиця
29	Бенє	Павел	Волиця	106	Гомічакова	Гелена	Меджілабірці
30	Бенєва	Марія	Волиця	107	Гондор	Петро	Пряшів
31	Бенєва	Ірена	Волиця	108	Гондор	Владимір	Мала Поляна
32	Бескид	Габрієл	Пряшів	109	Гондорова	Ева	Пряшів
33	Бицко	Йозеф	Збудьска Біла	110	Гондорова	Ольґа	Мала Поляна
34	Блыха	Андрій	Рошківці	111	Гопда	Михал	Волиця
35	Блыхова	Марія	Рошківці	112	Гопдова	Алжбета	Волиця
36	Блыхова	Божена	Меджілабірці	113	Гопта	Маріан	Волиця
37	Блыхова	Любов	Меджілабірці	114	Горняк	Павел	Суків
38	Блыхова	Маґда	Меджілабірці	115	Гошакова	Квета	Меджілабірці
39	Блыхова	Алена	Меджілабірці	116	Габцова	Татяна	Меджілабірці
40	Бобрік	Юрай	Меджілабірці	117	Габцова	Катарина	Меджілабірці
41	Бобрікова	Гелена	Меджілабірці	118	Грамотова	Анна	Мала Поляна
42	Бованова	Анна	Суків	119	Грамотова	Гелена	Меджілабірці
43	Борчова	Марґарета	Волиця	120	Грецова	Мірослава	Меджілабірці
44	Бохін	Мірослав	Меджілабірці	121	Грецова	Івана	Меджілабірці
45	Бохін	Іван	Меджілабірці	122	Грецова	Ольґа	Меджілабірці
46	Бохінова	Ірена	Меджілабірці	123	Грицко	Михал	Меджілабірці
47	Бохінова	Станіслава	Меджілабірці	124	Грицкова	Надежда	Меджілабірці
48	Бошнович	Юрай	Микова	125	Грісникова	Вера	Меджілабірці
49	Брасова	Анна	Меджілабірці	126	Грундза	Василь	Микова
50	Бурякова	Марія	Суків	127	Грундзова	Ірена	Микова
51	Вайцовцова	Гелена	Суків	128	Губа	Михал	Выдрань
52	Ванько	Михал	Свідник	129	Губова	Марія	Чабалівці
53	Вархола	Мірослав	Микова	130	Гудакова	Юлія	Меджілабірці
54	Вархола	Мірослав	Меджілабірці	131	Гултаєва	Марія	Волиця
55	Василенкова	Ева	Радвань	132	Гусар	Федор	Суків
56	Вацо	Володимір	Меджілабірці	133	Гусар	Федор	Суків
57	Вацо	Марош	Меджілабірці	134	Гусар	Р.	Суків
58	Вацо	Володимір	Меджілабірці	135	Гусарова	Анна	Суків
59	Вацова	Таня	Меджілабірці	136	Гусарова	Марія	Суків
60	Вацова	Габрієла	Меджілабірці	137	Густякова	Ольґа	Меджілабірці
61	Вашко	Михал	Свідник	138	Дарівчак	Андрій	Мала Поляна
62	Віцо	Юліус	Суків	139	Дарівчакова	Анна	Мала Поляна
63	Віцова	Йолана	Суків	140	Демян	Шімон	Пряшів
64	Владыкова	Рената	Габуря	141	Демянова	Анна	Суків
65	Воділка	Маріян	Рошківці	142	Джуґан	Іван	Суків
66	Воділкова	Божена	Рошківці	143	Джуґан	Іво	Суків
67	Волох	Юрій	Свідник	144	Джуґанова	Божена	Суків
68	ґабаль	Андрій	Братіслава	145	Джуґанова	Анна	Мала Поляна
69	ґабурчакова	Гелена	Меджілабірці	146	Доніч	Іван	Меджілабірці
70	ґаєва	Гелена	Меджілабірці	147	Донічова	Гелена	Меджілабірці
71	ґай	Марек	Меджілабірці	148	Донічова	Юлія	Чабини
72	ґай	Мілан	Меджілабірці	149	Друга	Михал	Волиця
73	ґайдош	Мілан	Красный Брід	150	Дупканіч	Павел	Меджілабірці
74	ґайдош	Матуш	Красный Брід	151	Дупканічова	Штефанія	Меджілабірці
75	ґайдошова	Яна	Красный Брід	152	Жак	Андрій	Свідник
76	ґайдошова	Александра	Красный Брід	153	Жакова	Любоміла	Свідник
77	ґалан	Мілан	Суків	154	Жівчакова	Марія	Свідник

155	Жукова	Анна	Меджілабірці	238	Лакатова	Гелена	Меджілабірці
156	Завацька	Люба	Микова	239	Лацова-Гупцей	Мірослава	Бардіїв
157	Завацька	Марія	Микова	240	Лашак	Владіслав	Чабалівці
158	Завацька	Анна	Микова	241	Лесна	Анна	Іванка при Дунаю
159	Завацький	Михал	Микова	242	Лесный	Йозеф	Іванка при Дунаю
160	Завацький	Маріян	Микова	243	Лібакова	Марія	Чабини
161	Зелінка	Іван	Братіслава	244	Лісіова	Гелена	Меджілабірці
162	Зелінка	Петро	Меджілабірці	245	Ліцко	Віктор	Нягів
163	Зелінка	Михал	Меджілабірці	246	Лічко	Андрій	Мала Поляна
164	Зелінка	Роман	Меджілабірці	247	Лічко	Андрій	Мала Поляна
165	Зелінкова	Марія	Меджілабірці	248	Лічко	Віліям	Мала Поляна
166	Зозуляк	Александр	Пряшів	249	Лічко	Павел	Меджілабірці
167	Іванчікова	Яна	Свідник	250	Лічко мл.	Павел	Меджілабірці
168	Копча	Андрій	Леґніца	251	Лічкова	Адела	Мала Поляна
169	Кавчак	Мірон	Меджілабірці	252	Лічкова	Гелена	Мала Поляна
170	Кавчакова	Ірена	Меджілабірці	253	Лічкова	Марія	Мала Поляна
171	Калиняк	Ян	Свідник	254	Лічкова	Гелена	Мала Поляна
172	Кантуляк	Роберт	Меджілабірці	255	Лічкова	Марія	Меджілабірці
173	Кантулякова	Даріна	Меджілабірці	256	Лічкова	Данієла	Меджілабірці
174	Кантулякова	Моніка	Меджілабірці	257	Лопата	Йозеф	Меджілабірці
175	Капралёва	Гелена	Меджілабірці	258	Лукачова	Зузана	Меджілабірці
176	Карапінова	Анна	Меджілабірці	259	Луташова	Марія	Выдрань
177	Карас	Михал	Братіслава	260	Лучканіч	Василь	Меджілабірці
178	Каса	Павел	Меджілабірці	261	Лучканічова	Габрієла	Меджілабірці
179	Качерова	Марія	Быстра	262	Лучко	Владимір	Меджілабірці
180	Качур	Томаш	Рошківці	263	Лучко	Михал	Меджілабірці
181	Качур	Михал	Рошківці	264	Лучкова	Гелена	Меджілабірці
182	Качур	Петро	Меджілабірці	265	Лявинець	Штефан	Будапешть
183	Качурова	Татяна	Рошківці	266	Маґочій	Павел Р.	Торонто
184	Качурова	Марія	Рошківці	267	Мальцовска	Марія	Пряшів
185	Качурова	Марія	Меджілабірці	268	Марчішін	Андрій	Іванка при Дунаю
186	Кертірова	Марґіта	Меджілабірці	269	Махова	Даріна	Меджілабірці
187	Кеселиця	Андрій	Свідник	270	Мацко	Михал	Микова
188	Кеша	Федор	Чабини	271	Мелничак	Ян	Меджілабірці
189	Кешова	Терезія	Чабини	272	Мелничакова	Івета	Меджілабірці
190	Клайнова	Елізавета	Кошіці	273	Мелничакова	Анна	Меджілабірці
191	Клецова	Любов	Меджілабірці	274	Мигалиска	Катерина	Волиця
192	Кобал	Михал	Іванка при Дунаю	275	Мігалёва	Ярослава	Снина
193	Ковач	Рудолф	Красный Брід	276	Міргуцова	Светлана	Меджілабірці
194	Ковачова	Анна	Меджілабірці	277	Міхайловичова	Наталія	Кошіці
195	Ковачова	Марія	Красный Брід	278	Мішкуфова	Марія	Пряшів
196	Когутова	Марія	Чабини	279	Млеёва	Юдіта	Меджілабірці
197	Коман	Іван	Меджілабірці	280	Млеёва	Гелена	Меджілабірці
198	Команова	Зузана	Меджілабірці	281	Мойзеш	Андрій	Братіслава
199	Контулёва	Вера	Меджілабірці	282	Мурґа	Любош	Меджілабірці
200	Контулёва	Елена	Суків	283	Мурґа	Штефан	Меджілабірці
201	Контуль	Михал	Суків	284	Мурґова	Людвіґа	Меджілабірці
202	Контуль	Станіслав	Суків	285	Мурґова	Ленка	Меджілабірці
203	Контуль	Михал	Суків	286	Муринова	Мілка	Меджілабірці
204	Костёва	Анна	Ладомирова	287	Мяхка	Марія	Меджілабірці
205	Костёва	Ленка	Ладомирова	288	Неіла	Павел	Меджілабірці
206	Костілник	Мартін	Рошківці	289	Ніколаєнкова	Марія	Меджілабірці
207	Костілник	Андрій	Меджілабірці	290	Обертанова	Марґарета	Меджілабірці
208	Костілнікова	Татяна	Рошківці	291	Ондрашік	Іван	Мала Поляна
209	Костілнікова	М.	Меджілабірці	292	Онуфрак	Николай	Меджілабірці
210	Кость	Михал	Ладомирова	293	Онуфрак	Мартін	Меджілабірці
211	Кость	Михал	Ладомирова	294	Онуфракова	Марія	Меджілабірці
212	Котухова	Марія	Рошківці	295	Онуфракова	Зузана	Меджілабірці
213	Коцанова	Марцела	Рошківці	296	Пайташ	Франтішек	Волиця
214	Кошіцька	Івана	Волиця	297	Пайташова	Анна	Волиця
215	Крайняк	Марцел	Меджілабірці	298	Панчакова	Марія	Меджілабірці
216	Крайняк	Николай	Пряшів	299	Панчура	Станіслав	Чабини
217	Крайняк	Петро	Меджілабірці	300	Папуґа	Дюра	Рускі Керестур
218	Крайняк	Петро	Пряшів	301	Петнух	Йозеф	Свідник
219	Крайнякова	Емілія	Свідник	302	Петрашовска	Марія	Меджілабірці
220	Крайнякова	Моніка	Пряшів	303	Петрашовский	Йозеф	Меджілабірці
221	Крайнякова	Моніка	Меджілабірці	304	Петроваёва	Марія	Волиця
222	Крішко	Димітрій	Пряшів	305	Пілатова	Аґата	Прага
223	Крулёва	Сілія	Меджілабірці	306	Піпта	Ян	Братіслава
224	Кузмова	Лібуша	Меджілабірці	307	Піптова	Зузана	Братіслава
225	Куликова	Івета	Волиця	308	Піптова	Алена	Братіслава
226	Куликова	Гелена	Меджілабірці	309	Піптова	Людміла	Братіслава
227	Куликова	Марія	Меджілабірці	310	Піптова	Луція	Братіслава
228	Куреёва	Квета	Меджілабірці	311	Плїшкова	Анна	Пряшів
229	Кутлак	Петро	Меджілабірці	312	Попеляк	Іван	Меджілабірці
230	Кутлакова	Славка	Меджілабірці	313	Попелякова	Марія	Меджілабірці
231	Лабашкова	Гелена	Чабини	314	Проказка	Александр	Меджілабірці
232	Лабішак	Йозеф	Рошківці	315	Проказкова	Анна	Красный Брід
233	Лабішакова	Светлана	Рошківці	316	Проказкова	Яна	Меджілабірці
234	Лаката	МУДр. Маріян	Меджілабірці	317	Пушкарова	Анна	Меджілабірці
235	Лаката	МУДр. Павел	Меджілабірці	318	Рабайдова	Маґда	Волиця
236	Лаката	Маріян	Меджілабірці	319	Рабайдова	Яна	Волиця
237	Лакатова	Анна	Меджілабірці	320	Райко	Ф.	Волиця

321	Ревак	Теодор	Волиця	404	Холёва	М.	Волиця
322	Ревак	Любош	Волиця	405	Холёва	Анна	Волиця
323	Ревак	Михал	Волиця	406	Холь	Федор	Волиця
324	Ревакова	Кветослава	Волиця	407	Хома	Ян	Меджілабірці
325	Реґрут	Яро	Меджілабірці	408	Хома	Маріян	Меджілабірці
326	Реґрутова	Анна	Мала Поляна	409	Хомова	Марія	Меджілабірці
327	Реґрутова	Марія	Микова	410	Хомова	Яна	Меджілабірці
328	Реґрутова	Наташа	Меджілабірці	411	Хрипак	Андрій	Волиця
329	Рімова	Гелена	Меджілабірці	412	Хрипак	Іван	Волиця
330	Робова	Ольґа	Кошіці	413	Хрипакова	Анна	Волиця
331	Рогалёва	Гелена	Волиця	414	Хромеева	Марія	Меджілабірці
332	Рогалёва	Гелена	Волиця	415	Цапцара	Іван	Рошківці
333	Рогаль	Іван	Волиця	416	Цапцара	Мірослав	Красный Брід
334	Рогаль	Андрій	Волиця	417	Цапцара	Маріян	Красный Брід
335	Рогач	А.	Волиця	418	Цапцара	Мірослав	Красный Брід
336	Родак	Іґор	Мала Поляна	419	Цапцарова	Анна	Рошківці
337	Рудавска	Анна	Микова	420	Цапцарова	Анна	Меджілабірці
338	Русинко	Іван	Свідник	421	Цапцарова	Яна	Красный Брід
339	Русинко	Мілко	Свідник	422	Цапцарова	Юлія	Красный Брід
340	Русинкова	Зузана	Свідник	423	Цвіклик	Йозеф	Рошківці
341	Русинова	Марія	Меджілабірці	424	Цвікликова	Любіца	Рошківці
342	Савуляк	Юрій	Кошіці	425	Ціпка	Юрай	Меджілабірці
343	Савчакова	Марія	Меджілабірці	426	Чвіркова	Марія	Чабины
344	Сакова	Гелена	Меджілабірці	427	Чекан	Мірослав	Микова
345	Салак	Йозеф	Красный Брід	428	Чеканова	Анна	Микова
346	Сеґедіова	Марта	Рошківці	429	Черевка	Александр	Меджілабірці
347	Сеґеді-Фалц	Любка	Вінковці	430	Черевка	Еміл	Красный Брід
348	Семанова	Яна	Меджілабірці	431	Черевка	Богуслав	Красный Брід
349	Семанцё	Ян	Микова	432	Черевка	Славомир	Міджілабірці
350	Семанцёва	Анна	Микова	433	Черевкова	Гелена	Рошківці
351	Семанцёва	Валерія	Чертіжне	434	Черевкова	Гелена	Красный Брід
352	Семанцёва	Марія	Меджілабірці	435	Череметова	Юлія	Рошківці
353	Сзалка	Франтішек	Волиця	436	Череметова	Анна	Рошківці
354	Сзалкова	Крістіна	Волиця	437	Чехова	Емілія	Меджілабірці
355	Сійка	Михал	Гуменне	438	Чопова	Гелена	Рошківці
356	Сивак	Іґор	Меджілабірці	439	Чорняк	Василь	Братіслава
357	Сивакова	Александра	Меджілабірці	440	Чугарова	Гелена	Меджілабірці
358	Сливка	Василь	Микова	441	Чухран	Петро	Суків
359	Сливкова	Анна	Микова	442	Шакова	Анна	Волиця
360	Слиж	Николай	Волиця	443	Шанта	Павел	Меджілабірці
361	Слижова	Гелена	Волиця	444	Шантова	Юлія	Меджілабірці
362	Смолеёва	Івета	Рошківці	445	Шак	Михал	Волиця
363	Смолеёва	Івета	Стражске	446	Шебак	Віліям	Снина
364	Смолеёва	Марія	Рошківці	447	Шереґ	Штефан	Суків
365	Смолеёва	Алжбета	Рошківці	448	Шереґова	Гелена	Суків
366	Смолей	Владимір	Рошківці	449	Шковран	Владимір	Міджілабірці
367	Снеґова	Гелена	Суків	450	Шковранова	Марцела	Меджілабірці
368	Спішак	Петро	Меджілабірці	451	Шковранова	Марія	Чабины
369	Спішакова	Ольґа	Меджілабірці	452	Шлепецький	Павел	Буківці
370	Сушко	Бернард	Меджілабірці	453	Шлепецький	Матуш	Буківці
371	Тімулакова	Анна	Волиця	454	Шміґова	Юлія	Меджілабірці
372	Тімуляк	Михал	Волиця	455	Шмыґа	Еміл	Меджілабірці
373	Тімулякова	Марія	Волиця	456	Шмыґова	Юлія	Меджілабірці
374	Требішовска	Ольґа	Чабины	457	Шниґар	Ян	Братіслава
375	Тхірёва	Наташа	Меджілабірці	458	Шобек	Рудолф	Гуменне
376	Угерчікова	Анна	Меджілабірці	459	Шпанова	Гелена	Меджілабірці
377	Углярь	Ян	Жакінці	460	Штец	Станіслав	Гуменне
378	Федорова	Алена	Волиця	461	Шутякова	Валерія	Чабины
379	Федорцо	Віктор	Волиця	462	Юрцакова	Гелена	Меджілабірці
380	Федорцо	Андрій	Волиця	463	Ялч	Ян	Міджілабірці
381	Федорцо	Лукаш	Волиця	464	Янко	Василь	Пряшів
382	Федорцо	Петро	Волиця	465	Янух	Йозеф	Волиця
383	Федорцова	Маґда	Волиця	466	Янух	Йозеф	Волиця
384	Федорцова	Марія	Волиця	467	Янухова	Марія	Волиця
385	Федорцова	Вікторія	Волиця	468	Янухова	Меланія	Волиця
386	Феркалёва	Ольґа	Волиця	469	Янухова	Марія	Волиця
387	Феркалёва	Марія	Волиця	470	Янцура	Штефан	Мала Поляна
388	Феркаль	Петро	Волиця	471	Янцура	Петро	Мала Поляна
389	Ферко	Штефан	Меджілабірці	472	Янцура	Ян	Мала Поляна
390	Феркова	Юстина	Меджілабірці	473	Янцура	Греґор	Мала Поляна
391	Фецурова	Марія	Меджілабірці	474	Янцурова	Анна	Мала Поляна
392	Фіркалёва	Наташа	Волиця	475	Янцурова	Мірослава	Мала Поляна
393	Фіркалёва	Ленка	Волиця	476	Янцурова	Людміла	Мала Поляна
394	Фіркалёва	Гелена	Чабины	477	Янцурова	Анна	Мала Поляна
395	Фіркалёва	Івета	Волиця	478	Ясик	Ладіслав	Волиця
396	Фіркаль	Іґор	Волиця	479	Ясик	Василь	Берестів н/Лаб.
397	Фіркаль	Ярослав	Волиця	480	Ясикова	Едіта	Волиця
398	Фіркаль	Петро	Волиця	481	Яцечко	Михал	Меджілабірці
399	Фірцак	Юрій	Букурешт	482	Яцечко	Мартін	Меджілабірці
400	Халахан	Юрій	Свідник	483	Яцечко	Михал	Меджілабірці
401	Халаханова	Гелена	Свідник	484	Яцечкова	Марія	Меджілабірці
402	Хахаляк	Михал	Красный Брід				
403	Хованцова	Зузана	Баньска Быстріца				

З ДУХОВНОЇ ВЕЛИКОСТІ

Бог решпектує нашу слободу

Бог є добрый пастырь, а іщі веце, є отцём, котрый ся голосом свідомости обертає к сердцю чоловіка. А кідь чоловік, наперек вшиткїй ёго старостливости, предці вирішить піти проти любви, Бог і надале му дасть можливість єствовати, решпектує ёго слободу. Уж Данте то збачів. Зато написав на вход до свого пекла: „Вічна любов мене сотворила“.

Світ є лем міст

В Індії, в місті Бомбей, є на триумфалних воротах в приставі вырытий надпис: „Тот світ є лем міст. Ідь по нїм, але не будуй на нїм свій дім!“

Так одходить слава того світа

Клеопатра VII. (69 – 30 перед Хрістом), славна кралёвна Егіпта, вирішила піти на далеку дорогу к римському войвоводі Маркові Антоніові. Плавала на шыфі, котра была звонка оздоблена золотыма дочками, плахта была з пурпуру, мотузкы з гадзаву, а прекрасно облечены слугове стріберныма веслами нарабляли в ритмі звуків труб і цімбалів. Сама кралёвна оддыховала як даяка поганьска богыня під златом вышиваным „небом“ і обскаковали ёй красавіці. Жытелі міста ся понагляли обдивляти тоту байну красоту і розкош. Але „за минуточку“ ся вшитко змінило. Кралёвна, нещастна, в тім ставі сі на грудь положила гада, жебы ёй покусав. Кідь ёй нашли, была вже мертва.

Так одходить слава світа.

Богатство не приносить покій

Великоруськый писатель і публіциста І. А. Крылов (1768 – 1844) в єдній байці говорить о богатім чоловікові, котрый жыв у приповідковім палацу і фурт ся бояв о своє щастя. Барз му стояв на пути шевць, котрый жыв коло ёго палацу. Тот собі все коло роботи співав, а зато сі каждый думав, же є то щастный чоловік.

Богач му того щастя завидів. Роздумовав, што робити, жебы шевць стихнув. Пришов на чортівський напад. Позвав го ку собі і дав му мішок з грошами. Были ёго, але шевць му мусив з них выдавати рахункы. Бідный шевць ся наперед порадовав, але потім пришло то, што не мало прийти. Дістав страх. Вночі закопав грошы в загороді під стром, а рано вже не співав. Од той минуты ся все бояв, ночами не спав. Уж не був щастный. Стратив спокій. По часі але пришов на то, што хотів ёго пан. Грошы выкопав і поніс їх панови. Повів: „Лем сі зохаб свої грошы. Мі стачить мій спів і спокійне спяня, а без твоїх грошей є мі легше.“

Тільки байка. Ту мож додати, же акуратне щастя не є в матеріалнім богатстві, але в ослободжіню ся од маєтку, залежить од того, ці прилипнеме ку грошам, ці ся станеме їх рабами, як і речей, што ся поминуть...

Не екзістує живот без трапезы

Великы діла ся все родять в болях, подобно як і чоловік сам – найвекше сотворіня весміру. Добрі то порозумів французькый писатель (1802 – 1885), кідь высловив глибоку животну правду: „Хто ся в животі нігда не попозерав на світ через слызы, не знає о нїм ніч.“

Трапеза є каталізатором процесу людського дозріваня.

Выбрати сі быти добрым

„Мам лем дві можности. Быти добрым або недобрым малярём. Выберам сі першу можність“. Тоты слова написав голандьскый маляр і графік Вінцент ван Гог (1853 – 1890) своєму братови Теоу.

З книжки: *Dal nám príklad. Homiletické príklady 10, Петра, Пряшів 2006* выбрала і переложыла із словеньского

М. МАЛЬЦОВСКА

• **На першій сторінці обалкы:** Найзнамішый Русин, умелець світового мена – Енді Варгол, котрого 20 рокиів од смерти сьме собі припомянули 22. фебруара 2007.

• **На другій сторінці обалкы:** Вызнамна особность в русиньскім русі по році 1989 нелем на Словеньску, але і за ёго границями, першый председа Світової рады Русинів як выконного органу Світового конгресу Русинів – Василя Турок-Гетеш, якого портрет од В. Скакандія висить міджі першыма пятнадцятёма в Галерії выznamных Русинів у Русиньскім народнім домі в Ужгороді.
Фотка: А. З.

• **На третій сторінці обалкы:** Православна церьков у румуньскім місті Сіґеті, в котрім 21. – 24. 6. 2007 буде 9. Світовый конгрес Русинів.
Фотка: А. З.

• **На чертвортій сторінці обалкы:** Тройця членів Лемківчанкы зо села Зарічево на Підкарпатю, котра з далшыма выступила в культурнім проґрамі на презентації книґы Народ нивыдыкы П. Р. Маґочія 21. 2. 2007 в Ужгороді.
Фотка: А. З.

КУЛЬТУРНО-ХРІСТІАНЬСКИЙ ЧАСОПИС выдавать **Русин і Народны новинкы** за помочи Міністерства културы СР. Купити го мож і передплатити в редакції на адресі: **Rusín, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Телефон: **051/772 56 29.** Передплатне на рік 120 корун, до сусідніх штатів: 350 корун, до ост. штатів 24 америцькых долларів, І. класов – 29 долларів. Шефредактор: **Мґр. Александер Зозуляк**, редакторкы: **ПґДр. Кветослава Копорова**, **ПґДр. Марія Мальцовска**, языкова редакторка: **ПґДр. Анна Плішкова**. Друкує: **Тіаціареґ Кушніг** в Пряшові. Реґістрацне чісло: **MK SR 418/91. MİC 49 589.** Адреса часопису на інтернеті: **www.rusynacademy.sk**, e-mail: **rusyn@stonline.sk.** Выдане у фебруарі 2007 р.